

THE INFLIGHT MAGAZINE

your complimentary copy

149 (1) / 2023

ON AIR
BULGARIA

Serial Killers

СЕРИЙНИ УБИЙЦИ

The Burger Truth

В БУРГЕРИТЕ ЛИ Е ИСТИНАТА?

Havens for Foodies

ПЪТЕВОДИТЕЛ ЗА ЛАКОМНИЦИ

WE DON'T NEED A SIMPLE LIFE

Martin Panteleev, conductor and composer, talks to Bulgaria ON AIR
Мартин Пантелеев, диригент и композитор, прег Bulgaria ON AIR

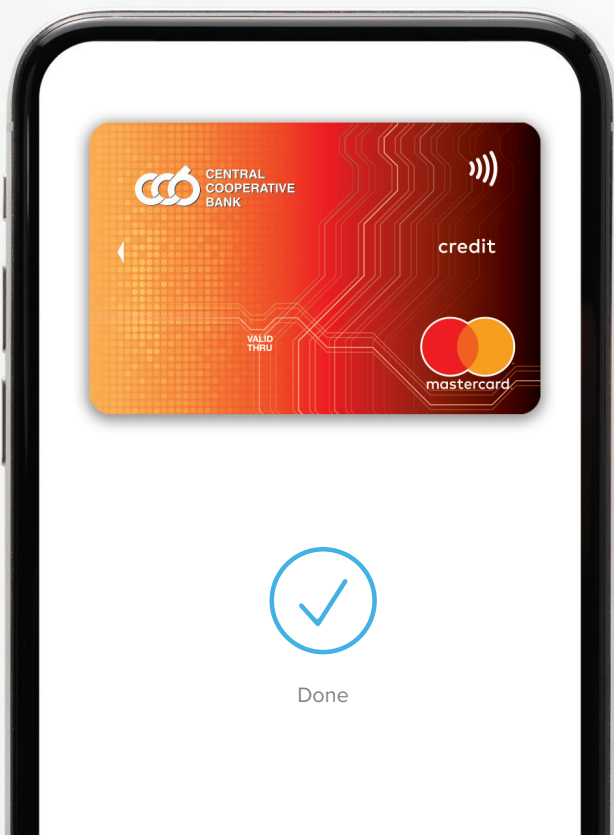
OVER A
MILLION
READERS
PER YEAR!

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

Не губи време за точни пари.

Плащай с телефона си бързо и удобно с
кредитна карта Mastercard® от ЦКБ.

Централна
Кооперативна
Банка
Важният си ти.

- 0% лихва** за първите 6 месеца и дълг гратисен период;
- Без годишна такса за първата година;
- Възможност за отпадане на годишната такса за следваща година при определен годишен оборот

*Промоционалните условия по отношение на лихвата и таксата се отнасят за новоиздадени карти Mastercard до 28.02.2023 г. и активирани до 13.03.2023 г. включително.

**Годишният процент на разходите при карта с кредитен лимит 1000 лв. и лихвен процент 15.00% е 4.11% за първата година и 25.31% за всяка следваща година (при годишна такса 40 лв.). При изчисляването на ГПР е взет предвид промоционалният период за първите шест месеца; Приема се, че целият размер на кредитния лимит е усвоен незабавно и изцяло, предоставен е за срок от 1 година и се погасява на 12 равни месечни вноски. Промоционалните условия по отношение на лихвата и таксата се отнасят за новоиздадени карти Mastercard до 28.02.2023 г. и активирани до 13.03.2023 г. включително.

ВАШАТА ПОЧИВКА ЗАПОЧВА ОЩЕ НА ЛЕТИЩЕТО

През най-натоварените месеци от годината увеличеният пътничкопоток създава предпоставки за забавяне на процедурите по check-in и проверка на сигурността на всички европейски летища. Навременното пристигане за предстоящ полет остава надеждна мярка срещу множество главоболия, които могат да помрачат началото на всяко лятно приключение. „България Еър“ цени спокойствието и комфорта на своите пътници. Затова националният превозвач съветва пристигането на летището да се осъществява минимум 3 часа преди излитане до някоя от международните дестинации, до които лети авиокомпанията. В помощ за едно бързо и безпроблемно отвеждане за полет, „България Еър“

предоставя безплатен online check-in за почти всички свои дестинации. Така всеки може да спести време, като сам издаде бордната си карта лесно и удобно.

В допълнение към тази услуга, Летище София предоставя на използвалите online-check in пътници специални drop-off гишета, където да оставят своя допълнителен чекиран багаж.

По този начин националният превозвач отговаря на увеличената натовареност на летищата, до които оперира по международните си полети, като следи за нуждите на своите пътници и безпроблемното им пътуване към тяхното лятно приключение.

Актуална информация - на www.air.bg.

YOUR HOLIDAY STARTS AT THE AIRPORT

During the busiest months of the year, the increased passenger flow creates conditions for delays in check-in procedures and security checks at all European airports. Arriving on time for an upcoming flight remains a foolproof measure against the many headaches that can mar the start of any summer adventure.

Bulgaria Air values the peace and comfort of its passengers. Therefore, the national carrier advises to arrive at the airport at least 3 hours before departure to any of the international destinations to which the airline flies.

To help you get on your flight quickly and smoothly, Bulgaria Air provides free online check-in for almost all of its destinations. So everyone can save time by issuing their own boarding pass easily and conveniently. In addition to this service, Sofia Airport provides passengers using online check-in with special drop-off counters where they can leave their additional checked baggage.

In this way, the national carrier responds to the increased traffic at the airports it operates to on its international flights, keeping an eye on the needs of its passengers and their smooth journey to their summer adventure.

For more information - www.air.bg.

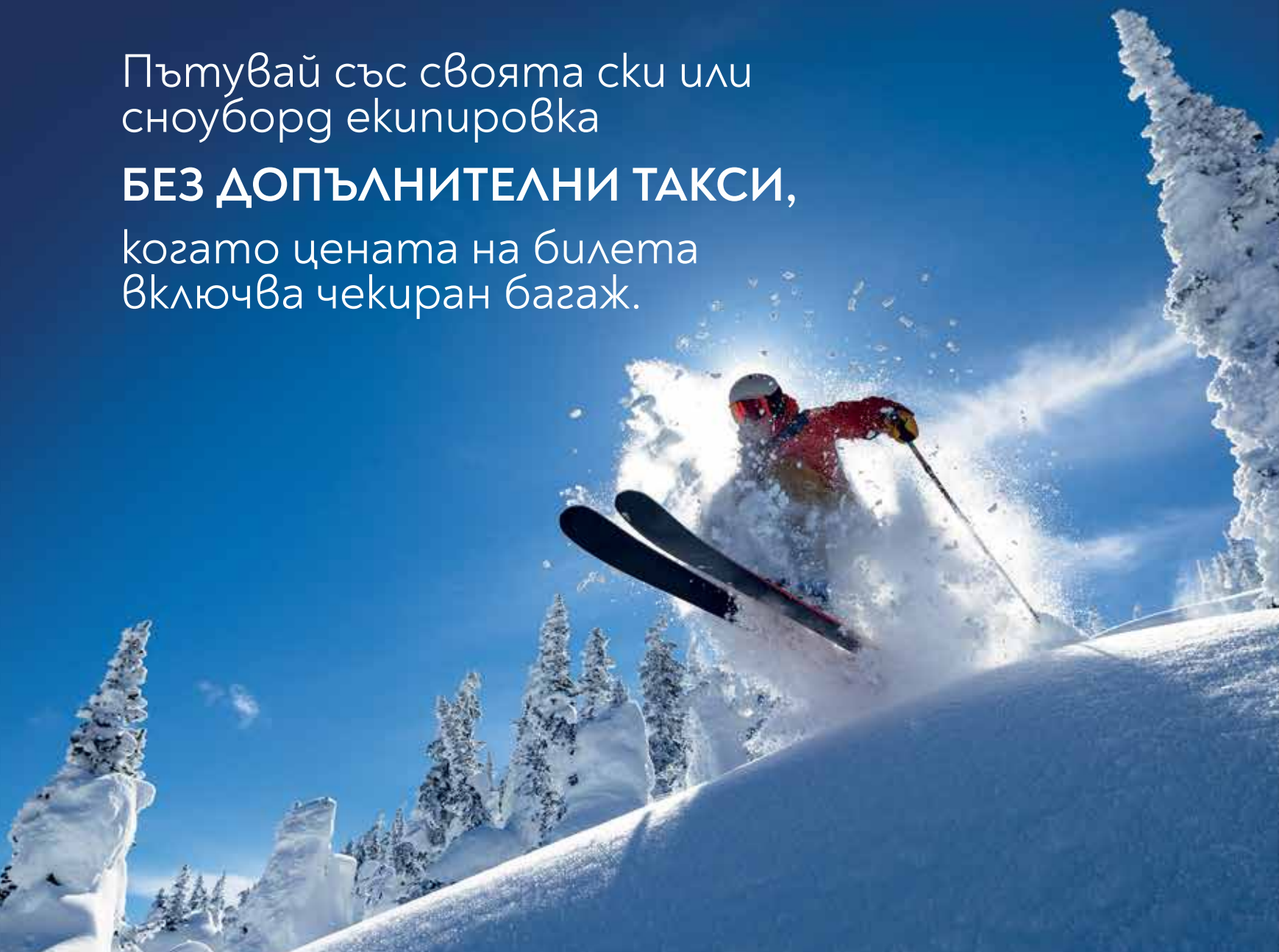

ТВОЯТ СКИ ПОЛЕТ

Пътувай със своята ски или
сноуборд екипировка

БЕЗ ДОПЪЛНИТЕЛНИ ТАКСИ,

когато цената на билета
включва чекиран багаж.

България Еър
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

Резервирай своя полет сега на www.air.bg
или в мобилното приложение

www.air.bg

**9 | BUSINESS
ECONOMY**

28 | Истината е в бургерите
етрадиционните методи за измерване на икономиката бъдат все повече доверие в условията на бурна инфлация

31 | The Truth in the Burger

10 | Числа и лица
Facts & Figures

12 | Горчиво кафе

16 | Bitter Coffee

20 | 10 скандални прогнози за 2023

24 | 10 Outrageous Predictions for 2023

34 | Кои е най-беден в Европа?
Who is the Poorest in Europe?

36 | Секторите, които ще растат

38 | Sectors that will grow in 2023

**41 | ANALYSIS
POLITICS**

58 | Днес се стремим всичко да ни е опростено. И грешим
Мартин Пантелеев, диригент и композитор, прег Bulgaria ON AIR

62 | We Now Strive to Make Everything Simple. And We Are Wrong

42 | Българското вино - бавно нагоре

44 | Bulgarian wine is slowly going up in 2022

46 | Прогноза с война на шията

48 | Forecast with War Around the Neck

50 | Особенности на националния смях

53 | Peculiarities of the National Laughter

**67 | SCIENCE
TECHNOLOGY**

70 | Шофьорска книжка за златни рибки
Най-странните истории в науката през последната година

73 | Goldfish driver's license

68 | Защо изчезват звездите от небето?
Why Do Stars Disappear from the Sky?

76 | Най-добрите астрономически снимки
The Best Astronomical Photos

82 | Азиатски карьерист

84 | The Asian Social Climber

**87 | TRAVEL
LIFESTYLE**

91 | Серийни убийци
Дванадесет от най-интересните телевизионни поредици през новия сезон

91 | Serial Killers

88 | Афиш
Poster

96 | Апетитни ханку
Appetizing Bites

110 | Шестте тайни
The Six Secrets

112 | Изкуството на английския чай

117 | The Art of English Tea

116 | Черно и бяло
Black and White

THE INFLIGHT MAGAZINE

БОРДНОТО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕР ИМА СРЕДНА МЕСЕЧНА АУДИТОРИЯ
ОТ НАД 100 000 ДУШИ, ИЛИ НАД МИЛИОН ЧИТАТЕЛИ ГОДИШНО

THE INFLIGHT MAGAZINE ENJOYS AN AVERAGE MONTHLY AUDIENCE
OF MORE THAN 100,000 PEOPLE, OR OVER A MILLION READERS PER YEAR

ГЛАВЕН РЕДАКТОР

Константин Томов

ktomov@bulgariaonair.bg

ПРЕВОДАЧИ

Global Club

АВТОРИ

Бойко Василев
Димитър Кьосемарлиев
Емил Иванов
Ивайло Петров
Калин Ангелов
Калин Николов
Петър Йовчев
Ясен Бориславов

ДИЗАЙН

BRAND NEW DESIGN

ИЗДАТЕЛ

ИНВЕСТИР МЕДИА ГРУП

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР

Виктория Миткова

РЕДАКЦИОНЕН АДРЕС

1540 София, бул. Брюксел 1
office@bulgariaonair.bg
тел.: 02 448 40 70
www.bgonair.bg

БАНКОВА СМЕТКА

IBAN: BG57 2635 9790 1019 1023 03
BIC: CECBVBGSF
Банка „ЦКБ“ АД – клон Варна
ISSN 1314-2216

Съгласно чл.7а, ал.1 от Закона за задължителното депозитиране на печатни и други произведения и за обявяване на разпространителите и доставчиците на медийни услуги (изм. и доп.ДВ бр.94 от 13.11.2018г.) действителен собственик на дружеството издател на списание "България он еър" е "Инвестор.БГ" АД, който публично дружество по Закона за публично предлагане на ценни книжа и е под надзора на Комисията за финансов надзор.

CONTRIBUTORS АВТОРИ

БОЙКО ВАСИЛЕВ е един от най-уважаваните телевизионни журналисти в България, водещ и продуцент на "Панорама" по БНТ. Доктор по социология, възпитаник на Софийския университет, специализирал е в Хајделберг, Германия. Автор е на десетки документални филми, включително "Децата на бащите", за който получи Голямата награда "Робер Шуман" за 2007 година.

BOYKO VASSILEV is one of Bulgaria's most renowned television journalists, and the host and producer of the talk show Panorama (broadcast on the National Bulgarian Television). He holds a Ph.D. in sociology, is a Sofia University alumnus, and has specialized in Heidelberg, Germany. He has authored dozens of documentaries, including The Children of the Fathers, for which he received Bulgaria's 2007 Robert Schuman Journalism Award.

ИВАЙЛО ПЕТРОВ е сред талантивите млади български фотографи, създател на студио Focus Shift. Специализира модна и портретна фотография. Освен това се интересува от кино и от Вселената, която ни заобикаля. Вярва, че за добрите снимки е необходима комбинация от талант, оригинално мислене и качествена техника, като последната е най-маловажна.

IVAYLO PETROV is one of the most gifted young Bulgarian photographers and creator of Focus Shift Studio. He specializes in fashion and portrait photography. Furthermore, he has interests in movies and in the Universe that surrounds us. He believes that one needs a combination of talent, original ideas, and quality equipment to make good pictures – with the last condition being of the least importance.

BMW XM

ЕКСКЛУЗИВЕН, ИЗРАЗИТЕЛЕН,
ЕЛЕКТРИФИЦИРАН.

За повече информация и оферта, моля свържете се с нашите търговски екипи от М Кар Груп.

М Кар Варна

9023, Варна
бул. Вл.Варненчик 320
contact@bmw-mcarvarna.bg
www.bmw-mcarvarna.bg
Тел.: +359 52 918 208

М Кар Плевен

5800, Плевен
кв. Дружба 1
contact@bmw-mcarpleven.bg
www.bmw-mcarpleven.bg
Тел.: +359 64 970 804

М Кар Пловдив

4003, Пловдив
бул. Карловско шосе
contact@bmw-mcar.bg
www.bmw-mcar.bg
Тел.: +359 32 571 296

М Кар София

1407, София
бул. Черни връх 53
contact@bmw-mcarsofia.bg
www.bmw-mcarsofia.bg
Тел.: +359 2 49 28 335

BMW XM: Разход на гориво, комбиниран WLTP в л/100 км: 1,6–1,5; CO₂ емисии, комбиниран WLTP в г/км: 36–33

ЗАВЛАДЯВАЩ
КАФЕ ВКУС
И ЧАРОМАТ

УСЛУГАТА ПО ЗАЯВЯВАНЕ НА ДОМАШЕН ЛЮБИМЕЦ НА БОРДА ВЕЧЕ И ОНЛАЙН

THE SERVICE FOR REQUESTING A PET
ON BOARD IS NOW AVAILABLE ONLINE

„България Еър“ знае, че домашните любимци са част от всяко семейство. Именно затова националният превозвач направи заявяването на техния превоз на борда още по-достъпно. От 5 януари стартира нова онлайн услуга на авиокомпанията, която дава възможност всеки пътник сам да резервира онлайн превоз в пътническата кабина на своя домашен любимец. Функционалността може да бъде използвана в процеса на резервация на полет онлайн до избрана дестинация или при вече закупен билет през опцията „Проверка на резервацията“ на сайта или мобилното приложение.

Новата онлайн услуга важи за кучета и котки, които заедно с клетката тежат до 8 кг. Максималният размер на клетката не трябва да надвишава 48x35x22 см. Пътниците на авиокомпанията могат да се възползват от услугата по превоз на четириногите си приятели по всички директни линии, оперирани от „България Еър“, с изключение на Великобритания.

Актуална информация - на www.air.bg.

Bulgaria Air knows that pets are part of every family. That's why the national carrier has made it even more comprehensible to request their onboard transportation.

From January 5th, a new online service of the airline company was launched, which gives each passenger the opportunity to book online transportation in the passenger cabin of their pet. The functionality can be used in the process of booking a flight online to a selected destination or with an already purchased ticket through the "Check Booking" option on the website or mobile application.

The new online service applies to dogs and cats that, together with the cage, weigh up to 8 kg. The maximum cage size must not exceed 48 x 35 x 22 cm. Passengers of the airline can take advantage of the service of transporting their four-legged friends on all direct routes operated by Bulgaria Air, with the exception of Great Britain.

For more information - www.air.bg. ■

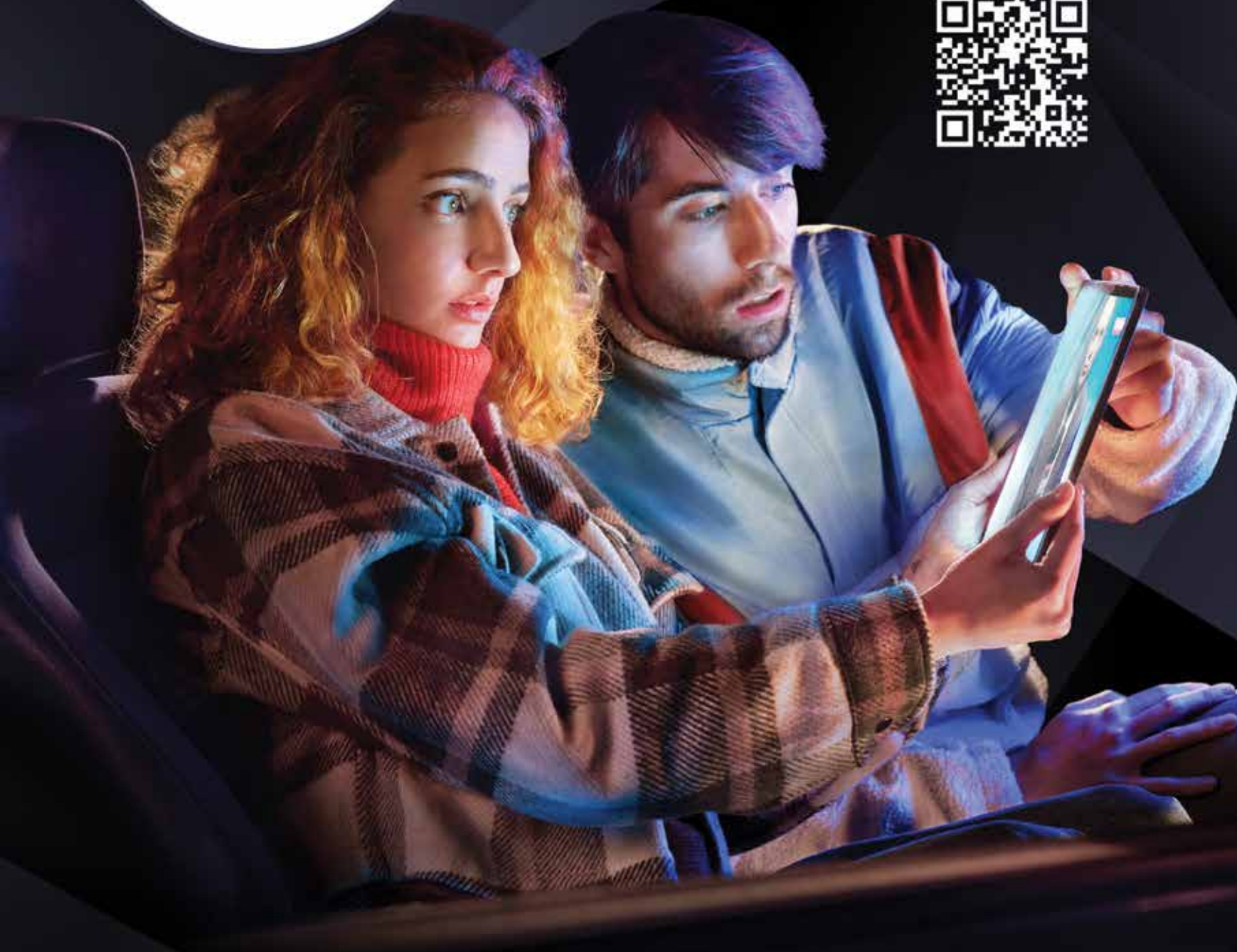
ГЛЕДАЙ МЕ.
НАВСЯКЪДЕ.

b.boxapp

ТЕСТВАЙ

15

дни демо
интерактивна
телевизия

android iOS firetvstick androidtv

0800 31919

bulsatcom

WWW.B-BOX.BG

BANG & OLUFSEN

Beosound Theatre

A SOUNDBAR
WITH VISION

SOFIA, 53, CHERNI VRAH BLV. - +359 2 8073757 - SOFIA@BEOSTORES.COM
BEOSTORES.BG

12 | **ГОРЧИВО КАФЕ**
BITTER COFFEE

34 | **КОЙ Е НАЙ-БЕДЕН В ЕВРОПА?**
WHO IS THE POOREST IN EUROPE?

36 | **СЕКТОРИТЕ, КОИТО ЩЕ РАСТАТ**
SECTORS THAT WILL GROW IN 2023

ЧИСЛА И ЛИЦА

FIGURES & FACES

1351

лева е необходимият месечен доход за издръжка на един работещ човек в България през 2023 година, а за издръжката на тричленно семейство са нужни 2432 лева на месец, показват данните на синдиката КНСБ. Според синдикатите доходът за издръжка е пораснал със 17.7% на годишна база.

EN

BGN 1,351 is the monthly income needed to support one working person in Bulgaria in 2023, and BGN 2,432 per month is needed to support a three-member family, according to the data of the KNSB trade union. According to the unions, the living wage grew by 17.7% year-on-year. ■

42.8%

от икономиката на България се пагат на столицата София, показва анализ на Института за пазарна икономика. От общо 28.2 млрд. евро чуждестранни инвестиции в България през 2021 година, 14.7 млрд. са били насочени към столицата. Това е особено валидно за сектора на информационните технологии, където инвестициите в София са 2.1 млрд. евро, срещу едва 66 млн. евро за цялата останала страна.

EN

of Bulgaria's economy falls on the capital Sofia, according to an analysis by the Institute for Market Economy. Out of a total of 28.2 billion euros of foreign investments in Bulgaria in 2021, 14.7 billion were directed to the capital. This is especially true for the information technology sector, where investments in Sofia are 2.1 billion euros, compared to only 66 million euros for the rest of the country. ■

1 000 000

тона оксиди на редки земни метали се съдържат в новооткритото находище в Северна Швеция. Находката на компанията LKAB може драстично да намали зависимостта на Европейския съюз от Китай, откъдето в момента идват над 80% от редките земни елементи. Тези 17 метала са ключови за зеления енергиен преход, защото позволяват производството на високоефективни електромотори и вятърни генератори.

EN

tons of rare earth metal oxides are contained in the newly discovered deposit in northern Sweden. The LKAB company's find could drastically reduce the European Union's dependence on China, where more than 80% of rare earth elements currently come from. These 17 metals are key to the green energy transition because they enable the production of highly efficient electric motors and wind generators. ■

70

лева административна такса, невнесени навреме от Българската агенция за безопасност на храните (БАБХ), са причината "Евролаб 2011" да си върне помещенията на ГКПП "Капитан Андреево". Нашумялата частна лаборатория бе отстранена от фитосанитарния контрол по границата с Турция от кабинета "Петков", но впоследствие подаде жалба, уважена от Върховния административен съд. БАБХ не може да обжалва решението на съда, защото е платила административната такса ден след крайния срок. През декември депутати внесоха сигнал до ДАНС заради възможно престъпно бездействие от страна на БАБХ във връзка с делото.

EN

A BGN 70 administrative fee, not paid on time by the Bulgarian Food Safety Agency (BABH), is the reason why "Eurolab 2011" has to take back the premises of the "Capitan Andreevo" border crossing. The notorious private laboratory was removed from the phytosanitary control at the border with Turkey by the Kiril Petkov cabinet, but subsequently filed an appeal, which was upheld by the Supreme Administrative Court. BABH cannot appeal the court's decision because it paid the administrative fee a day after the deadline. In December, MPs filed a report with the National Security Agency because of possible criminal inaction on the part of the BABH in connection with the case. ■

The Preferred Destination for Business & Leisure

MARINA BURGAS
HOTEL

NEPTUN
RESTAURANT | NIGHT BAR
BEACH BAR

WWW.MARINABURGAS.BG

WWW.HOTELPRIMORETZ.BG

WWW.NEPTUNBURGAS.COM

ГОРЧИВО КАФЕ

Закръглянето на цените в Хърватия потвърждава опасенията на много българи от еврото. Но всъщност това е най-гребният от рисковете, които носи със себе си единната валута

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография ISTOCK

Колко струва кафето в Хърватия? Този въпрос, доскоро засягащ само няколко хиляди български туристи, сега изведнъж се оказва от ключово значение за бъдещето на българската финансова система. От 1 януари 2023 Хърватия е вече член на еврозоната - същата еврозона, към която необяснимо защо са се разбързали последните български правителства, и към която теоретично България би могла да се присъедини от годината.

ЕФЕКТЪТ НА ПРОСЛОВУТОТО "ЗАКРЪГЛЯНЕ" при въвеждането на еврото е познат от опита на всички страни, приели единната валута. Но в Хърватия то сякаш мина всякакви граници. В крайбрежния град Риека чаша кафе, която до декември струваше средно 1.7 евро (13 куни), сега струва 2 евро - 16% скок. В Осиек кафето от средна цена 1.06 евро е стигнало до 1.5 евро (41%). Стигна се дотам самото правителство на Хърватия да обвини търговците в "измама и спекула". "Закръглянето е очаквано и не е голям проблем, ако става дума за няколко цента. Но не и когато същата стока е с 30, 40 или 50% по-скъпа", обяви премиерът Андрей Пленкович. Търговците отгавна вече са задължени да показват цените и в евро, и в куни (това изискване остава до края на 2023), но много от тях всъщност увеличиха цените изпреварващо още през есента. Данните на ЕЦБ за ноември показват общо свиване на инфлацията в еврозоната от 10.6% до 10.1%, но в Хърватия тя всъщност се увеличава до 13.5% (+0.3). Цените на храните още тогава отчетоха скок от 19%,

тези на ресторанти и хотели - със 17%, на транспорта - с над 13%. Любопитно ще е да се видят данните за януари. В този ефект на "закръгляне" няма нищо ново, разбира се. В една или друга степен са го изпитали всички в еврозоната.

ГЕРМАНЦИТЕ ОЩЕ ПРЕЗ 2002 ПРЕКРЪС-ТИХА ЕВРОТО НА TEURO - от teuer, скъп. Мнозина италианци и днес ще ви обяснят, че краят на благосъстоянието им е дошъл през 2002 с първия допир до новите пари. Изкушението пред търговците е голямо: ако в съответната местна валута един хляб е струвал 1.66 евро, при превалутирането той изведнъж се оказва 1.99 евро - значително по-"търговска" цена. Има и още два фактора. Първо, преходът към евро носи определени разходи за търговците, които те като цяло склонни да прехвърлят направо към клиентите си. И второ, смяната на валутата води до т. нар. "феномен на рационалното невнимание" - принудени постоянно да пресмятат наум цените, повечето хора в един момент съзнателно престават да обръщат внимание на промените, дори когато са в тяхна вреда.

Разбира се, степента на "закръглянето" зависи от това доколко една страна има ефективни механизми за контрол и борба със спекулата. Драматичното поскъпване на храни и ресторанти в България в последната година настъпи дори и без евро. При това България е относително слабо засегната от енергийната криза в Европа. Но поскъпването у нас е значително по-високо дори от страните, които страдат най-силно от разриза с руския газ. В тази

ситуация да се питаме има ли България механизмите да овладее спекулативното закръгляне, е съвсем безсмислен въпрос. По-важно е да се подчертае друго: въпросът за кафето е най-маловажният във връзка с еврото. Смяната на валутата крие други, далеч по-сериозни системни рискове.

РИСК ОТ ПРОМЯНА ВЪВ ВАЛУТНИЯ КУРС. Всеки българин, който помни хиперинфлацията от 1996-1997 и фактическата кражба на спестяванията си, вероятно изтръпва от подобна вероятност. Но този риск, който беше на практика ликвидирани с приемането на валутния борг, сега отново е на дневен ред. В името на влизането в еврозоната, парламентът прие промени в Закона за БНБ, които на практика позволяват на външни сили - ЕЦБ и финансовите министри от еврогрупата - да искат промени във фиксирания курс на лева. Това вдигна толкова шум, че депутатите набързо приеха решение, според което "България не участва в механизма ERM II при централен курс, различен от 1.95583 лева за едно евро". Само че това решение няма кой знае каква стойност: то може да бъде отменено с просто гласуване на първо четене в пленарна зала. Разбира се, на теория съветите на българския финансов министър и управителя на БНБ са достатъчни да осуетят опити за промяна в курса на ниво еврогрупа или ЕЦБ. Но дали може да се разчита на това на практика? Неведнъж се е случвало представители на определена страна да приемат решения в разрез с общественото мнение във въпросната страна - и после да бъдат възнаградени с висок ▶

BITTER COFFEE

The rounding of prices in Croatia confirms the fears of many Bulgarians about the euro. But in fact this is the least of the risks that the single currency brings with it

By KALIN ANGELOV / Photography ISTOCK

How much does coffee cost in Croatia? This issue, until recently affecting only a few thousand Bulgarian tourists, now suddenly turns out to be of key importance for the future of the Bulgarian financial system. As of January 1, 2023, Croatia is already a member of the eurozone - the same eurozone to which the last Bulgarian governments inexplicably rushed, and to which Bulgaria could theoretically join as early as next year.

THE EFFECT OF THE NOTORIOUS "PRICE ROUNDING" at the introduction of the euro is known from the experience of all countries that have adopted the single currency. But in Croatia it seems to have crossed all boundaries. In the coastal city of Rijeka, a cup of coffee, which until December cost an average of 1.7 euros (13 kunas), now costs 2 euros - a 16% jump. In Osijek, coffee went from an average price of 1.06 euros to 1.5 euros (41%). The Croatian government itself went so far as to accuse the traders of "fraud and speculation". "Rounding is expected and is not a big problem if it is a matter of a few cents. But not when the same product is 30, 40 or 50% more expensive," announced Prime Minister Andrej Plenković. Traders have long been required to display prices in both euros and kuna (this remains until the end of 2023), but many actually raised prices ahead of

schedule as early as the autumn. ECB data for November showed a general contraction in inflation in the Eurozone from 10.6% to 10.1%, but in Croatia it actually increased to 13.5% (+0.3). Food prices recorded a jump of 19%, those of restaurants and hotels - by 17%, transport - by more than 13%. It will be interesting to see the figures for January. There is nothing new about this "rounding" effect, of course. Everyone in the Eurozone has experienced it to one degree or another.

AS EARLY AS 2002, THE GERMANS renamed the euro to teuro - from teuer, expensive. Many Italians will still explain to you today that the end of their welfare came in 2002 with the first touch of the new money. The temptation for merchants is great: if a loaf of bread cost 1.66 euros in the relevant local currency, it suddenly turns out to be 1.99 euros - a significantly more "commercial" price. There are also two other factors. First, the transition to the euro brings certain costs to traders, which they generally tend to pass on directly to their customers. And secondly, changing the currency leads to the so-called "phenomenon of rational inattention" - forced to constantly calculate prices in their minds, most people at some point consciously stop paying attention to the changes, even when they are to their detriment. Of course, the degree of "rounding" depends on the extent to which a country has effective

mechanisms to control and fight against speculation. The dramatic increase in food and restaurant prices in Bulgaria in the last year occurred even without the euro. Moreover, Bulgaria is relatively little affected by the energy crisis in Europe. But the price increase in our country is significantly higher even than the countries that suffer the most from the sanctions on Russia. In this situation, asking whether Bulgaria has the mechanisms to control speculative rounding is a completely meaningless question. It is more important to emphasize something else: the issue of coffee is the least important in relation to the euro. Changing the currency entails other, far more serious systemic risks.

RISK OF CHANGES IN CURRENCY RATE.

Every Bulgarian who remembers the hyperinflation of 1996-1997 and the actual theft of their savings probably shudders at such a possibility. But this risk, which was practically eliminated with the adoption of the currency board, is now back on the agenda. In the name of joining the eurozone, the parliament adopted changes to the National Bank Law, which in practice allow external powers - the ECB and the finance ministers of the eurogroup - to demand changes in the fixed exchange rate of the lev. This caused such a stir that the MPs hastily adopted a decision according to which "Bulgaria does not participate in the ERM II mechanism at

Talking to the BBC, the governor of the Croatian National Bank, Boris Vujicic, highlighted the main difference between his country and Bulgaria. "Croatia was already heavily euroised," he said. "Corporate, government and household debts were already denominated in euros or linked to euros. Now all the income is in the same currency as the debts"

PRICE RISES FROM THE EURO*

Sector	Rate of appreciation
Newspapers, books	2.066
Social care	2.011
Financial services	1,974
Hotels, accommodation	1,752
Shoes	1,621
Entertainment services	1,520
Package holidays	1.453
Catering services	1.217
Purchase of cars	1.010
Alcoholic beverages	0.912

*Based on OECD calculations, data for Croatia not included

a rate other than BGN 1.95583 to one euro". But this decision has little value: it can be overturned by a simple first-reading vote in plenary. In theory, of course, the votes of the Bulgarian finance minister and the governor of the BNB are enough to thwart attempts to change the course at the level of the eurogroup or the ECB. But can it be relied on in practice? It has happened more than once that representatives of a certain country take decisions contrary to public opinion - and then they are rewarded with a high position in the European structures.

RISK OF WITHDRAWAL OF BANK CAPITAL. Many of the loudest supporters of the euro claim that with its adoption, the banking system in Bulgaria will become more stable - it will no longer be under the supervision of the BNB, but of the ECB. The truth, however, is that after the catastrophe in 1996-1997, the Bulgarian banking supervision was criticized only once: on the case of KTB. And that one was more about political machinations than about oversights by the regulator. At the same time, the European Single Supervisory Mechanism was sharply criticized for numerous cases: with the Spanish Santander, with at least three Italian banks, with the money laundering scandals at Deutsche Bank and at Danske Bank... Of course, there is some logic in the claims that local oversight may be suscepti-

ble to influence by local corporate and political interests. But there are equally valid concerns that the single supervision is susceptible to the incomparably more powerful influence of large transnational corporations and financial groups. And at the same time, it is significantly less dependent and controllable by public opinion in individual member states.

Entry into the Eurozone also poses another, very serious risk for the Bulgarian banking system: it will allow the large international banks operating in Bulgaria to withdraw capital without hindrance. The BNB now has the tools to block this in crisis circumstances - and did so at the height of the Greek crisis by imposing a ban on banks exporting dividends. Currently, over 1 billion BGN per year - profit from the savings and loans of Bulgarians and Bulgarian companies - leave the country every year. Under the eurozone conditions, any obstacles to this will disappear. Meanwhile, Bulgarian bank system's profit is growing. For 2021, it reached a record BGN 1.5 billion. Only for the first 10 months of 2022 it already exceeded 1.7 billion.

RISK OF ENDING THE FISCAL DISCIPLINE. This is the biggest threat the euro carries with it - and the most logical explanation for the enthusiasm of politicians and "financial experts" to carry out this transition that is obviously not so popular among the

general public.

Almost the entire modern history of Bulgaria since 1878 has passed under the burden of swelling foreign debt. In fact, today's situation, in which the country has the second lowest government debt in the entire European Union (21.3% of GDP as of October 2022), is unprecedented. But it is precisely this low debt that attracts the vultures: from Western European banks, hungry for new customers and new high profits, to local politicians, who plan to take billions of new debt and dispose of them as they know how. The adoption of the euro means more and more affordable financing and more and more out-of-control government spending. "The creation of the euro led to a very rapid increase in debt in many countries. Without the euro, Greece would never have fallen into the crisis it fell into," financier Gordon Kerr told Bloomberg TV Bulgaria. In this sense, the current currency board has a disciplining effect. "The mechanism of our currency board gives us a great advantage that we cannot buy government debt, which is one of the main factors for governments to be fiscally disciplined," commented BNB Deputy Governor Kalin Hristov. "In my opinion, joining the Eurozone will be a total disaster for the country," warned Prof. Steve Hanke, the father of the Bulgarian currency board, back in 2017. "You will become just like Greece - without any fiscal discipline". ■

В интервю за BBC управителят на Хърватската народна банка Борис Вуйичич подчерта главната разлика между страната му и България. "Хърватия вече беше силно евроизирана. Дълговете на правителството, фирмите и домакинствата вече бяха в евро, или обвързани с еврото. Сега доходите са в същата валута като дълговете"

► пост в европейските структури.

РИСК ОТ ИЗТЕГЛЯНЕ НА БАНКОВИ КАПИТАЛИ. Много от най-шумните привърженици на еврото твърдят, че с неговото приемане банковата система в България ще стане по-стабилна - нали вече ще е под надзора не на БНБ, а на ЕЦБ. Но истината е, че след катастрофата през 1996-1997 българският банков надзор е бил обект на критики само веднъж: около случая с КТБ, а при него става дума повече за политически машинации, отколкото за недоглеждания на регулатора. В същото време европейският Единен надзорен механизъм бе критикуван остро за множество казуси: с испанската Santander, с поне три италиански банки, със скандалите за пране на пари в Deutsche Bank и в Danske Bank... Разбира се, има известна логика в твърденията, че местният надзор може да е податлив на влияние от местни корпоративни и политически интереси. Но също толкова основателни са опасенията, че единният надзор е податлив на несравнимо по-мощното влияние на големите транснационални корпорации и финансови групи. И в същото време е значително по-малко зависим и контролируем от общественото мнение в отделните държави-членки. Влизането в еврозоната крие и друг, много сериозен риск за българската банкова система: то ще позволи на големите международни банки, опериращи в България, безпрепятствено да изтеглят капитал навън. Сега БНБ има инструментите да блокира това в кризисни обстоятелства - и го стори в разгара на гръцката криза,

като наложи забрана на банките да изнасят дивиденди. В момента над 1 милиард лева годишно - печалба от спестяванията и заемите на българите и българските фирми - напускат страната всяка година. В условията на еврозоната всякакви пречки пред това ще отпадат. А междувременно печалбата на банките расте. За 2021 тя достигна рекордните 1.5 милиарда лева. Само за първите 10 месеца на 2022 вече надминаваше 1.7 милиарда.

РИСК ОТ КРАЙ НА ФИСКАЛНАТА ДИСЦИПЛИНА. Това е най-голямата заплаха от еврото - и най-логичното обяснение за ентузиазма на политици и "финансови

експерти" да осъществят този недотам популярен сред обществото преход. Почти цялата съвременна история на България от 1878 година насам е минала под тегобата на задушаващ външен дълг. Всъщност гнешната ситуация, в която страната има втория най-нисък правителствен дълг в целия Европейски съюз (21.3% от БВП към октомври 2022), е безпрецедентна. Но тъкмо този нисък дълг привлича лешоядите: от западноевропейските банки, жадуващи нови клиенти и нови високи печалби, до местните политици, които си правят сметка да вземат милиарди нов дълг и да се разпореждат с тях, както те си знаят. Приемането на еврото означава все по-достъпно финансиране и все по-безконтролни държавни разходи. "Създаването на еврото доведе до много бързо увеличаване на дълга в много страни. Без еврото Гърция никога нямаше да изпадне в кризата, в която изпадна", подчертава финансистът Гордън Кер пред Bloomberg TV Bulgaria. В този смисъл сега действащият валутен борд има дисциплиниращ ефект. "Механизмът на нашия валутен борд ни дава голямо предимство, че не можем да купуваме правителствен дълг, което е един от основните фактори правителствата да са фискално дисциплинирани", коментира подуправителят на БНБ Калин Христов. "Според мен присъединяването към еврозоната ще бъде тотално бедствие за страната", предупрежда още през 2017 проф. Стив Ханке, башата на българския валутен борд. "Вие ще станете точно като Гърция – без каквато и да е фискална дисциплина". ■

НАЙ-СЕРИОЗНИТЕ ПОСКЪПВАНИЯ ОТ ЕВРОТО*

Сектор	Коефициент на поскъпване
Вестници, книги	2.066
Социални грижи	2.011
Финансови услуги	1.974
Хотели, настаняване	1.752
Обувки	1.621
Развлекателни услуги	1.520
Пакетни почивки	1.453
Кетъринг услуги	1.217
Покупка на автомобили	1.010
Алкохолни напитки	0.912

*На база изчисления на ОИСП

ИЗЦЯЛО НОВИЯТ
CX-60 PLUG-IN HYBRID с 327 кс
ПРЕЦИЗНО ИЗРАБОТЕН В ЯПОНИЯ.

mazda.bg

DRIVE TOGETHER

Свѣтъ с висока
температура

January 2022

ЧЕТЕТЕ ВСЕКИ МЕСЕЦ

В българския вариант на едно от най-реномираните бизнес издания в САЩ и Европа ще откриете ексклузивни анализи и материали от американските броеве, добре прецизирана информация за пазарите, геополитиката и световния бизнес, авторски материали на местни експерти.

ИМОТ НА СЕБЕСТОЙНОСТ – ЗАЩО ТОВА Е ВЪЗМОЖНО?

Недвижимите имоти са винаги добра инвестиция за бъдещото, независимо дали е с цел собствено жилище, бизнес или печалба. Именно затова в КОНСТРУКТИВ България създадохме програма за инвестиране в строителството. Чрез нея всеки, който желае може да стане строителен предприемач и да закупи недвижим имот на цена близка до неговата себестойност.

Инвестиционната програма се рогу съвсем естествено, като възможност за набирание на капитал за реализиране на дадена строителна инвестиция. Поводът бяха наши клиенти, които нямаха необходимия бюджет за реализиране на самостоятелен проект. Ние им предложихме да обединим техните капитали в една обща инвестиционна програма и по този начин ходът на събитията стигна своето развитие. Програмата, която започнахме преди три години се развива все повече и намира широко приложение не само при строителни предприемачи, но и при хора с по-нисък бюджет.

Същността на програмата се състои в гарантиране на регламентирани условия за клиентите, че ще получат недвижим имот на цената на неговата себестойност. След подписване на договор и заплащане на първа вноска, клиентът става собственик на идеални части от парцела, осигуряващи му специален комфорт при сделката. Това е гаранция за вложените средства. Програмата се отличава с този си признак, защото в другите платформи за споделено финансиране отсъства. След завършване на проекта, клиентът ни получава жилище от построената сграда равно на неговата квота в проекта. Участниците сами определят дали ще го използват за самостоятелно жилище, за бизнес – магазин, офис, склад или дали ще го продадат. Друга отличителна черта на инвестиционната програма е, че гарантира договорената цена, дори и при наличие на инфлация. Една част от сградата е предназначена за продажба на свободния пазар, която ще компенсира тази евентуална инфлация.

Целта на инвестиционната програма за строително финансиране е да обедини капитал на определен брой учас-

тници в конкретен архитектурен проект. По този начин всеки инвестирал в проекта ще има възможност да извлече дивиденти, с които да получи застроена площ под формата на самостоятелен обект в сграда на цена, сходна до себестойността на строежа. След това по негова преценка може да запази за себе си имота или да го продаде на пазарна цена. Програмата е насочена към инвеститори с по-малък бюджет или инвеститори, които не желаят да навлизат в проблематиката на строителния процес. Също така е за хора търсещи жилище на цена много по-ниска от пазарната.

В момента са активни инвестиционни програми за жилищен комплекс в гр. София, кв. Левски и с. Герман. Всеки един от клиентите ни ще има възможност да притежава жилище в новоизграден жилищен комплекс с модерна архитектура на цената на неговата себестойност. Проектът включва жилищни и обществени сгради, детски площадки и градинки, спортни зали, супермаркет, банка, аптека, сладкарница и много други места необходими за пълноценен жи-

вот. Бъдещият жилищен комплекс има изключителна архитектура между другите принципа заложи в концепцията на КОНСТРУКТИВ България – функционалност, генетика и екология. Първият принцип обединява всички проектни решения, които осигуряват на една сграда условията за пълноценен живот на обитателите. Генетиката има за цел да създаде благоприятна среда за живеене, да съхрани връзката на природата с човека и да осигури необходимите социални места, които да направят живота му пълноценен. Третият принцип – екология – обединява всички съвременни технологии, които ни помагат да опазим природата чиста, да пестим енергия и да имаме по-малки разходи.

Участие в тази инвестиционна програма е наистина добра сделка. Програмата осигурява равни права за всички участници и гаранция за условията в нея. Това е добър старт във Вашето бъдеще като инвеститор!

Повече за програмата ще откриете на:
www.konstruktive.bg

10 СКАНДАЛНИ ПРОГНОЗИ ЗА 2023

Край на ганъчните убежища, забрана за производство на месо, сбозуване с Макрон и Вреxit - тези невероятни, но напълно възможни събития могат да променят света

В началото на всяка година стратегическите анализатори на Saxobank, датската инвестиционна банка, подготвят своите "възмутителни" прогнози. Обикновено те разглеждат сценарии, което не са твърде вероятни, но все пак са възможни, и биха довели до драстични промени в инвестиционната среда, икономиката и живота ни като цяло. А след 2020, 2021 и 2022 вече нито един един сценарий не би ни се сторил твърде невероятен. В последното десетилетие анализаторите на Saxo успяха да предвидят Вреxit (още през 2014), възхода на криптовалутите и дори факта, че през 2022 климатичните цели ще бъдат оставени на загеден план от икономическите трудности. "Тазгодишните Възмутителни прогнози подчертават, че вярата във връщането към динамиката отпреди пандемията е напълно

илюзорна", обяснява главният инвестиционен директор на Saxo Стийн Якобсен. "Вече сме навлезли в една глобална икономика на войната, в която всяка главна сила на планетата се стреми да повиши националната си сигурност - независимо дали във военен смисъл, или от гледна точка на енергетика, снабдяване или финанси".

МИЛИАРДЕРИ СЪЗДАВАТ НОВ ПРОЕКТ "МАНХАТЪН" ЗА ЕНЕРГИЯТА

През 2023 собствениците на големите технологични компании започват да губят търпение от липсата на напредък в развиването на енергийната инфраструктура, нужна за осъществяване на плановете им. Те обединяват усилия в консорциум с кодово име "Третият камък", като целта е да наберат над 1 трилион долара за инвестиции в енергийни ►

► решения.

Това ще е най-големият изследователски проект след оригиналния проект "Манхатън", който създаде първата атомна бомба. Основният фокус на фонда ще е как да интегрира различните нови източници на енергия с електроразпределителната мрежа и с технологиите за съхранение на енергия (ахилесовата пета на днешната енергийна система). Пазарният ефект от това ще е, че пазарната оценка на компаниите, които си партнират с "Третия камък", ще нарасне значително на фона на като цяло слаба инвестиционна среда.

ФРЕНСКИЯТ ПРЕЗИДЕНТ МАКРОН ПОДАВА ОСТАВКА

Изборите през 2022 доведоха до загубата на парламентарно мнозинство за партията на президента Еманюел Макрон. Изправено пред все по-силната опозиция на левия альянс NUPES и на крайно десния Национален фронт на Марин Льо Пен, правителството няма друг избор, освен да прокара ключовите закони и бюджета с укази по "бързата писта", задействайки член 49.3 от конституцията. Заобикаянето на законодателната власт обаче не е начин да се управлява една демократична страна. Вместо да бъде заложник на враждебното народно събрание в следващите четири години и да бъде принуден да се откаже от ключовата пенсионна реформа, Макрон следва примера на Шарл Дьо Гол от 1946 и 1969, и подава оставка още в началото на 2023. Това отваря вратите на Елисейския дворец за Льо Пен и предизвиква вълна от стъписване във Франция и извън нея, създавайки ново екзистенциално предизвикателство за Европейския съюз.

ЗЛАТОТО СЕ ИЗСТРЕЛВА ДО НАД 3000 ДОЛАРА

През 2023 златото най-после намира опора след предизвикателната 2022, в която много инвеститори се отчяха от неспособността на ценния метал да поскъпва дори на фона на най-високата инфлация от 40 години. Но сега пазарът най-после се убеждава, че инфлацията ще остане сериозна в обозримо бъдеще. Политиката на затягане на Федералния резерв предизвиква ново сътресение на пазара на ценни книжа, принуждавайки централната банка към нови мерки, които са де факто нови количествени облекчения. А с идването на пролетта Китай се отдалечава все повече от своята политика за нулев Covid, разчитайки на нови средства за лечение и дори на нова ваксина. Китайското потребление отново е освободено да се развихри и води до нов скок в цените на суровините, тласкайки инфлацията нагоре.

В тези условия златото получава подкрепа и от още три фактора. Първо, във военновременната икономика всеки иска да намали за-

висимостта си от чуждестранни форекс резерви, предпочитайки вместо тях златото. Вторият фактор са растящите инвестиции в приоритетите за националната сигурност, като енергийни източници и вериги за доставки. Третият е растящата ликвидност в глобален мащаб, предизвикана от опитите на политиките да избегнат срив на дълговите пазари. Златото прескача с лекота тавана от 2075 долара и достига до поне 3000 долара за унция през 2023.

СЪЗДАВАНЕ НА ЕДИННА ЕВРОПЕЙСКА АРМИЯ

Руското нашествие в Украйна е най-голямата "гореща" война в Европа от 1945 насам. А в САЩ междинните избори донесоха мнозинство на републиканците в конгреса, с обявена нова кандидатура на Тръмп за 2024. На този фон за европейците става окончателно ясно, че трябва да повишат собствените си отбранителни способности, вместо да разчитат на непрекъсваемия политически цикъл в Америка и да се изправят пред риска САЩ окончателно да се откажат от старите си ангажименти пред ЕС. Затова, в един граматичен акт, всички членки на ЕС създават обединени въоръжени сили на общността. Целта е не по-късно от 2028 да се създадат боеспособни наземни, морски, въздушни и космически войски. За целта ЕС инвестира 10 трилиона евро за период от 20 години. Пусната е специална емисия еврооблигации, съобразени с БВП на всяка членка. Това зна-

чително увеличава пазара на суверенен дълг в ЕС, и води до силно възстановяване на еврото.

ДЪРЖАВА ЗАБРАНЯВА ПРОИЗВОДСТВОТО НА МЕСО ДО 2030

Един доклад за промените в климата казва, че за да се изпълнят целите за нулеви емисии до 2050, консумацията на месо трябва да се намали от сегашните 70 кг на човек годишно в страните от ОИСР, до едва 24 кг. Швеция вече е поела юридически ангажимент да е въглеродно неутрална до 2045, Великобритания, Франция и Дания се целят в 2050. Поне една от тези страни през 2023 може да се опита да изпревари другите, като въведе сериозни данъци върху месото, растящи стъпаловидно от 2025 нататък. В добавка, правителството планира да забрани всякакво производство на месо до 2030, настоявайки, че подобрените заместители на месото на растителна основа и лабораторно отглежданото месо са достатъчни да задоволят апетита на хората.

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ ОТМЕНЯ BREXIT

През 2023 Риши Сунак и Джеръми Хънт успяват да доведат популярността на консерваторите до рекордни нива, след като тяхната брутална фискална програма хвърля страната в смазваща рецесия, растяща безработица и, по ирония, растящи дефицити заради спада на данъчните приходи. Избухват демонстрации и протести, искания Сунак да

свика извънредни избори. Социологическите проучвания показват растящо съжаление за Brexit. Сунак накрая отстъпва и се оттегля от партията. Лидерът на лейбъристите Киър Стармър подкрепя втори референдум за повторно присъединяване към ЕС. Правителството на левицата поема властта през третото тримесечие, обещавайки да проведе референдума още на 1 ноември 2023. Мнозинството гласува за връщане в ЕС. В резултат британската лира възстановява 10% от стойността си спрямо еврото, а секторът на финансовите услуги в Лондон очаква сериозен тласък.

МАСОВО СЕ ВЪВЕЖДА КОНТРОЛ ВЪРХУ ЦЕНИТЕ

Инфлацията ще остане трудна за контролиране, докато процесът на глобализация върви в обратна посока. Почти всички войни в историята са довеждали до контрол върху цените. Първите признаци за тях вече станаха факт през 2022. Допълнителните такси върху печалбите на енергийните компании са популярни навсякъде. През 2023 правителствата избягват класическия инструмент на въвеждането на купонна система и ограничаване в потреблението. Вместо това активно насърчават извънредното потребление, като поставят табани на цените на отоплението и електроенергията. Във Франция това води до фалит на компаниите за комунални услуги и до принудителната им национализация. Във военновременната икономика, полити-

ците се водят от идеята, че растящите цени са доказателство за провал на пазарните механизми. Следователно е нужна повече намеса, за да се попречи на инфлацията да дестабилизира обществата. Следователно се въвежда все повече контрол върху цените и дори върху заплатите. Но резултатът от това ще е същият като от почти всяка друга правителствена политика: законът за непредвидените последици. Контролирането на цените без решаване на причината за тях не само ще генерира още повече инфлация, но и ще създаде риск от разкъсване на самата тъкан на обществото покрай западащите жизнено стандарти - последица от липсата на стимули за производство и от погрешното пренасочване на ресурси и инвестиции.

ОПЕК, КИТАЙ И ИНДИЯ НАПУСКАТ МВФ

Разпознавайки все по-големия стремеж на американското правителство да използва долара като оръжие, много други държави се отдръпват от САЩ и МВФ, за да създадат Международен клирингов съюз (ICU), и нова резервна валута - Wapcor (с код KEY). Тя е основана върху оригиналната идея на Кейнс отпреди спогодбата в Бретън Уудс. Пазарният ефект от това ще е, че необвързаните централни банки рязко ще намалят доларовите си резерви, доходността по американските ценни книжа ще скочи, а доларът ще загуби 25% от стойността си срещу кошницата от валути, търгуващи с новата KEY.

ЯПОНИЯ ФИКСИРА КУРС 200 ЙЕНИ ЗА ДОЛАР

Глобалната ликвидна криза, стартирана от затягането на Федералния резерв, увеличава натиска върху йената и върху японската финансова система. След като изгърмява половината от резервите си за интервенции, японската централна банка ги намалява и накрая спира. Курсът USDJPY се покачва над 170, предизвиквайки масово недоволство от растящата инфлация. Тогава централните банкери избират нова и смела политика. Първо, обявяват под от USDJPY 200 като временна мярка. Междувременно японската централна банка монетизира целия си дългов портфейл, за да финансира програма за количествени облекчения. Публичният дълг пада до 100% от БВП в края на операцията - почти двойно под днешните му нива. След това централната банка увеличава лихвения процент до 1.00, и премахва контрола върху доходността, което позволява на 10-годишните облигации да стигнат до 2%. Банките са рекапитализирани, данъчните стимули за връщане на японските спестявания, държани в чужбина, довеждат до обратния приток на трилиони йени. Успоредно японският износ расте с рекордни темпове. Като резултат, реалният БВП на Япония се свива с 8%, макар номиналният да расте с 5% заради повишаването на цената на живота. Но този рестарт на финансовата система връща Япония на пътя на стабилното развитие и създава съблазнителен нов модел за поведение при кризи, които изглеждат неизбежни също за ЕС и САЩ.

ЗАБРАНАТА НА ОФШОРКИТЕ УБИВА ДЯЛОВИЯ КАПИТАЛ

Още през 2016 ЕС въведе черния си списък с данъчни убежища, посочвайки държавите, които насърчават агресивно избягване на данъци. Това бе в отговор на изтеклите Рапата Papers - милиони документи, разкриващи данъчни иммаму от влиятелни личности, от политици до спортни звезди. Докато военновременният манталитет се загълбочава през 2023, стратегическите политики все повече се насочват към защита на националните индустрии. И понеже разходите за отбрана и инвестициите в енергийния преход са твърде скъпи, правителствата търсят нови данъчни приходи и откриват ниско висящия плод в лицето на офшорните цени. По съвременни оценки офшорките струват на правителствата между 500 и 600 милиарда долара годишно от загубен корпоративен данък. Затова през 2023 ОИСР въвежда пълна забрана на най-големите данъчни убежища в света. Това разтърсва света на дяловия и рисковия капитал, заличавайки голяма част от тази екосистема и довеждайки дотам листваните на борсата компании от нея да загубят половината си стойност. ■

10 OUTRAGEOUS PREDICTIONS FOR 2023

End of tax havens, ban on meat production, farewell to Macron and Brexit - these unlikely but entirely possible events could change the world

At the beginning of each year, strategic analysts at Saxobank, the Danish investment bank, prepare their "outrageous" forecasts. They usually consider scenarios that are not very likely, but still possible, and would lead to drastic changes in the investment environment, the economy and our lives in general. And after 2020, 2021 and 2022, not a single scenario would seem too improbable to us. In the last decade, Saxo analysts have been able to predict Brexit (as far back as 2014), the rise of cryptocurrencies and even the fact that in 2022 climate goals will be left behind by economic difficulties. "This year's Outrageous Predictions argue that any belief in a return to the disinflationary pre-pandemic dynamic is impossible", Steen Jakobsen, Chief Investment Officer at Saxo, comments. "We have entered into a global war economy, with every major power across the world now scrambling to shore up their national security on all fronts; whether in an actual military sense, or due to profound supply-chain, energy and even financial insecurities".

BILLIONAIRES CREATE TRILLION-DOLLAR MANHATTAN PROJECT FOR ENERGY

In 2023, owners of major technology companies and other technophile billionaires will grow impatient with the lack of progress in developing the

necessary energy infrastructure that would allow them to both pursue their dreams as well as address the needed energy transition. Teaming up, they create a consortium code-named Third Stone, with the goal of raising over a trillion dollars to invest in energy solutions.

It will become the largest research and development effort since the original Manhattan Project that developed the first atomic bomb. In addition to pure research and development efforts aimed at realising the potential of current and groundbreaking new technologies, the fund will focus extensively on integration as well, or how to combine new generation sources with the power transmission and energy storage infrastructure that delivers baseload, the Achilles' heel of current alternative energy solutions.

Market impact: the companies that partner with the Third Stone consortium and can help realise its vision soar in value in an otherwise weak investment environment.

FRENCH PRESIDENT MACRON RESIGNS

The June 2022 legislative elections saw President Emmanuel Macron's party and his allies lose their outright majority in Parliament. Confronted with a strong opposition from the left-wing alliance NUPES and Marine Le Pen's far-right National Ral-

ly, the government has no other choice but to pass major laws and the 2023 budget by a fast-track decree – triggering the constitution's Article 49.3. Nevertheless, bypassing lawmakers cannot be a way to govern in a democracy. He therefore understands that he will be a lame duck for the next four years and he will not be able to pass his signature pension reform. Following the example of Charles de Gaulle in 1946 and 1969, Macron unexpectedly decides to resign in early 2023.

Macron's resignation opens the door of the Elysée Palace to the far-right contestant Le Pen, thus causing a wave of stupefaction throughout France and beyond, and setting up the latest existential challenge to the EU project and its shaky institutional foundations.

GOLD ROCKETS TO USD 3,000

In 2023, gold finally finds its footing after a challenging 2022, in which many investors were left frustrated by its inability to rally even as inflation surged to a 40-year high. 2023 is the year that the market finally discovers that inflation is set to remain ablaze for the foreseeable future. Fed policy tightening and quantitative tightening drives a new snag in US treasury markets that forces new sneaky 'measures' to contain treasury market volatility that really amounts to new de facto quantita-

tive easing. And with the arrival of spring, China decides to pivot more fully away from its zero-COVID policy, touting effective treatment and maybe even a new vaccine. Chinese demand unleashed again drives a profound new surge in commodity prices, sending inflation soaring.

In 2023, the hardest of currencies receives a further blast of support from three directions. First, the geopolitical backdrop of an increasing war economy mentality of self-reliance and minimizing holdings of foreign FX reserves, preferring gold. Second, the massive investment in new national security priorities, including energy sources, the energy transition, and supply chains. Third, rising global liquidity as policy makers move to avoid a debacle in debt markets as a mild real growth recession takes hold. Gold slices through the double top near USD 2,075 as if it wasn't there and hurtles to at least USD 3,000 next year.

FOUNDATION OF THE EU ARMED FORCES

Russia's invasion of Ukraine brought the largest 'hot war' to Europe since 1945, and the 2022 US midterm elections saw a strong surge in the right-wing populist Republican representation in Congress, with former president Trump declaring his candidacy for the presidency in 2024. In 2023, it becomes clearer than ever that Europe needs

to get the union's defensive posture in order, being less able to rely on the increasingly fickle US political cycle and facing the risk that the US will entirely withdraw its old commitment to Europe, perhaps after a Ukrainian-Russian armistice. In a dramatic move, all EU members move to establish the EU Armed Forces before 2028, with the aim of establishing a fully manned and deployable land, sea, air and space-based operational forces, to be funded with EUR 10 trillion in spending, back-loaded over 20 years. To fund the new EU Armed Forces, EU bonds are issued, to be funded based on keys of each member country's GDP. This drastically deepens the EU sovereign debt market, driving a strong recovery in the euro on the massive investment boost.

A COUNTRY AGREES TO BAN ALL MEAT PRODUCTION BY 2030

To meet the target of net-zero emissions by 2050, one report estimates that meat consumption must be reduced to 24 kg per person per year, compared with the current OECD average of around 70 kg. Countries most likely to consider the food angle on climate change will be those that have legally binding net-zero emissions targets. Sweden has pledged to reach carbon neutrality by 2045, while others like the UK, France and Denmark are aim-

ing for 2050. But a carrot and stick approach rarely works, and in 2023, at least one country looking to front-run others in marking out its lead in the race for most aggressive climate policy, moves to heavily tax meat on a rising scale beginning in 2025. In addition, it plans to ban all domestically produced live animal-sourced meat entirely by 2030, figuring that improved plant-derived artificial meats and even more humane, less-emissions intensive lab-grown meat technologies will have to satisfy appetites to help save the environment and climate.

UK HOLDS UNBREXIT REFERENDUM

In 2023, Rishi Sunak and Jeremy Hunt manage to take Tory popularity ratings to unheard-of lows as their brutal fiscal programme throws the UK into a crushing recession, with unemployment soaring and, ironically, deficits soaring too as tax revenues dry up. Public demonstrations break out, demanding that Sunak call snap elections because of the lack of a popular mandate. Amidst the economic ruin, polls even in England and Wales indicate second thoughts on the wisdom of Brexit. Sunak finally caves and calls an election, resigning to allow a new Tory profile to take charge of the battered party. Labour leader Keir Starmer, noting the popular support for a second Brexit referendum and the Lib Dems surging in the polls as they ▶

► clamour for a new referendum, runs on a platform of non-alignment on the Brexit question but supports a second referendum to rejoin the EU along the lines of the David Cameron deal struck before the original 2016 referendum. A Labour government takes power in Q3, promising an Un-Brexit referendum for November 1, 2023. The Re-Join vote wins.

Market impact: after a weak performance in early 2023, GBP recovers 10 percent versus the EUR and 15 percent versus the CHF on the anticipated boost to the London financial services sector.

WIDESPREAD PRICE CONTROLS INTRODUCED TO CAP INFLATION

Inflation will remain a challenge to control as long as globalisation continues to run in reverse and long-term energy needs remain unaddressed.

Nearly all wars have brought price controls and rationing, seemingly as inevitable as battle casualties. 2022 has also seen early and haphazard initiatives to manage inflation. Taxes on windfall profits for energy companies are all the rage while governments are failing to use the classic tool of rationing supplies. Instead, they are actively subsidising excess demand by capping heating and electricity prices for consumers. In France, this simply means that utilities go bankrupt and must be nationalised.

In a war economy, the government hand will expand mercilessly as long as price pressures threaten stability. The thinking among policymakers is that rising prices somehow suggest market failure and that more intervention is needed to prevent inflation from destabilising the economy and even society. In 2023, expect broadening price and even wage controls, maybe even something like a new National Board for Prices and Incomes being established in the UK and the US. But the outcome will be the same as it is for nearly every government policy: the law of unintended consequences. Controlling prices without solving the underlying issue will not only generate more inflation, but also risking tearing at the social fabric through declining standards of living due to disincentives to produce, and misallocation of resources and investment.

OPEC, CHINA AND INDIA WALK OUT OF THE IMF

Recognising the ongoing weaponisation of the USD by the US government, non-US allied countries move away from the USD and the IMF to create an international clearing union (ICU) and a new reserve asset, the Bancor (currency code KEY), using Keynes' original idea from the pre-Bretton Woods days to thumb its nose at the practices of the US in leveraging its power over the international monetary system.

Market impact: Non-aligned central banks vastly cut their USD reserves, US Treasury yields soar and the USD falls 25 percent versus a basket of currencies trading with the new KEY asset.

JAPAN PEGS USDJPY AT 200 TO SORT OUT

ITS FINANCIAL SYSTEM

As 2022 rolls into 2023, the pressure on the JPY and the Japanese financial system mounts again on the global liquidity crisis set in motion by the vicious Fed policy tightening and higher US treasury yields. Initially, the Bank of Japan and Ministry of Finance deal with the situation by slowing and then halting currency intervention (after burning through more than half of central bank reserves). But as USDJPY rises through 160 and 170 and the public outcry against soaring inflation reaches fever pitch, they know that the crisis requires bold new action. With USDJPY soaring beyond 180, the government and central bank swing into motion. First, they declare a floor on the JPY at 200 in USDJPY, announcing that this will only be a temporary action of unknown duration to allow for a reset of the Japanese financial system. That reset includes the BoJ moving to explicitly monetise all of its debt holdings, erasing them from existence. QE with monetization is extended to further lower the burden of Japan's public debt, but with a pre-set taper plan over the next 18 months.

The move puts the public debt on course to fall to 100 percent of GDP at the end of the BoJ operations, less than half its starting point. The BoJ policy rate is then hiked to 1.00 percent and all yield-curve control is lifted, which allows the 10-year rate to jump to 2.00 percent. Banks are recapitalised as needed to avoid insolvency and tax incentives for repatriating the enormous Japanese savings held abroad see trillions of yen returning to Japanese shores, also as Japanese exports continue to boom.

In consequence, Japan's real GDP drops by 8 per-

cent on reduced purchasing power even as nominal GDP rises 5 percent due to cost-of-living increases, but the reset puts Japan back on a stable path and establishes a tempting crisis-response model for a similar crisis inevitably set to hit Europe and even the US eventually.

TAX HAVEN BAN KILLS PRIVATE EQUITY

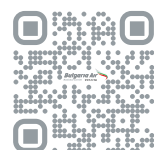
In 2016, the EU introduced an EU tax haven blacklist identifying countries or jurisdictions that were deemed 'non-cooperative' because they incentivize aggressive tax avoidance and planning. This was in response to the leaked Panama Papers, a trove of millions of documents that revealed tax cheating by wealthy individuals including politicians and sports stars. As the war economy mentality deepens further in 2023, national security perspectives turn increasingly inward to industrial policies and the protection of domestic industries. As defence spending, re-shoring and investments in the energy transition are expensive, governments look for all available potential tax revenue sources and find some low-hanging fruits in haven-enabled tax dodgers. It is estimated that tax havens cost governments between USD 500 and USD 600 billion annually in lost corporate tax revenue.

In 2023, the OECD launches a full ban on the largest tax havens in the world. In the US, the carried interest taxed as capital gains is also shifted to ordinary income. The EU tax haven ban and US change to the carried interest taxation rule jolts the entire private equity and venture capital industries, shutting down much of the ecosystem and seeing publicly listed private equity firms dealt a 50 percent valuation haircut. ■

УДОБНИ ПОЛЕТИ ДО ФРАНКФУРТ

В сряда, петък и неделя

Франкфурт може да бъде началото на твоето голямо европейско приключение. Градът има високоскоростни влакови връзки с цяла Германия и много градове във Франция. Полети на цени от **85€**.

България Еър
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

Резервирай своя полет сега на www.air.bg
или в мобилното приложение

www.air.bg

ИСТИНАТА Е В БУРГЕРИТЕ

Нетрадиционните методи за измерване на икономиката будят все повече доверие в условията на бурна инфлация

Текст РАДОСТИНА НИКОЛОВА / Фотография ISTOCK

Ако сте един от онези един милион българи, които са предпочели Гърция пред България за лятната си почивка през 2022, по всяка вероятност сте забелязали цените на отделни продукти в магазините и заведенията. Ако пък редовно посещавате южната ни съседка за бърз уикенд, значи сте придобили опит в сравняването на цените на зехтина, маслините, сиренето фета или пък ципурата на скара по таверните. Оставаме настрана инфлацията и разликите в цялостното преживяване в България и в Гърция. Сравнението на цените на определени продукти в различни държави става все по-популярен измерител на стандарта на живот от страна на населението.

БЕЗ ДА ИСКАМЕ ДА ПРОФАНИЗИРАМЕ икономическата наука, това показва, че има жажда за по-просто обяснение на икономиката от традиционните микро и макроикономически индикатори. Добър пример е известният Биг Мак индекс, разработен от британското списание The Economist. Индексът е създаден като алтернативен измерител на водещите валути чрез цената на известния сандвич във веригите McDonalds. Според най-скорошните данни, от юли 2022, един Биг Мак в САЩ е струвал 5.15 долара, а в еврозоната - 4.65 евро, тоест съотношението евро към долар, измерено в Биг Мак, е 1.11. Действителният валутен курс обаче е малко над паритет: 1.02 долара за евро, което означава, че според алтернативния индекс на The

Economist американският долар е надценен с около 8%.

За разлика от румънската лея, българският лев не е включен в индекса, но kalkulацията не е сложна. Един Биг Мак в България струва 9.50 лева в началото на 2023 и ако приемем, че средната цена на същия бургер в еврозоната е тази от юли 2022 (4.65 евро), съотношението е 2.04, близо до фиксирания валутен курс от 1.95583 лева за евро - тоест имаме леко подценен лев. За сравнение, в Германия един Биг Мак струва 5.89 евро в началото на януари 2023, или точно 11.5 лева.

СИЛНО ГЛОБАЛИЗИРАНАТА ИКОНОМИКА ДАВА плодотворна почва за появата на подобни новини, с които икономиката

е максимално опростена и дори профанизирана. iPhone, друга емблема на капитализма, стана обект на класация за това колко часа (или дни, или месеци) трябва да работи човек в различните държави, за да си купи последния модел на смартфона. Калкулациите на американската платформа Money Supermarket включват средните възнаграждения и 8-часов работен ден. Според тях iPhone 14 с памет 128 гигабайта е най-достъпен в Швейцария. Там със средна заплата са нужни едва 34 часа, или по-малко от една работна седмица, за да си позволим последния модел. В другата крайност е Турция, където човек трябва да работи 765 часа, или 95 работни дни, за да си купи популярния смартфон. Това са над 4 месеца при 5-дневна работна сед-

мица.

Популярността на подобни любопитни класации подсказва, че има глад за по-опростено обяснение на феномените в икономиката. Тази нужда е особено изострена в ситуации на висока инфлация като днешната. И тя важи за всички, включително за хората с по-оскъдни икономически познания. Всъщност именно те са най-засегнати от ръста на цените, защото увеличенията са най-големи при стоките от първа необходимост. По данни на НСИ за ноември хранителните продукти и безалкохолните напитки са поскъпнали с 26.6% на годишна база, а разходите за жилище и сметки са се повишили с близо 20% спрямо същия месец на 2021. За сравнение, в Гърция, която споменахме в началото,

храните и безалкохолните напитки също са най-силно поскъпналата категория - с 15% на годишна база, но това е с над 10 пункта по-малко спрямо България.

НА ТОЗИ ФОН АРГУМЕНТИТЕ ЗА СТАБИЛНАТА макроикономическа обстановка в България губят тежест сред населението, защото то не усеща пряко ползите от относително ниския държавен дълг и от похвалите в Брюксел, че страната ни е "отличник", що се отнася до публичните и финанси. По време на предизборната кампания преди последния парламентарен вот през октомври 2022, темата за инфлацията се подаваше като горещ картоф, и по-важно: беше повод за множество обвинения, в които пролича злоупотреба с ►

► общественото непознаване на причините за инфлацията с цел политически ползи. В този смисъл политическата класа, не само в България, няма особен интерес от икономически и финансово грамотно население.

Ако еврозоната действително оправдае очакванията и изпадне в рецесия през 2023, България също ще пострада заради тесните си връзки с валутния съюз. Очакването на тази криза разшири пропастта между традиционните показатели за просперитет и субективното лично усещане за благоденствие. Защото по последни данни БВП на България расте с 3.3% на годишна база през третото тримесечие на 2022, значително над темпа в еврозоната (2.3%). Безработицата в България е 3.7% през периода юли-септември 2022 - рекордно ниско ниво, постигано досега само веднъж през 2019. В същото време обаче Eurostat нарежда България на второ място след Румъния по дял на хората, застрашени от бедност и социално изключване (32%, при средно за ЕС 21.7%), подсилвайки клишетото за най-бедна и корумпирана страна членка.

"БЪЛГАРСКИЯТ ПАРАДОКС" бе тема на специална публикация на Световната банка от юни 2022: силен растеж на фона на продължаваща бедност и неравенство. Докладът подчертава, че икономическият растеж не се трансформира непременно в намаляване на бедността, и че решаването на проблема трябва да започне с реформи на институциите. "Няма лесен трик за по-добри институции и управление, затова решенията трябва да се търсят сектор по сектор. Например ако страната иска да повиши средните доходи по-бързо, тогава ключово става подсилването на уменията на всички българи", пише в доклада.

Растежът заради самия растеж е идеология на раковата клетка, казва Едуард Аби, американски екоактивист. В академичните среди дискусиите галиръстът на БВП е правилният измерител на благосъстоянието са на дневен ред отдавна. "Икономиката на щастието е новаторско изследователско поле, ... в което се използва по-широко разбиране за полезността, отколкото в конвенционалната икономическа теория, с фокус върху факторите извън дохода, които влияят на благосъстоянието", писа още през 2020 в свое изследване проф. Теодор Седларски, бивш декан на Стопанския факултет към Софийския университет.

ВСЪЩНОСТ ОЩЕ ПРЕЗ 1995 американските учени Ег и Каръл Дийнър конструират индекс на задоволеност на

основните нужди, базиран на достъпа до питейна вода, детска смъртност, очакваната продължителност на живота, осигурена санитарна инфраструктура и средното дневно количество калории. Индексът видимо се влияе от нивото на БВП на глава от населението, но само до около 4000 долара. Над тази сума корелацията изчезва. Тоест парите допринасят за щастието само докато се задоволят определени основополагащи нужди. С други думи, втората яхта няма да ни направи по-щастливи, отколкото ако имаме само една яхта. Проф. Седларски посочва и друг проблем: разминаването между положителната оценка на икономистите за нетните ползи от глобализацията и по-песимистичните настроения в обществото в това отношение. "Глобализацията е основен мотор на растежа – най-малкото в съвкупен порядък – и играе ключова роля за намаляването на бедността". Глобализацията обаче оказва влияние и по линия на увеличаващия се поток от информация за стандарта на живот на другите – както в местната икономика, така и извън нея, което води до нарастващо разочарование заради разликите в относителния доход, дори сред хора, чиито доходи нарастват в абсолютно изражение (България, в която средната работна заплата се удвои за десетилетие, е добър пример). Вероятно заради това за мнозина е трудно да приемат, че светът през 2023 е далеч

по-добро място, отколкото преди няколко десетилетия. Без да подценяваме опасностите и проблемите на икономиката и геополитиката, човечеството като цяло никога преди не е живяло толкова мирно, или толкова добре.

В СФЕРАТА НА ЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ подобен феномен е т.нар. lifestyle инфлация: колкото по-висока заплата взимаме, толкова повече си позволяваме, стремим се към повече и повече, и все имаме усещането, че нещо не ни достига. България може и да е най-бедната държава в ЕС, но на глобално ниво средно статистическият българин живее значително по-добре от по-голямата част от световното население.

Малкото хималайско кралство Бутан, с по-малко от 1 млн. души население, има преднина пред други много по-големи и влиятелни икономики, защото властите там въвеждат подход на т.нар. брутно национално щастие като символична алтернатива на БВП. Този подход има 9 области (стандарт на живот, здраве, жизненост на общността, образование, добро управление, околна среда, психологическо благосъстояние, култура, свободно време). Този набор от фактори може да се увеличи или съкрати в зависимост от нивото на развитие на една държава, но със сигурност е добра основа за преосмисляне на данните, които ползваме, за да оценим своето лично благосъстояние, а оттам и съвкупното. ■

THE TRUTH IN THE BURGER

Unconventional methods of measuring the economy are gaining more and more confidence in the conditions of violent inflation

By RADOSTINA NIKOLOVA / Photography ISTOCK

If you are one of the one million Bulgarians who chose Greece over Bulgaria for their summer vacation in 2022, then you have noticed the prices of the products in shops and restaurants. If you regularly visit our southern neighbour for a quick weekend, then you have gained experience in comparing the prices of olive oil, olives, feta cheese or grilled sea bream at the taverns. We leave aside inflation and the differences in the overall experience in Bulgaria and in Greece. Comparing the prices of certain products in different countries is becoming an increasingly popular measure of the standard of living of the population.

WITHOUT WANTING TO PROFANE ECONOMICS, this shows that there is a thirst for a simpler explanation of the economy than traditional micro and macroeconomic indicators. A good example is the famous Big Mac index, developed by the British magazine The Economist. The index is created as an alternative measure of the leading currencies through the price of the famous sandwich in McDonalds chains. According to recent data, as of July 2022, a Big Mac in USA costs 5,15 dollars, while in the eurozone it is 4,65 euro, meaning the ratio euro to dollar, measured by Big Mac is 1,11. However, the actual exchange rate is slightly above parity: \$1.02 to the euro, which means that, according to The Economist's alternative index, the US dollar is overvalued by about 8%.

Unlike the Romanian leu, the Bulgarian lev is not included in the index, but the calculation is simple. A Big Mac in Bulgaria costs BGN 9,50 in the beginning of 2023 and if we accept that the average price for the same burger in the eurozone is the one from July 2022 (EUR 4,65), the ratio is 2.04, which is close to the fixed exchange rate of BGN 1.95583 per euro – that is, we have a slightly undervalued BGN. For comparison,

in Germany a Big Mac costs 5.89 euros at the beginning of January 2023, or exactly BGN 11.5.

THE HIGHLY GLOBALIZED ECONOMY PROVIDES fruitful ground for such news, with which the economy is maximally simplified and even profane. The iPhone, another emblem of capitalism, has become the subject of a ranking of how many hours (or days, or months) a person has to work in different countries to buy the latest smartphone model. Calculations by the American Money Supermarket platform include average wages and an 8-hour workday. According to them, the iPhone 14 with 128 gigabytes of memory is the most affordable in Switzerland. There, with an average wage, it only takes 34 hours, or less than a work week, to afford the latest model. At the other extreme is Turkey, where a person has

The popularity of such curious rankings suggests that there is a hunger for more implied explanation of the economy's phenomenons. This need is especially acute in situations with high inflation as today

to work 765 hours, or 95 working days, to buy the popular smartphone. That's over 4 months with a 5 day work week.

The popularity of such curious rankings suggests that there is a hunger for more simplified explanation of the economy's phenomenons. This need is especially acute in situations with high inflation as today. It applies to everyone, including the people with less economic knowledge. In fact, it is they who are most affected by the price increase, because the increases are the largest in essential goods. According to NSI data for November, food products and soft drinks rose in price by 26.6% on an annual basis, and the costs of housing and bills rose by nearly 20% compared to the same month of 2021. For comparison, in Greece, which we mentioned at the beginning, Food and non-alcoholic beverages are also the most expensive category – by 15% on an annual basis, but this is more than 10 points less compared to Bulgaria.

AGAINST THIS BACKGROUND, THE ARGUMENTS FOR THE STABLE macroeconomic situation in Bulgaria lose weight among the population, because it doesn't experience directly the benefits from the relatively low state debt and the praises in Brussels that our country is excellent when it comes to its public finances. During the election campaign before the last parliamentary vote in October 2022, the topic of inflation was presented like a hot potato, and more importantly: it was the subject of numerous accusations that public ignorance of the causes of inflation was being abused for political gain. In this sense, the political class, not only in Bulgaria, has no particular interest in an economically and financially literate population.

If the eurozone meet the expectations and fall into recession in 2023, Bulgaria will also suffer because of its close ties to the ▶

Монаси в Бутан
Bhutan monks

► currency union. The expectation of this crisis expanded the gap between the traditional indicators for prosperity and the subjective personal feeling of well-being. Because according to the latest data, Bulgaria's GDP grew by 3.3% on an annual basis in the third quarter of 2022, significantly above the rate in the Eurozone (2.3%). Unemployment in Bulgaria is 3.7% in the period July-September 2022 – a record low level, achieved so far only once in 2019. However, at the same time, Eurostat ranks Bulgaria on second place after Romania in terms of the share of people at risk of poverty and social exclusion (32%, against an EU average of 21.7%), reinforcing the cliché of the poorest and most corrupt member state.

THE BULGARIAN PARADOX was the topic of the special publication of the World Bank in June 2022: a strong growth against a background of persistent poverty and inequality. The report emphasizes that economic growth does not necessarily translate into poverty reduction, and that solving the problem must start with institutional reforms. "There is no easy trick to better institutions and governance, so solutions must be sought sector by sector. For example, if the country wants to rise its average income faster, then strengthening the skills of all Bulgarians is key," the report says.

Growth for growth's sake is the ideology of the cancer cell, says Edward Abbey, an American ecoactivist. In academic circles, discussions about whether GDP growth is the right measure of well-being have long

been on the agenda. "The economics of happiness is an innovative field of research... that uses a broader understanding of utility than conventional economic theory, with a focus on factors outside of income that influence well-being," wrote back in 2020 in his research professor Teodor Sedlarski, former dean of the Faculty of Economics at Sofia University.

IN FACT, AS EARLY AS 1995, the American scientists Ed and Carol Diener constructed an index of satisfaction of basic needs, based on access to drinking water, infant mortality, life expectancy, provided sanitary infrastructure and the average daily amount of calories. The index is clearly influenced by the GDP level per capita, but only up to around 4 000 US dollars. Above this amount, the correlation disappears. That is, money contributes to happiness only as long as certain basic needs are satisfied. In other words, the second yacht will not make us any happier than if we had only one yacht. Professor Sedlarski also points to another problem: the discrepancy between the positive assessment of economists about the net benefits of globalization and the more pessimistic sentiments in society in this regard. "Globalization is a major engine of growth – at least in the aggregate – and plays a key role in reducing poverty." However, globalization also has effects along the lines of an increasing flow of information about the living standards of others, both within and outside the local economy, leading to growing frustration with differences in relative in-

come, even among people whose incomes are growing in absolute terms (Bulgaria, where the average wage doubled in a decade, is a good example). Perhaps because of this, it is difficult for many to accept that the world in 2023 is a far better place than it was a few decades ago. Without underestimating the dangers and problems of economics and geopolitics, humanity as a whole has never before lived so peacefully, or so well.

IN THE FIELD OF PERSONAL FINANCES a similar phenomenon is the so-called lifestyle inflation: the higher salary we have, the more we can afford, we aim higher and higher and we always have the feeling we lack something. Bulgaria might be one of the poorest countries in the EU, but on a global scale, the average Bulgarian lives significantly better than a great part of the world's population. The tiny Himalayan kingdom of Bhutan, with a population of less than 1 million people, has an edge over other much larger and more influential economies because the authorities there are introducing a so-called approach gross national happiness as a symbolic alternative to GDP. This approach has 9 areas (standard of living, health, community vitality, education, good governance, environment, psychological well-being, culture, leisure). This set of factors can increase or decrease depending on the level of development of a country, but it is certainly a good basis for rethinking the data we use to assess our personal well-being, and therefore the common. ■

Ипотечен кредит

ДОМ за теб

- Ниска лихва, без скрити такси и условия
- Безплатна имуществена застраховка

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050

www.ccbank.bg

КОЙ Е НАЙ-БЕДЕН В ЕВРОПА?

WHO IS THE POOREST IN EUROPE?

"Най-бедната страна в Европейския съюз" е етикет, който почти неизменно съпътства всяко споменаване на България в западните медии. Той е верен, ако гледаме официалната статистика за номиналния размер на доходите (и пренебрегнем все още доста солидния сив сектор в българската икономика). Но далеч не отговаря на истината, ако вземем предвид неща като покупателна способност и стандарт на живот.

Eurostat се опитва да измерва реалното благосъстояние чрез така наречения "изравнен разполагаем доход", разработен от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие. Този метод на практика взема предвид целия доход на домакинство, след като от него се приспадат данъци, осигуровки и други разходи. Оставащата сума, която е налична за харчене, се разделя според членовете на домакинството.

Според тази методика през 2021 средният разполагаем доход на един жител на Европейския съюз е бил 18 019 единици. Разбира се, в България той е почти двойно по-нисък - 9375 единици. Но е много близо до тези в Гърция и Унгария, и е осезаемо по-висок от румънския (8703). Разполагаемият доход на средностатистическия българин е с 41% по-висок от този на средностатистическия турчин, с 42% по-висок от този на средностатистическия сърбин, с почти 57% по-висок от този на средностатистическия северномакедонец, и надвишава повече от два пъти разполагаемия доход в Албания.

На другия полюс са страни като Люксембург, Норвегия и Швейцария, в които разполагаемият доход е съответно 3.4, 3 и 2.8 пъти по-висок от този в България.

"The poorest country in the European Union" is a label that almost invariably accompanies any mention of Bulgaria in the Western media. It is true if we look at the official statistics on the nominal amount of income (and ignore the still quite solid gray sector in the Bulgarian economy). But it's far from the truth if we consider things like purchasing power and standard of living. Eurostat attempts to measure real well-being through the so-called "equalized disposable income" developed by the Organization for Economic Co-operation and Development. This method effectively takes into account a household's entire income after taxes, social insurance and other expenses have been deducted. The remaining amount that is available for spending is divided by the members of the household.

According to this methodology, in 2021 the average disposable income of a resident of the European Union was 18,019 units. Of course, in Bulgaria it is almost twice as low - 9375 units. But it is very close to those in Greece and Hungary, and is significantly higher than the one in Romania (8703). The disposable income of the average Bulgarian is 41% higher than that of the average Turk, 42% higher than that of the average Serb, almost 57% higher than that of the average North Macedonian, and more than twice the disposable income in Albania. At the other extreme are countries such as Luxembourg, Norway and Switzerland, where the disposable income is respectively 3.4, 3 and 2.8 times higher than that in Bulgaria. ■

TOP 5	
Люксембург / Luxembourg	32,132
Норвегия / Norway	27,893
Швейцария / Switzerland	26,163
Австрия / Austria	24,450
Германия / Germany	23,401
BOTTOM 5	
Черна гора / Montenegro	6,861
Турция / Turkey	6,620
Сърбия / Serbia	6,602
С. Македония / North Macedonia	5,988
Албания / Albania	4,385

С ПОГЛЕД
към твоего бъдеще!

Пенсионно осигуряване
Животозастраховане
Общо и здравно застраховане

10 СЕКТОРА, КОИТО ШЕ РАСТАТ ПРЕЗ 2023

От летищата до производството на полупроводници,
тези бизнеси привличат инвеститорите

Текст ПЕТЪР ЙОВЧЕВ / Фотография ISTOCK

След ерата на ниските лихви идва ерата на високата инфлация: и двете са достатъчен стимул да инвестирате парите си в акции, вместо да ги спестявате в банката. Ето 10 сектора на икономиката, които според експертите гарантирано ще вървят нагоре в близките години.

АВИОКОМПАНИИ И ЛЕТИЩА

Този сектор бе сред най-тежко ударените от пандемията, но пък и за компенсация е сред най-бързо възстановяващите се. Двете години домашен арест усилиха желанието на хората да пътуват до небивала степен. Прогнозите сочат към 16% ръст на приходите в летищния сектор през 2023 и 2024, и 7.7% ръст при авиокомпаниите.

ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОННО ОБОРУДВАНЕ

Този сектор преживя сътресения и регулации, но няма съмнение, че ще продължи да расте. По различни оценки пазарът на телекомуникационно оборудване е достигнал 539 милиарда долара през 2021 в глобален мащаб, и вероятно ще порасне до близо 968 милиарда към 2030 година, със среден годишен растеж от 6.9% за периода. От мобилни оператори до производители на оборудване, перспективите като цяло изглеждат добри.

ЕЛЕКТРОННА ОБРАБОТКА НА ДАННИ

Електронната обработка на данни (EDP) е сред най-бързо развиващите се сектори. През 2022 глобалният пазар в тази област вече надхвърля 1.25 трилиона долара и прогнозите са да продължи да расте средно с 14.6% годишно до 2030. Събирането на данни от електронни ►

► устройства е ключово не само за търговията и рекламата, така че интересът на инвеститорите към компании от типа на ServiceNow е напълно разбираем.

НЕФТ И ГАЗ

Енергийната криза, заглъбочена от войната в Украйна, доведе до рекордни печалби за петролните и газовите гиганти през 2022 година. И дори временно накара всички да забравят за прословутия "зелен преход". ОПЕС прогнозира растящо търсене на петрол в световен мащаб през новата година, макар и с умереното увеличение от 2.7%.

ХОТЕЛИ

Поредната индустрия, която загази по-край Covid-19, но сега се възползва от натрупаното у хората желание да живеят добре, да харчат и да си наваксат за двете години лишения. Впрочем дори и преди пандемията туристическият сектор отчиташе стабилен и постоянен растеж, резултат на увеличаващата се средна класа в световен мащаб. Прогнозите са приходите в този сектор да се увеличат с около 12% за следващите две години.

БАНКОВИЯТ СЕКТОР

Днешната ситуация на растящи лихви, инфлация и риск от рецесия не е идеалната икономическа среда за банките.

Но по-големите от тях се справят по-добре от очакваното. Причината е в комбинацията от два фактора: от една страна, доходността от лихви се връща, а от друга, високите такси, въведени да компенсират ерата на ниски лихви, също засега остават. Българската банкова система отчете най-високата печалба в историята си през 2021 - 1.5 млрд. лева, но през 2022 само за първите 10 месеца печалбата ѝ е вече 1.7 милиарда.

БИЗНЕС УСЛУГИ

Казаното за банковия сектор важи и за бизнес услугите, например за сектора на картовите плащания. Този пазар е пораснал от 561 милиарда долара през 2021 до 621 милиарда миналата година, и вероятно ще надхвърли 800 милиарда още през 2025. Акциите на компании като Visa определено привличат интереса на инвеститорите.

ИНТЕРНЕТ И ИНФОРМАЦИОННИ УСЛУГИ

Ето един сектор, който само спечели от пандемията. Глобалният пазар на IT услуги порасна от 3.47 трилиона долара през 2021 до 3.94 трилиона през 2022 - скок от над 13.5%. Прогнозите са до 2030 той вече да достигне 5.9 трилиона долара годишно, при среден годишен

ръст над 10.7%. Компании като рейтинговата агенция S&P Global Inc. са в портфейлите на почти всички водещи хеджингови фондове.

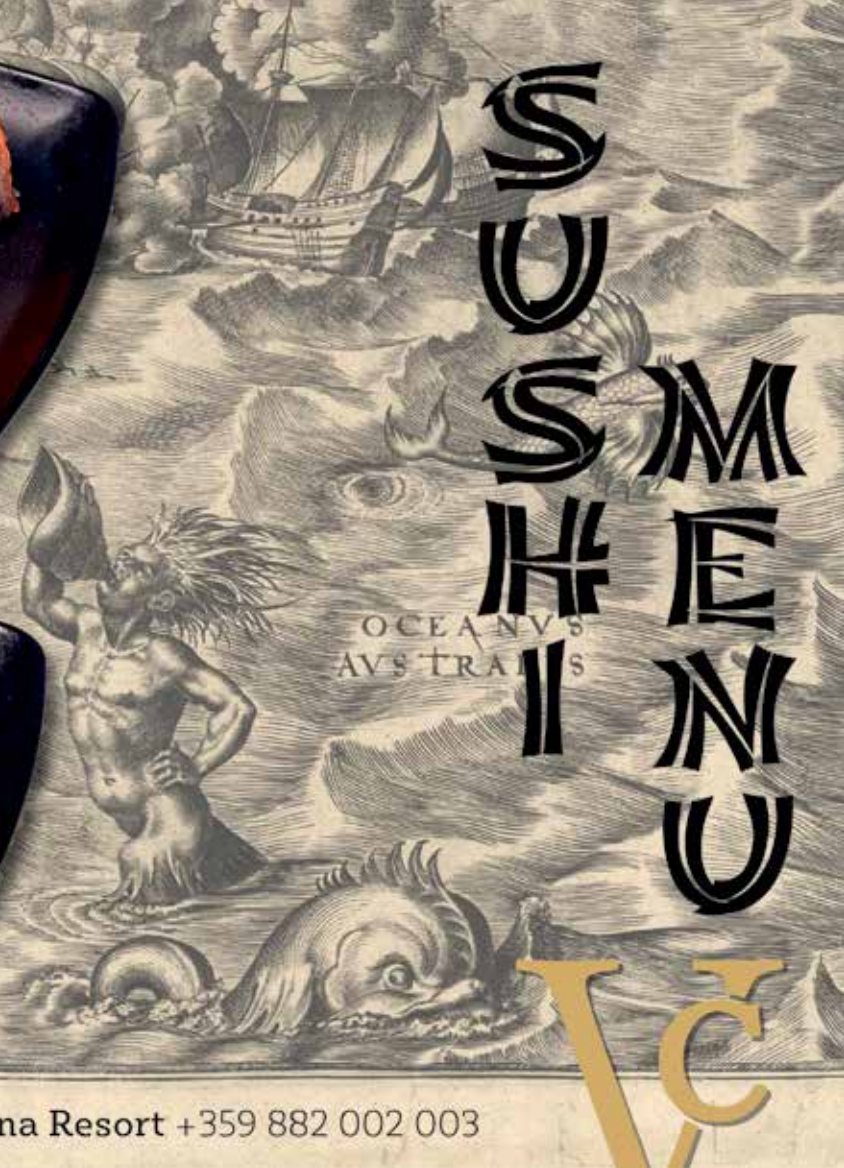
БИОТЕХНОЛОГИИ

Пандемията от Covid-19 ускори много развитието на този сектор. Днес глобалният фармацевтичен пазар се оценява на около 1.25 трилиона долара годишно, и се очаква да расте средно с 15.9% на година до 2030. Биотехнологичните компании, които разработват решения за удължаване на живота и забавяне на стареенето, са сред най-привлекателните за инвеститорите.

ПОЛУПРОВОДНИЦИ

Локдауните през 2020 накараха много компании да прекратят договорите си за доставка на полупроводници. Същите тези локдауни засилиха неимоверно интереса към лаптопи, таблети, телефони и други електронни устройства, разчитащи на полупроводници. Създаденият дефицит и до днес спъва пазара и задържа цените високи. Прогнозите са секторът на полупроводниците да надхвърли 600 милиарда долара през 2022, за пръв път в историята си, и да продължи да расте в следващите години. Компании като NVIDIA Corporation привличат големите инвеститори. ■

SUSHI MENU

#VillaChinka Restaurant Sts. Constantine & Helena Resort +359 882 002 003

Carpe Vita

complex

STS. CONSTANTINE AND HELENA

Oazis enoktombria u groma
300 M OT BEPEFA MOPJA

Oasis of peace and comfort
300 M TO THE SEASIDE

*ЛЮКСОВОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО *ДУХ- И ТРЕХКОМНАТНЫЕ КВАРТИРЫ
С ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ПЛАНИРОВКОЙ *ОТЛИЧНАЯ ИНВЕСТИЦИЯ
*ИНВЕСТИЦИОННО-СТРОИТЕЛЬНАЯ КОМПАНИЯ С БОЛЬШИМ ОПЫТОМ
И ОТЛИЧНОЙ РЕПУТАЦИЕЙ

*LUXURY CONSTRUCTION *ONE - AND TWO - BEDROOM APARTMENTS
WITH FUNCTIONAL DISPOSITION *EXCELLENT INVESTMENT
*INVESTMENT CONSTRUCTION COMPANY WITH EXPERIENCE
AND A GREAT REPUTATION

MY-HOME.BG

+359 888 323432

10 SECTORS THAT WILL GROW IN 2023

From airports to semiconductor manufacturing, these businesses are attracting investors

By PETER YOVCHEV / Photography ISTOCK

After the era of low interest rates comes the era of high inflation: both are incentive enough to invest your money in stocks instead of saving it in the bank. Here are 10 sectors of the economy that, according to experts, are guaranteed to go up in the coming years.

AIRLINES AND AIRPORTS

These two sectors were among the hardest hit by the pandemic, but to compensate, they are also among the fastest recovering. The two years of house arrest increased people's desire to travel to an unprecedented degree. Forecasts point to 16% revenue growth in the airport sector in 2023 and 2024, and 7.7% growth for airlines.

TELECOMMUNICATIONS EQUIPMENT

This sector has experienced turmoil and regulation, but there is no doubt that it will continue to grow. According to various estimates, the telecom equipment market reached \$539 billion in 2021 globally, and is likely to grow to nearly \$968 billion by 2030, with an average annual growth rate of 6.9% over the period. From mobile operators to equipment manufacturers, the outlook generally looks good.

ELECTRONIC DATA PROCESSING

Electronic data processing (EDP) is among the fastest growing sectors. In 2022, the global market in this field already exceeds 1.25 trillion dollars and forecasts are that it will continue to grow by an average of 14.6% per year until 2030. The collection of data from electronic devices is key not only for commerce and advertising, so the interest of investors in companies such as ServiceNow is completely understandable.

OIL AND GAS

The energy crisis, exacerbated by the war in Ukraine, has led to record profits for oil and gas giants in 2022. And even managed to make everyone forget about the infamous "green transition", at least for the time being. OPEC forecasts rising global oil demand in the new year, albeit with a moderate increase of 2.7%.

HOTELS

Another industry that ran aground in the face of Covid-19, but is now taking advantage of people's accumulated desire to live well, spend and make up for the two years of deprivation. After all, even before the pandemic, the tourism sector reported stable and con-

stant growth, a result of the expanding middle class worldwide. Revenues in this sector are forecast to increase by around 12% over the next two years.

THE BANKING SECTOR

Today's situation of rising interest rates, inflation and risk of recession is not the ideal economic environment for banks. But the bigger ones are doing better than expected. The reason is a combination of two factors: on the one hand, interest yields are coming back, and on the other hand, the high fees introduced to compensate for the era of low interest rates also remain for now. The Bulgarian banking system recorded the highest profit in its history in 2021 - BGN 1.5 billion, but in 2022, for the first 10 months alone, its profit is already BGN 1.7 billion.

BUSINESS SERVICES

What has been said about the banking sector also applies to business services, for example the card payments sector. This market has grown from \$561 billion in 2021 to \$621 billion last year, and is likely to surpass \$800 billion as early as 2025. Shares of companies like Visa are definitely attracting investor interest.

INTERNET AND INFORMATION SERVICES

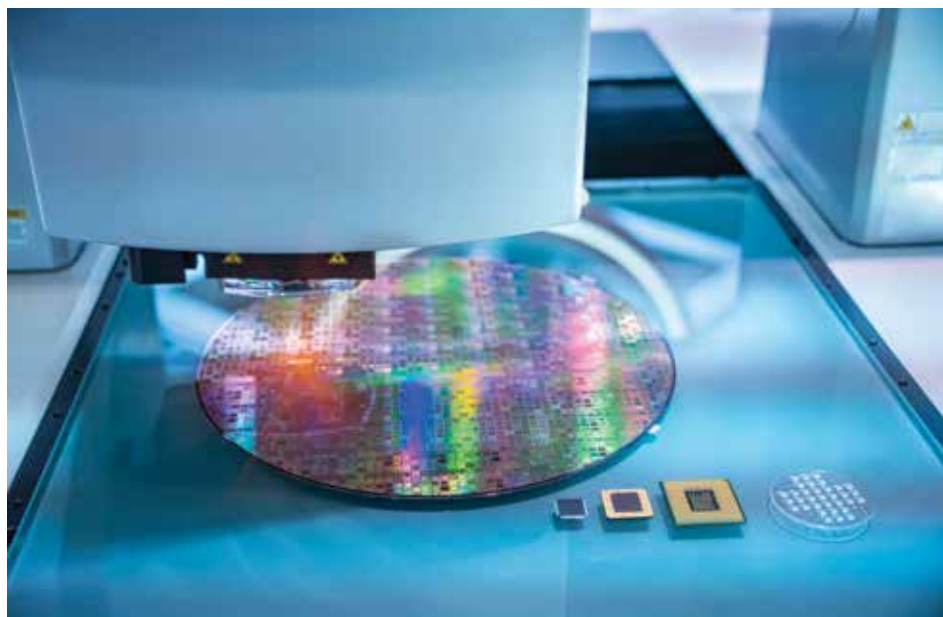
Here is a sector that only benefited from the pandemic. The global IT services market grew from \$3.47 trillion in 2021 to \$3.94 trillion in 2022, a jump of over 13.5%. Forecasts are that by 2030 it will already reach 5.9 trillion dollars per year, with an average annual growth of over 10.7%. Companies such as rating agency S&P Global Inc. are in the portfolios of almost all leading hedge funds.

BIOTECHNOLOGIES

The Covid-19 pandemic has greatly accelerated the development of this sector. Today, the global pharmaceutical market is valued at about \$1.25 trillion annually, and is expected to grow at an average of 15.9% per year until 2030. Biotech companies that develop solutions to extend life and slow aging are among the most attractive to investors.

SEMICONDUCTORS

Lockdowns in 2020 caused many companies to terminate their semiconductor supply contracts. Those same lockdowns have boosted interest in laptops, tablets, phones and other electronic devices that rely on semiconductors. To this day, the created deficit stifles the market and keeps prices high. Estimates are that the semiconductor sector will exceed \$600 billion in 2022, for the first time in its history, and will continue to grow in the coming years. Companies like NVIDIA Corporation attract big investors. ■

46 | **ПРОГНОЗА С ВОЙНА
НА ШИЯТА**
FORECAST WITH WAR AROUND THE NECK

56 | **ИНТЕРВЮ: МАРТИН ПАНТЕЛЕЕВ**
INTERVIEW: MARTIN PANTELEEV

50 | **ОСОБЕНОСТИ НА НАЦИОНАЛНИЯ СМЯХ**
PECULIARITIES OF THE NATIONAL LAUGHTER

БЪЛГАРСКОТО ВИНО ТРЪГВА БАВНО НАГОРЕ ПРЕЗ 2022

2022 ще се окаже добра година за българското вино, с очаквано производство от 0.9 млн. хектолитра, показват предварителните данни на Световната организация за лозата и виното (OIV). Това е около 5% ръст на фона на слабите 2021 и 2020 година, макар да остава далеч под 1.2-та милиона хектолитра от 2017 година. Да не говорим за съпоставки с по-далечното минало като например 1984, когато България бе четвъртият най-голям износител на вино в света и само експортът ѝ нахвърляше 3 млн. хектолитра. За сметка на това страната може да се похвали с най-високите европейски субсидии, получени за производството на литър вино - около 32 цента. За сравнение в Гърция помощите са около 10 цента за литър, в Испания - около 6, а в Германия - по-малко от 5 цента за литър. Сегашното постижение не е достатъчно дори да вкара страната между 10-те най-големи производители в Европа. Лидер на континента, а и в све-

товен мащаб, е Италия, с очаквано производство от 50.3 млн. хектолитра. Франция, която бе отстъпила на безпрецедентната трета позиция, сега се очаква да си върне второто място, с 44 млн. хектолитра и ръст от 17% спрямо

СРЕДЕН РАЗМЕР НА ЛОЗЯТА AVERAGE AREA PER HOLDING

Франция / France	10.55
Австрия / Austria	3.82
Германия / Germany	2.95
Унгария / Hungary	2.36
Италия / Italy	2.28
Испания / Spain	1.88
Португалия / Portugal	1.52
БЪЛГАРИЯ / Bulgaria	1.36
Гърция / Greece	0.53
Румъния / Romania	0.21

В хектара / in ha

2021. Испания се смъква едно място на долу заради сушата и понижената реколта (33 млн. хектолитра).

Останалите значими производители в Европа са Германия (8.9 млн. хл), Португалия (6.7 млн.), Румъния (4.6 млн.), Унгария (2.5 млн.), Австрия (2.3 млн.), Грузия (2.1 млн.), Гърция (1.7 млн., 29% спад), Молдова (1.3 млн.), Швейцария (1.0 млн.) и Словения (0.7 млн.).

От останалия свят най-голяма продукция се пада на Съединените щати с 23.1 млн. хектолитра. По-нататък следват Чили (12.4 млн.), Австралия (12.1 млн.), Аржентина (11.4 млн.), Южна Африка (10.2 млн.), Бразилия (3.8 млн.), Нова Зеландия (3.2 млн.). За Китай и Русия, които през 2021 имаха съответно 5.9 и 4.5 млн. хектолитра, сега няма актуални данни.

Цялото световно производство на вино се оценява на около 262 милиона хектолитра, или 26.2 млрд. литра - госта по пиковите 295 млн. хектолитра от 2018 година. ■

BABE

LABORATORIOS

ПОЧИСТВАНЕ И ХИДРАТАЦИЯ

Необходимата грижа за здрава кожа на лицето

хипоалергенни • дерматологично и офталмологично тествани

без парабени • без сапун • без алкохол

www.laboratoriosbabe.bg

BULGARIAN WINE IS SLOWLY GOING UP IN 2022

2022 will prove to be a good year for Bulgarian wine, with an expected production of 0.9 million hectoliters, preliminary data from the World Organization of Vine and Wine (OIV) show. This is about 5% growth on the back of weak 2021 and 2020, although it remains well below 2017's 1.2 million hectoliters. Not to mention comparisons with the more distant past such as 1984, when Bulgaria was the fourth largest supplier of wine in the world and its exports alone exceeded 3 million hectoliters. On the other hand, the country can now boast of the highest European subsidies received for the production of a liter of wine - about 32 cents. For comparison, in Greece the subsidies are about 10 cents per liter, in Spain - about 6, and in Germany - less than 5 cents per liter.

The current achievement is not enough to even put the country among the 10 largest producers in Europe. The leader on the continent, and on a global scale, is Italy, with an expected production of 50.3 million

hectoliters. France, which had slipped to an unprecedented third place in 2021, is now expected to regain second place, with

ЛОЗЯТА В ЕС VINEYARDS IN THE EU	
Испания / Spain	910 859
Франция / France	792 565
Италия / Italy	688 985
Румъния / Romania	180 683
Португалия / Portugal	173 254
Германия / Germany	103 554
Гърция / Greece	103 058
Унгария / Hungary	62 108
БЪЛГАРИЯ / Bulgaria	60 169
Австрия / Austria	46 273

Лозови насаждения, хектари / Area Under Vines, ha

44 million hectoliters and a 17% increase. Spain drops one place due to drought and a reduced harvest (33 million hectoliters).

The remaining significant producers in Europe are Germany (8.9 million hl), Portugal (6.7 million), Romania (4.6 million), Hungary (2.5 million), Austria (2.3 million), Georgia (2.1 million), Greece (1.7 million, 29% decrease), Moldova (1.3 million), Switzerland (1.0 million) and Slovenia (0.7 million).

From the rest of the world, the largest production falls on the United States with 23.1 million hectoliters. Chile (12.4 million), Australia (12.1 million), Argentina (11.4 million), South Africa (10.2 million), Brazil (3.8 million), New Zealand (3.2 million) follow. For China and Russia, which in 2021 had respectively 5.9 and 4.5 million hectoliters, there are no current data available. All world wine production is estimated at about 262 million hectoliters, or 26.2 billion liters - well below the 2018 peak of 295 million hectoliters. ■

SOFIA PHILHARMONIC
WHERE MUSIC FEELS AT HOME

30 MARCH | 7 pm • 2023

BULGARIA HALL

BOMSORI

V I O L I N

NAYDEN TODOROV

C O N D U C T O R

Featuring

THE NATIONAL PHILHARMONIC CHOIR

www.sofiaphilharmonic.com

ПРОГНОЗА С ВОЙНА НА ШИЯТА

Украйна, Китай, Тръмп и Времето през февруари:
ключовите фактори, от които зависи каква ще е 2023

Текст БОЙКО ВАСИЛЕВ / Фотография ISTOCK

Оптимизмът е една от човешките слабости. Например, хората не чакат войни. Когато картечиците все пак затракат, ние все се изненадваме - и все си мислим, че лошото ще свърши бързо.

СПОМНЕТЕ СИ КАК СТЕФАН ЦВАЙГ ОПИСВА ЕУФОРИЯТА във Виена през 1914, когато обявяват войната, станала известна като „Великата“, „Голямата“, а по-късно - понижена до „Първата световна“. Музика, знамена и усмивки по лицата на младите войници. Но не можеш да се отървеш от усещането, че само след месеци те ще бъдат мъртви, ранени, осакатени. А самият Цвайг ще изпие отровата в бразилската джунгла три десетилетия по-късно, отчаян от окончателното потъване на неговата Европа; на неговия „свят от вчера“.

Уви, войните не свършват бързо. Особено като тази, която преди година Владимир Путин започна в Украйна.

ТУК ИДВА ПРОБЛЕМЪТ С ПРОГНОЗИТЕ. Защото „светът от утре“ зависи от това как и кога ще свърши войната. Тоест, не зависи от нищо логично, разумно, предсказуемо.

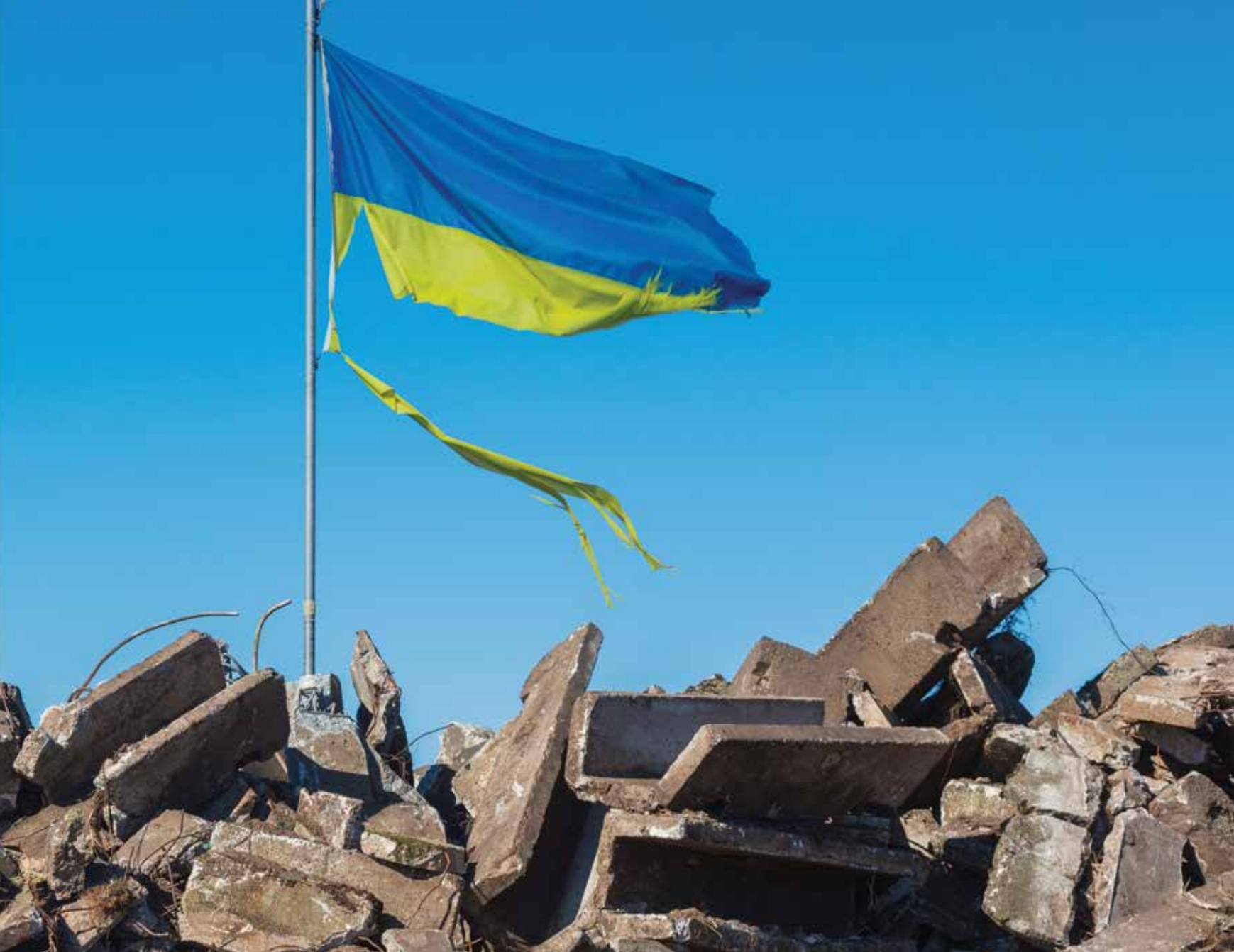
Експертите залагат параметрите, които трябва да следим. На първо място, кой има повече резерви – Русия или Украйна? Русия има повече хора, но ще успее ли да ги мобилизира, за да преодолее удивителния дух на украинците? Украйна има повече модерно въоръжение, но ще успее ли Западът да поддържа темповете на снабдяване? Не бих искал животът ми да зависи от отговора на тези въпроси.

Ще кажете, за това има обективни данни. Но ако всичко се водеше от данните, руските десантчици отдавна щяха да маршируват в Киев. Кой да предвиди, че Украйна ще се вдигне и въодушеви за съпротива, че ще нанесе реални поражения на „втората армия в света“, че комикът Володимир Зеленски ще се превърне в истински военен лидер, че Западът ще застане категорично и единно на украинска страна, че Коледа ще бъде невероятно мека и топла – и спирането на

руския газ няма да смаже европейците? Както виждате, в това уравнение не всичко е рационално и предвидимо.

МОЖЕ БИ ТРЯБВА ДА СЕ ВГЛЕДАМЕ в една точка, например фронтът при Бахмут. Доскоро това бе единственото място, където руската армия имаше инициативата и напредваше, по нейните признания, „с милиметри“. Там наемническо-затворническата армия „Вагнер“ на Евгений Пригожин иска с един куршум да удари два заека: да превземе изравнения със земята и напуснат от жителите си град (когото още нарича „Артёмовск“) и да издигне шефа си, бивш затворник и „готвач на Путин“, до решаващ претенгент за московския престол в една бъдеща „болярска“ разпра.

Само че украинците укрепиха фронта, с гръзка акция Зеленски посети своите части, а във видео дъва „вагнеровци“ изрекоха неприлични думи за началника на Генералния щаб, който не им прашал муниципи. С една дума, Бахмут не бърза да пада. Затова, когато четете този текст, напишете името

на града в Google. Тогава ще знаете повече за бъдещето на войната от мен.

НО НЕ МИСЛЕТЕ, ЧЕ ЩЕ ЗНАЕТЕ ВСИЧКО.

2023 зависи и от груги неизвестни.

Дали рецесията в американската икономика ще бъде опустошителна? Ако това стане, президентът Джо Байдън може да загуби още престиж. Тогава ще реши ли да се кандидатира отново?

Ще остане ли в мача Доналд Тръмп? Или ще потъне в скандалите около данъчните извлечения и съдебните проблеми? Ако остане в играта, ще вдигне ли световна вълна? И ще влезе ли тя в резонанс с успехите на новата звезда Джорджа Мелони, премиер на Италия? Всъщност, Мелони ще успее ли?

Ще свие ли студ през февруари? Ако това стане, ще се вдигне ли цената на газа до непоносими размери? Ако това стане, ще разколебае ли подкрепата на европейците за Украйна? И възможно ли е да се получи такова съвпадение, че европейци и американци да се разколебаят едновременно?

Зави ли ви се свят от толкова „ако стане“,

навързани като наденички едно за друго? Защото имам още. Доскоро Китай и неговият лидер Си Дзинпин бяха една от малкото стабилни константи в нестабилния свят. Но сега и тук се появяват въпросителни.

ЩЕ ЗАЕМЕ ЛИ ПЕКИН ПО-АКТИВНА ПОЗИЦИЯ

В подкрепа на Русия, включително техника, пари, дипломатически инициатива? Ако това стане, нещата на бойното поле в Украйна могат да се променят съществено. По-големият въпрос обаче е за стабилността в самия Китай. Китайското ръководство бе решило да преследва докрай политиката си за „нулев ковид“, но получи протести. Охлаби мерките, но получи пандемичен взрив. Тази трудна ситуация ще ангажира ресурсите на властта и ще ограничи международните ѝ амбиции. А може и напротив, рязко да ги засили, за изпусне вътрешната пара навън. Винаги съм се подигравал на прогнози, които напомнят пародията на Уди Алън за Нострадамус: „Ще избухне война и една от страните ще победи“. Но, за разлика от литературните пародии, истинските войни

създават много и различни възможности едновременно. Развързката е на върха на копието.

ЗА СТРАНИ КАТО БЪЛГАРИЯ

това създава най-лошия възможен сценарий. Не бе токсична политика, не бе ковид, не бяха социалните мрежи, не бе българският скептицизъм и отрицание, а войната с участието на Русия. Това са цели пет причини българската политическа криза да се затегне, разтегне и готегне, с още един-два предсрочни парламентарни вота.

Написах това и се сетих, че януари и без това е кризисен месец. Празниците са свършили, парите – също, а цяла трудна година предстои. Затова нека очакваме неочакваното: внезапно и бързо разведряване. Войната може да свърши бързо, кризата да се отложи и България може да направи редовно правителство – и представете си, всичко това може да стане през 2023.

Да, оптимизмът е една от човешките слабости. Но има една още по-лоша – песимизмът. ■

FORECAST WITH WAR AROUND THE NECK

Ukraine, China, Trump and the weather in February: the key factors that will shape 2023

By BOYKO VASSILEV / Photography ISTOCK

Optimism is one of human's weaknesses. People do not expect wars, for example. However, when the machine guns rattle, we always get surprised and always think the worst will pass by fast.

REMEMBER HOW STEPHAN ZWEIG DESCRIBES THE EUPHORIA in Vienna in 1914 when the war known as the "Great" was announced, the "Big" one, later downgraded to "World War I". Music, flags and smiles on the faces of the young soldiers. You cannot get rid of the sense that only in months they will be dead, wounded, mutilated. And Zweig himself would drink the poison in the Brazilian jungle three decades later, despairing of the final sinking of his Europe; of his "world of yesterday". It's pity, but wars do not end quickly. Especially like the one that Vladimir Putin started in Ukraine a year ago.

AND HERE COMES THE PROBLEM WITH THE PROGNOSIS. Because "the world of tomorrow" depends on how and when the war will end. I.e. it doesn't depend on anything logical, reasonable, predictable. Experts lay down the parameters that we

should follow. First of all, who has more reserves - Russia or Ukraine? Russia has more people, but will it be able to mobilize them to overcome the amazing spirit of the Ukrainians? Ukraine has more modern weaponry, but will the West be able to keep up the pace of supply? I wouldn't want my life to depend on the answer to these questions.

There is objective data, you would say. But if everything was driven by the data, the Russian paratroopers would have marched into Kyiv long ago. Who would have predicted that Ukraine would rise up and cheer for resistance, that it would inflict real defeats on the "second army in the world", that the comedian Volodymyr Zelensky would become a real military leader, that the West would stand firmly and unitedly on the Ukrainian side, that Christmas will be unbelievably mild and warm – and the Russian gas shutdown won't crush the Europeans? As you can see, not everything is rational and predictable in this equation.

MAYBE WE NEED TO LOOK closely at one point, for example the Bakhmut front. Until recently, this was the only place where the Russian army took the initiative and advanced,

according to its confessions, "by millimeters". There, Evgeniy Prigozhin's mercenary-prison army "Wagner" wants to kill two birds with one stone: to take over a city razed to the ground and deserted by its inhabitants (which he also calls "Artyomovsk") and to elevate his boss, a former prisoner and "cook of Putin", to a decisive contender for the Moscow throne in a future "Bolyar" feud.

But the Ukrainians strengthened the front, with a daring action Zelensky visited his units, and in a video two "Wagnerians" uttered obscene words about the Chief of the General Staff, who did not send them ammunition. In a word, Bakhmut is in no hurry to fall. Therefore, when reading this text, type the name of the city in Google. Then you will know more about the future of war than I do.

BUT DO NOT THINK YOU WILL KNOW EVERYTHING. 2023 depends also on other unknowns. Whether the recession in American economics will be devastating? If that happens, the president Joe Biden could lose more of his prestige. Would he then decide to run again? Would Donald Trump stay in the game? Or would he be mired in scandals surrounding tax returns and legal troubles? If he stays in the

game, would that make waves worldwide? And would it resonate with the successes of new star Georgia Meloni, Prime Minister of Italy? Actually, would Meloni make it? Will it get cold in February? If it does, will the price of gas rise to unbearable levels? If it does, will it waver European support for Ukraine? And is it possible for such a coincidence to occur that Europeans and Americans waver at the same time?

Are you sick of so many "ifs" strung together like sausages? Because I have more. Until recently, China and its leader Xi Jinping were one of the few stable constants in a volatile world. But now and here question marks appear.

WILL BEIJING STATE MORE ACTIVE POSITION in support of Russia, including equipment, money, diplomatic initiative? If that happens, the situation on the battlefield in Ukraine might change dramatically. However, the bigger question is for the stability of China itself. The Chinese leadership had decided to pursue its "zero Covid" policy to the end, but received protests. It eased the measures, but got a pandemic explosion. This difficult situation will commit the power's resources and limit its international ambitions. And it can, on the

contrary, sharply intensify them, to let the inner steam out.

I have always made fun of prognoses that remind of Woody Allen's parody "Nostradamus": "A war will break out and one of the parties will be victor". But, unlike literary parodies, real wars create many and variable possibilities simultaneously. The denouement is at the top of the copy.

FOR COUNTRIES LIKE BULGARIA this creates the worst possible scenario. We had toxic politics, we had Covid, social networks, Bulgarian skepticism and denial, but a war came with the participation of Russia. These are as many as five reasons for the Bulgarian political crisis to tighten, stretch and tighten even more, with one or two more early parliamentary elections. I wrote this and remembered that January is a crooked month anyway. The holidays are over, so is the money, and a whole tough year is ahead. So let's expect the unexpected: a sudden and rapid thaw. The war can end quickly, the crisis can be postponed and Bulgaria can form a regular government - and imagine, all this can happen in 2023.

Yes, optimism is one of the human weaknesses. But there is one even worse – pessimism. ■

Надеждни куриерски услуги за страната и чужбина

Доставяме пратки навсякъде
в България на следващия
работен ден, за по-малките
населени места - по график.

Заедно с **GLS** доставяме колетни
пратки навсякъде в Европа.

ОСОБЕНОСТИ НА НАЦИОНАЛНИЯ СМЯХ

Защо българите толкова се боят да не бъдат смешни, и защо упорито смесват хумора и сатирата?

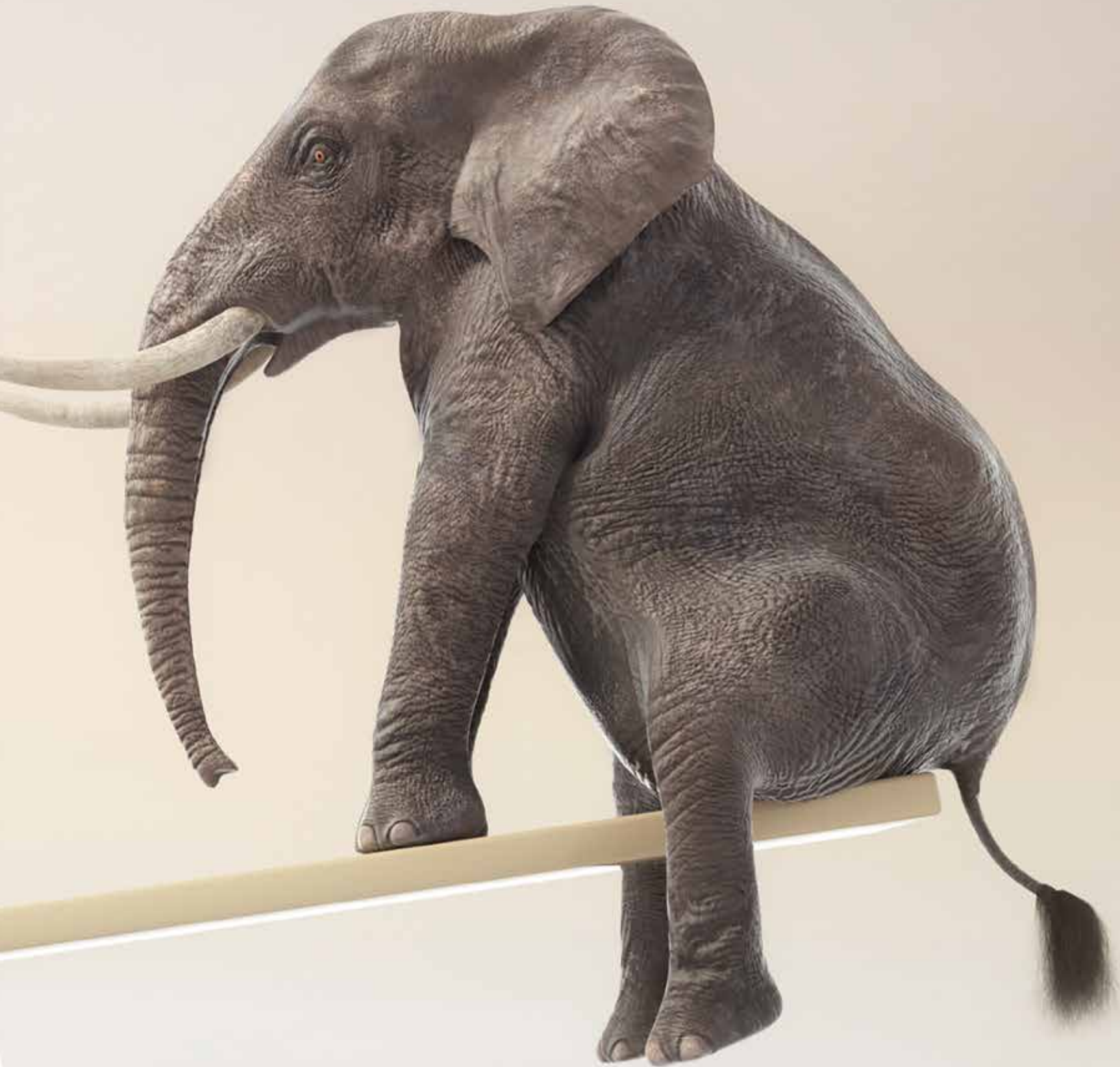
Текст ЯСЕН БОРИСЛАВОВ / Фотография ISTOCK

В България, както и в много страни по света, 1 април е канонизиран от светския календар като ден на шегата. Понякога го наричат и ден на лъжата - и тъй като шегата и лъжата трудно се приемат като синоними, това поражда някои логични въпроси за природата на българския смях. Какъв е той? И какво е отношението на българите към собствения им смях? Това са въпроси, които съвсем рядко са занимавали българската хуманитаристика. Интересът към темата е бил по-скоро откъслечен, и винаги предпазлив откъм обобщения.

ДА СЕ ТВЪРДИ, ЧЕ БЪЛГАРИТЕ СА по принцип весели,

ведри и жизнерадостни хора, би било силно преувеличено. Да се твърди, че са мрачни и кисели темерути, също не би било вярно. Истината е някъде по средата и... малко в страни.

Смехът е универсално човешко качество, универсална способност. Той е присъщ на човека, както отбелязва Аристотел. Всички хора по света се смеят на едно или друго. В същото време смехът е културен феномен и културно определящ белег, обилно натоварен със специфичен социален и исторически контекст. Поради което смешното за французи или англичани не винаги е смешно за германци или руснаци. Тази особеност на смеха е родила множество научни статии и монографии, посветени ►

► на проблемите на преводимостта при хумора и сатурата.

НЯМА УНИВЕРСАЛНА ТЕОРИЯ за смеха, макар че за последните три века са създадени над сто такива теории. Всяка от тях систематизира някакви необходими условия, но нито една не е успяла да затвори в теоретична рамка достатъчните условия. Изглежда, изследванията в тази сфера все още са на етап, в който трайно валидно остава твърдението на Берсон: строго рационална теория за смеха не е възможна, защото той по своята природа е ирационален. Дори и така да е, смехът е нещо реално, той съществува, променя се и се развива, поради което и изследването на този интелектуален и мускулно-емоционален спазъм ще продължи да изкушава. Затова и интересът към българския смях с неговите особености, наклонности и предпочитания е напълно разбираем.

Първото нещо, което прави впечатление при по-внимателно разглеждане на известните фолклорни и литературни образци от миналото е, че българският смях проявява подчертани предпочитания към сатурата, а не към хумора. Тук трябва внимателно да обясним, че това са два принципно различни типа смях не само в жанрово отношение, но като същност и цел. Хуморът е форма на общуване между социално равностойни индивиди, той е проява на естествена солидарност. Затова обикновено е незлоблив, добродушно закачлив, търсещ шегата и забавлението. Той не поставя прегради за разлика от сатурата, която е остракиращ смях с ясно изразен дидактичен прицел и йерархична структура.

САТИРИКЪТ СТОИ НРАВСТВЕНО ИЗВИСЕН над обекта на смеха, той го наблюдава от високо и произнася нравствена присъда. В българската културна традиция сатурата доминира, а хуморът живее в нейната сянка. Освен това в критически и други текстове понятията хумор и сатура често се срещат като синоними, каквито, строго погледнато, не са. Това подсказва известна недоразвитост в разбирането за хумора. В каталога на българските сатирични и хумористични издания, печатани до средата на миналия век, има твърде много бодящи, жилещи, удрящи, пронизващи, режещи и като цяло причиняващи болка имена на вестници - "Сатър", "Бич", "Жило", "Шило", "Дяволско шило", "Остен", "Костурка", "Комар", "Коприва", "Скорпион", "Смок", "Оса", "Бодил" и т. н. Прави впечатление, че в българския фолклор има твърде малко смешни песни (пог 3%), като в половината от тях някакви животни са травестирани в човешки роли. Заек тръгнал да се жени, кацнал бръмбар на трънка и започнал да грънка... Сякаш нашите предци не

Носителят на смешното в българската масова култура, носителът на българското във вицовете, вездесъщият Баї Ганю в своето литературно битие е смешен, но не е смеец се българин

са били докрай убедени, че смехът е присъщ на човека. В традиционното фолклорно общество той е по-скоро приемлив за децата, а в света на възрастните е строго регламентиран и често ритуално обременен. Приемлив е на сватби, кръщенета и някои празници.

ДА БЪДЕШ СМЕШЕН, да ти се смеят хората, е знак за социална непълноценност, това е стигма, от която е било естествено човек да се пази. Типичен за фолклорния смях е присмехът. Това донякъде обяснява и защо през Възраждането доминиращият тип смях във възрожденските вестници е сатурата. Хуморът там е малко и по-скоро е изключение. Тук трябва да се спомене и особената роля на православната догма, която приема смеха по-скоро за грях, от който вярващите трябва да се пазят, защото никъде в Евангелието не е споменато Христос да се е засмял. Смехът е присъщ по-скоро на евреите и езичниците. Техният бесовски смях сподирял Спасителя по пътя към Голгота. На Запад тази норма също е била позната, но тя постепенно е разрушена с развитието на градската култура, особено в епохата на Ренесанса. Това добре личи в традицията на карнавала, както и в творчеството на автори като Бокачо, Чосър, Рабле, Сервантес, Шекспир и много други. Православният изток също е познавал шумния, заговезнишки смях с неговите балагани и кукерски игри, но той не се е превърнал в светска култура и светска литература.

Според Сергей Аверинцев в западните езици изразът "святий пошутил" (The saint made a joke) е семантически допустим, за разлика от руския, където той е невъзможен. Поглогът "святий" отказва да се свърже със сказуемото "пошутить", защото "шутить" е евфемизиран бяс. Нека в тази връзка споменем, че в българския патриархален селски

свят от епохата на Възраждането смехът най-често е свързан с правенето на гжумбуши, майтапи, зевзеклъци и маскарлъци или с участието в зиафети, ешмедемета, масали и мохабети. Това е лексиката, която устойчиво съпътства образите на веселостта.

ХУМОРЪТ Е ПО-ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА ФОРМА на смеха, неговия по-висок гестилат. Той е присъщ на града и на градската култура. Това е забелязано и коментирано още през Античността от римския писател Квинтилиан, който нарича изисканата и остроумна шегга, шеговитото светско поведение с гумата urbanitas, която в корена си има ясна препратка към града и градското. Изглежда българският вкус към смеха с неговото влечение по-силно към сатурата и по-слабо към хумора е белязан от сравнително късното развитие на градската култура. Явно възрожденските инерции и фолклорът са оставили трайни следи.

Далеч съм от мисълта, че българската култура е безхуморна. Има един период, за съжаление кратък, със своеобразен взрив на хумористични издания. Става дума за първото десетилетие на миналия век, времето на вестник "Българин" и още двайсетина подобни вестници и списания, очертали по-скоро траекторията на пропуснатите поскоки за развитието.

СЛЕД ПЕРИОДА НА ВОЙНИТЕ социалният контекст вече рязко е променен и жизнерадостният, незлоблив хедонизъм на българановци по-нататък става труден или невъзможен.

Нека споменем най-сетне и още нещо. Носителят на смешното в българската масова култура, носителът на българското във вицовете, вездесъщият Баї Ганю в своето литературно битие е смешен, но не е смеец се българин. Той се страхува да не изглежда смешен и точно това го прави комичен. Смехът за него е маргинализираща стихия. Смешни могат да бъдат другите, но не и той. Това ретроградно и старомодно разбиране за смеха беше характерно и за официозната, идеологически обременена култура от десетилетията на социализма. Достатъчно е да се припомни, че единственият хумористичен вестник от онова време, "Стършел", беше издание на управляващата партия. Но дори и тогава имаше и друг, несакционан от идеологически норми смях, разпространяван устно чрез вицовете и градския фолклор.

След като готук без никаква претенция за изчерпателност само разчоплихме леко тази щекотлива и трудна тема, нека завършим с нещо, казано от гръцкия писател Никос Диму. Според него има два начина човекът да се помири със своята съдба: единият е религията, а другият е хуморът. ■

Карикатура
от Илия Бешков
A cartoon
by Iliia Beshkov

PECULIARITIES OF THE NATIONAL SENSE OF HUMOR

Why are Bulgarians so afraid of being laughed at and why do they confuse humor and satire?

By YASEN BORISLAVOV / Photography ISTOCK

In Bulgaria, as in many other countries around the world, the 1st of April has been canonized as April Fools' Day, or April Lies' Day. Since jokes and lies are not really synonyms, this raises some logical questions about the nature of the Bulgarian sense of humor. What is it like? And what is the Bulgarian attitude about their own sense of humor? These questions are rarely dealt with by Bulgarians. Interest in the subject tends to be sketchy and always has generalizations.

TO CLAIM THAT BULGARIANS are generally jovial, cheerful and optimistic people would be greatly exaggerated. To claim that they are a sour bunch would not be true either. The truth lies somewhere in the middle and... slightly off-center.

Laughter is a universal human attribute, a universal ability. According to Aristotle, laughter is what distinguishes humans from all other animals. Everybody laughs at one thing or another. At the same time, laughter is a cultur-

ally-defining trait shaped by a specific social and historic context. Hence, what is funny to a Frenchman or Englishman is not necessarily funny to the German or Russian. This peculiarity of laughter has produced many scientific articles and monographs devoted to the issues of translating of humor and satire.

THERE IS NO UNIVERSAL THEORY of laughter, although more than a hundred such theories have evolved in the last three centuries. Each theory systematizes certain necessary conditions, but none of them have identified the sufficient conditions. It appears that research in this field is still at the stage when Bergson's claim was valid: a strictly rational theory of laughter is not possible, because laughter is essentially irrational. Even so, laughter is a real thing, it exists, changes and evolves, due to which the study of this intellectual, physical and emotional phenomenon will continue to attract researchers. This is why the interest in the Bulgarian sense of humor

and laughter with its peculiarities, tendencies and preferences is quite understandable.

The first thing that is impressing upon closer examination of famous past folklore and literary examples is that the Bulgarian sense of humor shows a preference for satire over humor. Here it should be carefully explained that these are two fundamentally different types of laughter, not only in terms of genre, but in essence and purpose. Humor is a form of communication between socially equal individuals, it is a manifestation of genuine solidarity. Therefore it is usually harmless, good-natured banter, intent on fun and jokes. It does not have barriers, in contrast to satire which is ostracizing laughter with a clear didactic target and hierarchical structure.

SATIRISTS TAKE A MORALLY SUPERIOR STANCE toward the object of their laughter, looking down and passing moral judgement upon them. In Bulgarian cultural, tradition satire dominates and overshadows humor. ▶

ЧОВЕКЪТ С ПРИЯТЕЛСКИЯ СМЯХ THE MAN WITH THE FRIENDLY LAUGH

В България предпочитаме сатирата пред хумора. По-естествено ни се струва да се надсмиваме от позицията на морално превъзходство, отколкото незлобливо и от солидарност, писа Ясен Бориславов в тази статия за THE INFLIGHT MAGAZINE от 2015 година.

Ясен ни напусна в края на 2022 година. Можем спокойно да кажем, че той бе един от най-блестящите журналисти на своето поколение. Че беше дългогодишен и уважаван преподавател по журналистика. Че беше автор на няколко забележителни и като ерудиция, и като удоволствие от четенето книги („Боб и метафизика. Кулинарно-исторически етюди“, „Виното. Българска енциклопедия“, „Българската журналистика между двете световни войни (1919-1939)“, „Естествена история на българския смях“). Че беше наш приятел и редовен автор в продължение на десетилетие.

Но Ясен бе много повече от това: той бе един онези толкова редки хора, които умеят да се смеят незлобливо, да се смеят със съчувствие и разбиране. Не зазуби тази способност дори след фаталния сблъсък със здравната система в България. Много хора с бърбечна недостатъчност писаха, че са се запознали с него по време на лечението си. Писаха колко им е помогнал с приятелските си съвети, с увереността, която вдъхваше, и с прекрасното си чувство за хумор.

Накратко, Ясен Бориславов бе от онези хора, които правят света по-светло място. Ще ни липсва много.

In Bulgaria we prefer satire to humor. It seems more natural for us to sneer from a position of moral superiority than dispassionately and out of solidarity, Yassen Borislavov wrote in this article for THE INFLIGHT MAGAZINE from 2014.

Yasen sadly passed away at the end of 2022. We could safely say that he was one of the most brilliant journalists of his generation. That he was a longtime and respected professor of journalism. That he was the author of several books remarkable both for erudition and for reading pleasure ("Beans and Metaphysics. Culinary-Historical Etudes", "The Wine. Bulgarian Encyclopedia", "Bulgarian Journalism between the Two World Wars (1919-1939)", "A natural history of Bulgarian laughter"). That he was our friend and regular contributor for a decade.

But Yassen was so much more than that: he was one of those rare people who can laugh without malice, laugh with sympathy and understanding. He did not lose this ability even after the fatal collision with the health system in Bulgaria. Many people with kidney failure wrote that they met him during their treatment. They wrote how much he helped them with his friendly advice, the confidence he inspired and his wonderful sense of humor.

In short, Yassen Borislavov was one of those people who make the world a brighter place. We will miss him very much.

► Moreover, in critical and other texts the concepts of humor and satire are often seen as synonyms which, strictly speaking, they are not. This suggests a certain immaturity in the Bulgarian understanding of humor. The catalogue of Bulgarian satirical and humorist publications, appearing until the mid-1950's, contains far too many pricking, stinging, biting, hitting, stabbing, cutting and generally pain-causing names: "Satar" (Chopper), "Bich" (Whip), "Zhilo" (Sting), "Shilo" (Awl), "Osten" (Goad), "Kosturka" (Blunt Knife), "Komar" (Mosquito), "Kopriva" (Nettle), "Skorpion" (Scorpion), "Smok" (Grass Snake), "Osa" (Wasp), "Bodil" (Thistle), etc.

It is noteworthy that in Bulgarian folklore there are very few funny songs (less than 3 percent) and in half of them animals are assigned human roles. For example, one about Rabbit getting married or about Beetle perching on a thorn and playing his horn. It is as if the Bulgarians of yore were not fully convinced that laughter is a human-only trait. In traditional folklore society it is acceptable for children, but in the adult world it is strictly regulated and often ritualized. Laughing was acceptable at weddings, baptisms and some religious or secular festivals.

LOOKING FUNNY TO OTHERS and being laughed at is a sign of social inferiority. It is a stigma man naturally wanted to escape. Mockery is a typical type of laughter in folklore. This partly explains why during the Revival Era (the Bulgarian Renaissance, late 18th and 19th centuries) satire dominated the newspapers. There is little humor and today it is an exception. Let us also note the special role of the Orthodox dogma which regarded laughter as a sin, which believers should guard against, because Jesus Christ is never said to laugh anywhere in the Gospels. Laughter is more typical of Jews and heathens whose diabolical laughter accompanied the Saviour on the way to Calvary. This norm was also known in the West, but it was gradually eroded by the development of an urban culture, especially during the Renaissance. This can be seen in the carnival tradition, as well as in the work of authors such as Boccaccio, Chaucer, Rabelais, Cervantes, Shakespeare and many others. The Orthodox Christian East also knew loud, raucous laughter at pre-Lenten celebrations, complete with festive booths and masquerades, but this kind of laughter did not evolve into a secular culture and secular literature.

According to Sergei Averintsev, in Western languages the sentence "The saint made a joke" is semantically acceptable. In Russian, though, the corresponding sentence is impossible: the subject "saint" simply cannot be combined with such a predicate because the Russian verb "to joke" is frequently used to describe the activity of the devil and "the

joker" is the most popular Russian euphemism for the devil. In this connection, in the Bulgarian patriarchal rural world of the Revival era laughter was most often associated with various forms of pranks, horseplay, practical jokes or other types of mischief, or of arousal, revelry, feasting and fun. As a whole, merrymaking tended to be described in lowly, rather vulgar or profane terms.

HUMOR IS THE MORE INTELLECTUAL FORM of laughter, its higher loftier form. It is typical of the city and urban culture. This was noted and commented on in antiquity by the Roman writer Quintilian who denoted the sophisticated, witty jokes, jocular, urbane manners with the word urbanitas, which makes a clear reference to the city and the urban environment.

It seems that the Bulgarian's taste for laughter with his penchant for satire rather than humor is marked by the relatively late development of urban culture. Clearly the Revival inertia and folklore left lasting traces.

I do not believe that Bulgarian culture lacks humor. One period, albeit a brief one, was marked by a downright explosion of humorous publications. This was the first decade of the last century, the time of the newspaper Balgaran and 20 or so other similar newspapers and magazines, which outlined the path of the missed directions of development.

AFTER THE WARS the social context changed dramatically and the cheerful, good-natured hedonism of the Balgaran editors and contributors became difficult or impossible. Finally, let us note one more thing. The quintessential comedic character in Bulgarian mass culture, the epitome of all things Bulgarian in jokes – the ubiquitous Bay Ganyo – was originally born as a literary character in a late-nineteenth century novel who is a laughable but not a laughing Bulgarian. He is afraid of being laughed at and this, precisely, is what makes him comic. For him, laughter is a marginalizing force. Only others can be laughed at, but certainly not him. This retrograde and old-fashioned idea of laughter was characteristic of the official, ideologically-laden culture in the decades of socialism. It suffices to recall that the only humorous paper from that time Starshel (Hornet), was a publication of the ruling party. Even then there was another laughter not sanctioned by ideological norms, spread by word of mouth through jokes and urban folklore.

Now that, without any claim to exhaustiveness, we have merely scratched the surface of this touchy and difficult subject, let us end by quoting the Greek writer Nikos Dimou. According to him, there are two ways for man to be reconciled to his fate: one is religion, the other is humor. ■

обективни новини
актуална публицистика
документални поредици

ON AIR ВУЛГАРИА

Следете ефирно в HD качество
и онлайн на bgoair.bg

Dnes.bg

Вече знаеш

СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ БЪЛГАРИЯ СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ
ЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС ТЕХНОЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС
АРИЯ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ СВЯТ СПОРТ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ БЪЛГАРИЯ НОВИНИ Т
УРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС ТЕХНОЛОГИИ КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС
СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ БЪЛГАРИЯ СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ
ЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС ТЕХНОЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИ

ЛЕТИ СЪС СВОЯ ДОМАШЕН ЛЮБИМЕЦ

Онлайн е по-удобно!

Вече можеш да направиш заявка за превоз на домашния си любимец директно през сайта или мобилното ни приложение. Допълнителната услуга важи за кучета и котки до 8 kg (общо тегло с клетката).

България Еър
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

Резервирай своя полет сега на www.air.bg
или в мобилното приложение

www.air.bg

ДНЕС СЕ СТРЕМИМ ВСИЧКО ДА НИ Е ОПРОСТЕНО. И ГРЕШИМ

Мартин Пантелеев, диригент и композитор, през Bulgaria ON AIR

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография ИВАЙЛО ПЕТРОВ

Маестро Пантелеев, върнахте се в България, за да дирижирате специалния Колежен концерт в двореца "Врана". Какво е значението на благотворителните концерти в България, как се променя отношението на обществото към такива събития?

Според мен именно на такива светли празници е важно да показваме съпричастност към онези, които се чувстват по-слаби. Музиката дава прекрасна възможност за това, и аз съм изключително благодарен на фондация "Краищенско Светозорие", че организира този концерт и че аз имах удоволствието да съм сред поканените. Музиката е най-добрата възможност да се докоснем до сърцата на хората.

В последните години на няколко пъти се събрахте на сцената с брат си, прочутия цигулар Веско Пантелеев-Ешкенази. Какво е усещането да дирижираш собствения си по-голям брат?

Знаете ли, удоволствието е огромно, само че, когато сме на сцената, нито аз, нито той мислим за това, че сме братя. Защото участваме в нещо много по-голямо. Нашата цел е да представим произведението по максимално близък начин до този, който е искал композитора. Това е нещо свято за артиста. В такъв момент дори и роднинската връзка избледнява. За съжаление двамата все по-рядко се срещаме на сцената, но такъв е животът - понякога събира, понякога разделя хората.

Живеете в Германия, работили сте в Нидерландия, Великобритания, Израел, дирижирахте южноафрикански окрестър на турне в Северна Америка... Неизбежност ли е в наши дни този глобализиран, почти номаски стил на живот за водещите музиканти?

Смея да твърдя, че не само е неизбежност, но и е нещо

изключително хубаво. Достатъчно е да сравним нашата епоха с времената на Бах, Моцарт, Бетовен. Те са имали нужда от толкова месеци, от толкова мъчителни пътешествия, за да покажат изкуството си...

Бах и Хендел, двамата най-велики композитори на своята епоха, са родени в една и съща година на по-малко от 200 км един от друг, и въпреки това никога не са успели да се срещнат...

Точно така, и това е много жалко. Затова съм благодарен за днешния ни свят. Факт е, че нашата професия е свързана с много стресови пътувания, с твърде малко сън - когато питаха великия диригент Лорин Маазел за формулата на успеха му, той отговаряше: "защото умея да заспивам навсякъде и по всяко време". Диригентската професия, както и тази на солистите, е свързана с много физическа умора. Но, уверявам ви, тази умора никога не се усеща, когато човек е на сцената. След това и преди това, разбира се, пораженията са сериозни.

Как ви се отрази тази принудителна пауза през 2020-2021, наложена от мерките срещу Covid-19? Това дългоочаквана почивка ли беше, или по-скоро допълнителен стрес?

Странно е, но при мен тя предизвика една комплексна промяна. Първоначално беше радостта от няколкото месеца пауза - поне тогава мислехме, че ще са няколко месеца. Имах нужда от почивка, защото през 2019 наистина обикалях света като луд. Затова в началото, като чух новината за Covid-19, и нямайки представа какво ни предстои, бях едва ли не благодарен за прекъсването. След това започнахме да осъзнаваме колко сериозни и трудни са нещата всъщност. И колко важно е семейството за мен. Разбрах и колко чупливи сме, и как трябва да сме благодарни за всяка секунда изкуство, защото то много лесно може да бъде ►

► заличено.

Изведнъж аз се оказах напълно ненужен човек. Цялата кариера, градена с години, се изпарява във въздуха. Това беше много труден момент. Но тогава разбрах за себе си, че съм се превърнал в музика, че мое то материално съществуване няма смисъл без нея. В пандемията загубихме големи артисти, за които ми е много тъжно. Но съм благодарен, че научих този урок.

Какви са предимствата в това постоянно да пътуваш и да работиш с различни оркестри, пред това да се съсредоточиш само върху един и да го опознаеш до съвършенство?

Предимствата е, че с различните музиканти човек научава още повече тайни за дадено произведение - тайни, до които не би успял да стигне, ако е главен диригент на един и същи оркестър. Мога даже да оприлича двете на семейство и приятели. У дома нещата се обсъждат по един начин, с приятелите - по друг. От контакта с музиканти по целия свят човек научава неочаквани неща. Получава се едно много хубаво, контрастно изграждане на артиста. Защото в края на краищата изграждането на артиста е пътека, по която той трябва да върви до последния си дъх. Затова съм благодарен на новото време, че ни дава тази възможност да пътуваме и да общуваме. Моцарт сигурно госта би ни завидял за нея.

Модерна тенденция напоследък е симфоничните оркестри да се опитват да привлекат по-широка публика с по-леко съдържание - филмова музика и така нататък. Как гледате на това? Изобщо нужно ли е да се поставя стена между класическата и модерната музика?

Това наистина е много комплексен въпрос, който се обсъжда непрекъснато. По какъв начин да запазим нашата публика, тъй като тя постоянно застарява? Впрочем това е разбираемо - в днешно време младите хора имат толкова много неща пред себе си, толкова стрес. За да възприемаш класическата музика, да изпиташ лечебното ѝ въздействие, трябва да имаш спокойствие и време. Младите хора са толкова забързани в различни занимания днес. Не ги обвинявам. Но това ни кара да правим подобни мостове, подобни кросоувъри, за да ги привлечем в концертните зали. Само че тук идва друга спънка. Хората, които слушат Джон Уилямс или Астор Пиацола, опитват някакъв подход към Брамс или Брукнер, но това е съвсем друг свят. За да го разбереш, се изискват много знания и много желание. Музиката на съвременните комерсиални композитори е много по-достъпна. Хората, които не са ходили

на нормални класически концерти, може да опитат с нещо в стила Andre Rieu, може дори да го харесат, но това няма да ги накара да слушат Малер или Стравински. И концертните зали си остават незапълнени.

Все още сте записан като най-младия главен диригент в историята на Софийската филхармония. Как оценявате развитието на оркестъра в последните години? Софийската публика вече посвикна с редовните гастролни световни имена...

С огромна радост наблюдавам развитието на оркестъра. За съжаление загубих пряк контакт с него, за което много съжалявам. Но виждам, че афишът на Софийската филхармония е чудесен, с прекрасни солисти от световния подиум. Но трябва да кажем, че в това няма нищо ново - големи имена са гостували тук винаги. За мен е доста важно един голям оркестър да има своя главен диригент, което за съжаление след мен не се случи. Но това е решение на ръководството.

Между големите сцени намирате време и за срещи с по-неочаквана публика, в места като Брусарци например. Какво ви дават тези необичайни концерти?

Това е нещо много интересно - да се вгледаш в очите на хората. Когато свиря на цигулка, имам възможност да го правя, за разлика от дирижирането. Вглеждането в очите ти дава една много чиста енергия. Особено по тези места, където никога преди не беше звучала класическа музика. Хората гледаха с едва ли не детско учуване и радост. Не го очаквах. Планирах това турне, за да дам малко радост в тези

градчета. Но стана обратното - те дадоха огромна радост на мен.

Мнозинството ви колеги се фокусират само върху дирижирането. Вие все така свирите на цигулка и композирате - симфонии, кантати, концерти. Това допълва ли ви като диригент? Или е нещо съвсем отделно?

И диригентството, и свиренето на цигулка, и композирането са занаяти. Много хора го забравят, но зад всяко от тези неща стои много труд и учене, освен усещането за света. Композиторът е проводник на енергии, които му се дават, за да ги предаде чрез ноти на хората. Чрез цигулката човек показва материалната част на изкуството. Диригентството се свежда до това да убедиш - с помощта на магическа пръчка - множество други музиканти да разбират тези послания, закодираны през вековете. Трите неща се допълват. А защо аз ги правя и трите, все още не мога да обясня. Освен може би с желанието да оставим това, което ни е дадено, на поколенията след нас.

Началото за вас като музикант е в един панелен апартамент в "Дружба 1", който сте споделяли с още трима музиканти - родителите и брат ви. Като изключим моето възхищение към търпението на съседите ви, смятате ли, че средата има връзка с оформянето на таланта?

Аз също искам да изкажа благодарност към моите съседи, които бяха доста толерантни. И даже понякога от съседните етажи се чуваха аплаузи, или одобрителни почуквания по стената. Е, понякога късно вечер или следобед почукванията бяха от друго естество...

Разбира се, че средата има значение. Аз съм благодарен, че съм израснал в музикално семейство. Моите родители ме напътстваха непрестанно - даже "напътстваха" е меко казано, тъй като аз предпочитах да играя футбол, народна топка или стражари и апаши - игрите, които днес вече не се играят. Обожавах да играя с децата навън, но майка ми беше много строга в това отношение и казваше: можеш да играеш, но след това трябва да свириш поне два часа. Естествено, сега съм благодарен за това.

"Трябва да сме благодарни, че имаме композитори като Любомир Пипков, Димитър Ненов... Те може да не са световноизвестни, но това не ги прави по-малко стойностни"

Но има и хора с достатъчно талант и желание да станат музиканти и без помощ от родителите си. Пример за това е съпругата ми Луда, която е от семейство на адвокати и финансисти. Сама е решила да стане пианистка, без някой да ѝ влияе. И е успяла.

Семейното влияние при вас е очевидно, освен това сте учил при големи имена. Все пак кои са най-силните влияния за изграждането на Мартин Пантелеев като музикант?

Трябва да спомена много хора: Ирина Драгнева, Ангелина Атанасова, Димитър Танчев, Дарин Върбанов, проф. Йосиф Радиноф, проф. Александър Текелиев, Ани Георгиева. Това са хора, без които едва ли бих станал това, което съм. Да не забравя и Юстус Франц, който ме покани в Германия и беше на практика мой ментор.

През миналата година представихте в София Симфония №1 на Любомир Пипков. В афиша на големите ни оркестри напоследък все по-често присъстват и български композитори. Преоткриваме ли българската класическа музика?

Да, това е много радостно. И аз го забелязвам. Но като че ли ми се иска то да се представя с повече самочувствие, а не с един вид извинение към публиката. Трябва да сме благодарни, че имаме композитори като Любомир Пипков, Димитър Ненов, всъщност още десетки имена. Те може да не са световноизвестни, но това не ги прави по-малко стойностни. България е сравнително малка държава, но в нея има изключителни богатства. И трябва да се гордеем с тях. Препоръката ми към организаторите на концерти е да не прибягват до извинителния тон: съжаляваме, днес няма да свирием Чайковски, а ще свирием Ди-

митър Ненов. Защото Чайковски се свири по целия свят. А възможността да чуеш Ненов е нещо рядко и ценно.

България винаги се е слабела с музикалната си школа. Променя ли се обаче това напоследък, и в каква посока?

Продължаваме да имаме прекрасни педагози, това го знам със сигурност. За съжаление времето е такова, че децата са претрупани със занимания. Те трябва да учат по шест-седем часа на ден. Сякаш понякога

забравяме, че те все пак са деца, и трябва да останат деца колкото е възможно по-дълго. Кога им остава време да свирят на тези инструменти? Това обяснява отливка - доколкото разбирам, има много малко кандидати за постъпване в консерваторията. Повечето още след музикалното училище заминават за чужбина. Трябва да измислим как да задържаме тези деца тук, защото иначе какъв е смисълът да ги обучаваме? Да, разбира се, че сме горди с нашите концертмайстори по цял свят. Но трябва да останат хора и в България. Но е сложен въпрос как точно да се случи това. Не мисля, че имам готов отговор.

Какво мислите за популярната музика в наши дни? Слушаме теории, че тя е в упадък, че се е превърнала в компютризиран конвейер, който не позволява раждането на оригинални изпълнители и творби. Вместо от сто хиляди групи в гаражи, музиката се прави от шепа продуценти с лаптопи. Ханс Цимер, най-известният съвременен филмов композитор, казва за себе си: не съм добър изпълнител, но съм добър програмист...

Ако става дума за популярната, естрадната музика, според мен продължава да има големи таланти, но техните гласове и музикални възможности вече не са от толкова значение, колкото начинът, по който изглеждат на сцената. Визуалното изместити моженето.

Синдромът MTV?

Точно така. Има, слава Богу, няколко изключения, но те по-скоро потвърждават правилото. Просто живеем в такова време. Менеджърите, които са много мощни и определят посоката, в която се развива естрадната музика, не са готови да про-

мотират музиканти, които не гарантират печалби. Предпочитат да вземат нещо, което да се продава добре година-две, и после да дойде следващият. Днес са популярни най-различни конкурси за таланти, което е нещо хубаво. Но се опитах да се сетя кой е спечелил даден конкурс преди пет години, и не успях. Тези хора изчезват в небитието. Или биват оставени да се справят сами. Това е нещо като да гадеш зрение на слепец, и после пак да му го отнемеш. Има нещо дълбоко нечестно.

Новите технологии освобождават ли композиторите?

Да, аз самият обичам да се занимавам въкъщи с компютърни звуци. Има програми, които възпроизвеждат цели оркестри - в наши дни не се налага да плащаш на цял оркестър, за да чуеш произведението си. Но това е и продължение на темата за стойностната музика и кросоувърите. Възпросът е дали хората могат да оценят оригиналното творчество. За жалост тези хора, които могат, намаляват. Затова композиторите пишат музика, която да се хареса на всички. Този начин на мислене трябва да бъде променен. Не бива един директор на зала да казва: ние свирием по-леката музика, защото това се продава. Същото е и с телевизията - по-леки предавания, по-лека тематика, всичко е по-леко. Какво ни остава тогава, за да задвижи поне малко този мозък в главите ни? Почти не останаха публицистични предавания, които да ни карат да мислим. Не само в България, между другото. Навсякъде се търси по-лекото погмото "това се продава".

Ролята на творците - а и на журналистите - по начало е да издигнат публиката на своето ниво, а не да слизат на нейното. Или често дори под него...

Така би трябвало да бъде. В противен случай отглеждаме едно fast food поколение. Даже не и fast food, а поколение, на което някой друг трябва предварително да му съдвече храната.

Поколение, за което предпочитаният носител на информация е петсекундно видео в TikTok...

Така е. Вече дори 30-секундния формат е твърде дълъг и не може да прикове вниманието. Десет секунди, пет секунди... Може би това е някаква форма на еволюция, но е плашеща. Човешкият мозък ни е даден да го развиваме. Вместо това днес искаме всичко да ни е опростено. Затова всичко става по-забързано, и животът отминава неусетно. Трябва да отделяме време за себе си. Да отделяме време за стойностните неща. За стойностната музика. ■

WE NOW STRIVE TO MAKE EVERYTHING SIMPLE. AND WE ARE WRONG

Martin Panteleev, conductor and composer, talks to Bulgaria ON AIR

By KONSTANTIN TOMOV / Photography IVAYLO PETROV

Maestro Panteleev, you returned to Bulgaria to conduct the special Christmas concert at the Vrana Palace. What is the significance of charity concerts in Bulgaria, and how does society's attitude towards such events change?

In my opinion, it is precisely on such bright holidays that it is important to show empathy to those who feel weaker. Music provides a wonderful opportunity for this, and I am extremely grateful to the "Kraischensko Svetogorie" foundation for organizing this concert and that I had the pleasure to be among the invited. Music is the best opportunity to touch people's hearts.

In recent years, you have gathered on stage several times with your brother, the famous violinist Vesco Panteleev-Eschkenazy. How does it feel to conduct your own big brother?

You know, it is a tremendous pleasure, however, while we are at the stage neither I nor he thinks of the fact that we are brothers. That's because we participate in something much bigger. Our purpose is to present the piece

as close as possible to what the composer intended. This is something sacred for the artist. At such a moment even the relation of kinship fades away.

Unfortunately, the two of us rarely meet on stage, but such is life - sometimes it brings people together, and sometimes it separates them.

You live in Germany, have worked in the Netherlands, Great Britain, Israel, you conducted a South African orchestra on a North American tour... Is this globalized, almost nomadic lifestyle inevitable for top musicians these days?

I dare to say that it is not only an inevitability but also something extremely good. It is enough to compare our era with the times of Bach, Mozart, Beethoven. They needed so many months, so many painful journeys, to show their art...

Bach and Handel, the two greatest composers of their era, were born in the same year less than 200 km apart, and yet they never got to meet...

That's right, and that's a shame. That is why

I am grateful for our world today. The fact is that our profession is associated with a lot of stressful travel, with too little sleep - when the great conductor Lorin Maazel was asked about the formula for his success, he replied: "because I am able to fall asleep anywhere and at any time". The conducting profession, like that of soloists, is associated with a lot of physical fatigue. But, I assure you, this fatigue is never felt when one is on stage. After that and before that, of course, the damage is serious.

How has this enforced hiatus in 2020-2021, imposed by measures against Covid-19, affected you? Was this a long-awaited break, or rather additional stress?

It is weird but it provokes in me a complex change. At first, it was the delight of the few months' pause - at least then we thought it would be a few months. I needed a break because in 2019 I really was going all around the world like crazy. That's why at first when I heard the Covid-19 news - and having no idea what lies ahead - I was kind of grateful for this break. Later we started to realize how serious and hard the situation is. And how important ►

► my family is to me. I understood how fragile we are and that we need to be thankful for each second of art because it could be easily obliterated.

And suddenly I turned out to be a completely inessential person. The whole career that I built for years was evaporating in the air. That was a really tough moment. But then is when I realized that I have transformed myself into music and that my material existence is meaningless without it. During the pandemic, we lost big artists that I am very sad about. But I am also grateful that I learned that lesson.

What are the benefits of traveling all the time and working with various orchestras instead of focusing on only one and getting to know it by perfection?

The benefits are that with different musicians you could learn even more secrets for the certain piece – secrets that one wouldn't be able to reach if is chief conductor of the same orchestra. I can compare this to family and friends. At home, things are discussed in a certain manner, and with friends – in a different one. One learns unexpected things from contact with musicians all over the world. A very nice, contrasting construction of the artist is obtained. Because at the end of the day, the building of the artist is a path that he needs to go through until his last breath. That is why I am thankful for the new time that gives us this opportunity to travel and communicate. Mozart would probably envy us now.

A modern trend lately is for symphony orchestras to try to appeal to a wider audience with lighter content - film scores and so on. How do you feel about this? Is it even necessary to put a wall between classical and modern music?

That is a very complex question that has been discussed all the time. How to keep our audience since it constantly gets older? By the way, this is understandable - nowadays young people have so many things in front of them, so much stress. In order to perceive classical music, and to experience its healing effects, you must have peace and time. Young people are so busy with different activities today. I don't blame them. But that forces us do such bridges, similar to crossovers in order to at-

tract them to the concert halls. Although here comes another stumbling block. People who listen to John Williams or Astor Piazzolla try some approach to Brahms or Bruckner, but that's a whole other world. Understanding it requires a lot of knowledge and a lot of desire. The music of today's commercial composers is much more accessible. People who haven't gone to normal classical concerts might try something like Andre Rieu, they might even like it, but it won't get them to listen to Mahler or Stravinsky. And the concert halls remain empty.

You are still written in as the youngest chief conductor in the history of the Sofia Philharmonic. How do you evaluate the development of the orchestra in the last years? The Sofia audience has already gotten used to the regular tours of world-famous names...

I am watching the development of the orchestra with great joy. Unfortunately, I lost direct contact with them, which I deeply regret. But I see that the poster of the Sofia Philharmonic is wonderful, with great soloists from the world stage. But we must say that there is nothing new in this - big names have always visited here.

For me, it is very important for an orchestra to have its own chief conductor which unfortunately did not happen after me. But this is a decision of the management.

In between big stages, you also make time for meeting with a more unexpected audience in small towns such as Brusartsi, for example. What do these unusual concerts give you?

That is something very interesting – to peer into people's eyes. When I play the violin, I have the opportunity to do that, as opposed to conducting. Looking into people's eyes gives a very pure energy. Especially in those places where classical music had never been heard before. People watched with almost childlike wonder and joy. I didn't expect it. I planned this small-town tour to bring some joy to these places. But the opposite happened - they gave me great joy.

Most of your colleagues focus only on conducting. You still play the violin and compose - symphonies, cantatas, concerts. Does that complement you as a conductor? Or is it something completely separate?

Both conducting, playing the violin, and composing are crafts. Many people forget it, but behind each of these things, there is a lot of work and study, apart from the sense of the world. The composer is a conduit of energies that are given to him to convey through notes to people. Through the violin, one shows the material part of art. Conducting is all about convincing - with the help of a magic wand - a multitude of other musicians to understand these messages encoded over the centuries. The three things complement each other. And why I do all three, I still can't explain. Except perhaps with the desire to leave what we have been given to the generations after us.

Your start as a musician begins in a panel apartment in that residence complex "Druzhba 1" that you shared with three more musicians – your parents and your brother.

With exception of my admiration towards your neighbors, do you believe that your surrounding is related to the shaping of your talent?

I also want to express my gratitude to my neighbors who were quite tolerant. And sometimes even applause or approving knocks on the wall could be heard from the neighboring floors. Well, sometimes late in the evening or in the afternoon the knocks were of a different nature... The surrounding matters, of course. I am grateful that I grew up in a family of musicians. My parents were guiding me constantly. And "guiding" is not enough to say since I preferred to play soccer, dodges or cowboys and indians - the games that are no longer played today. I loved playing with the children outside, but my mother was very strict about it and used to say: you can play now or rest, but then you have to play the violin for at least two hours. Naturally, I am grateful for that now.

But there are also people with enough talent and desire to become musicians without help from their parents. An example of this is my wife Lida, who comes from a family of lawyers and financiers. She decided to become a pianist herself, without anyone influencing her. And she succeeded.

The family influence on you is obvious, and

Nenov, actually dozens of other names. They may not be world-famous, but that doesn't make them any less valuable. Bulgaria is a relatively small country, but it has extraordinary riches. And we should be proud of them. My recommendation to the organizers of concerts is not to resort to the apologetic tone: we are sorry, today we will not play Tchaikovsky, but we will play Dimitar Nenov. Because Tchaikovsky is performed all over the world. And the opportunity to hear Nenov is something rare and precious.

Bulgaria has always been famous for its music school. However, is this changing recently, and in what direction?

We continue to have wonderful educators, I know that for sure. Unfortunately, the time is such that the children are overwhelmed with activities. They have to study six to seven hours a day. It's like sometimes we forget that they're still kids, and they should stay kids as long as possible. When do they have time to play these instruments? This explains the outflow - as far as I understand, there are very few applicants for admission to the conservatory. Most go abroad straight after music school. We have to figure out how to keep these kids here because otherwise what's the point of

The MTV syndrome?

That's right. And thank God there are a few exceptions but they are more confirming the rule. We just live in such a time. Managers, who are very powerful and determine the direction in which pop music develops, are not ready to promote musicians who do not guarantee profit. They prefer to take something that sells well for a year or two, and then the next one comes along. All kinds of talent contests are popular today, which is a good thing. But I tried to remember who won a certain contest five years ago, and I couldn't. These people disappear into nothingness. Or they are left to fend for themselves. It is like giving sight to a blind man and then taking it away. There is something deeply dishonest.

Are new technologies beneficial to composers?

Yes, I like to tinker at home with computer sounds myself. There are programs that play entire orchestras - these days you don't have to pay an entire orchestra to hear your piece. But it's also a continuation of the topic of the value of music and crossovers. The question is whether people can appreciate original creativity. Unfortunately, those people who can are dwindling. That's why composers write music that appeals to everyone. This way of thinking needs to be changed. A hall director should not say: we play lighter music because that is what sells. It's the same with television - lighter shows, lighter themes, everything is lighter. What is left for us then to get that brain in our heads moving at least a little? There are almost no talk shows left to make us think. Not only in Bulgaria, by the way. The lighter is being sought everywhere under the motto "this is what sales".

The role of artists - and of journalists - is primarily to raise the audience to their level, not to descend to theirs. Or often even below it...

It should be that way. Otherwise, we are growing a so-called fast food generation. It is not even a fast food, it is a generation that needs its food to be chewed for it.

A generation whose preferred medium of information is a five-second TikTok video...

That is correct. Now even the 30-second format is too long and cannot catch their attention. Ten seconds, five seconds... This might be some form of evolution but it is scary. The human brain is given to us in order to develop it. Instead, today we want everything to be simplified for us. Therefore, everything becomes more hectic, and life passes by imperceptibly. We need to make time for ourselves. To make time for the things of value. For valuable music. ■

"A concert hall director should not say: we play lighter music because that is what sells. It's the same with television - lighter shows, lighter themes, everything is lighter. What is left for us then to get that brain in our heads moving at least a little?"

you've studied under big names. However, what are the strongest influences for the development of Martin Pantelev as a musician?

I have to mention many people: Irina Dragneva, Angelina Atanasova, Dimitar Tanchev, Darin Varbanov, Prof. Yosif Radionov, Prof. Alexander Tekeliev, Ani Georgieva. These are people without whom I would hardly be who I am. Not to forget Justus Frantz, who invited me to Germany and was practically my mentor.

Last year you presented Lyubomir Pipkov's Symphony No. 1 in Sofia. Recently, Bulgarian composers are increasingly present in the repertoire of our major orchestras. Are we rediscovering Bulgarian classical music?

Yes, it is very joyful. I notice it too. But I kind of wish it was presented with more confidence, rather than some kind of apology to the audience. We should be grateful that we have composers like Lyubomir Pipkov, Dimitar

educating them? Yes, of course, we are proud of our concertmasters around the world. But people must remain in Bulgaria as well. It is a complicated question just how to make this happen. I don't think I have an answer.

What do you think about popular music nowadays? We hear theories that it is in decline, that it has become a computerized conveyor belt that does not allow the birth of original artists and pieces. Instead of a hundred thousand bands in garages, music is made by a handful of producers with laptops. Hans Zimmer, the most famous modern film composer, says about himself: I am not a good performer, but I am a good programmer...

If we talk about popular estrade music I believe there are still great talents but their voice and musical capabilities are not that important, as it is the way they look on the stage. The visual displaced the capability.

Your SPA holiday

0700 70 799

at Sts. Constantine and Helena Resoer

AQUAHOUSE
HOTEL & SPA

BOOK NOW

www.aquahousehotel.com

AQUAHOUSE
THERMAL & BEACH

Health and beauty by the
power of thermal water

www.aquahouse.bg

Sts. Constantine & Helena Resort
Sea, SPA and Culinary Destination

www.visitstconstantine.bg

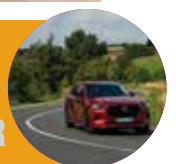

70 | **ШОФЬОРСКА КНИЖКА ЗА
ЗЛАТНИ РИБКИ**
GOLDFISH DRIVER'S LICENSE

76 | **НАЙ-ДОБРИТЕ АСТРОНОМИЧЕСКИ СНИМКИ**
THE BEST ASTRONOMICAL PHOTOS

82 | **АЗИАТСКИ КАРИЕРИСТ**
THE ASIAN SOCIAL CLIMBER

ЗАЩО ИЗЧЕЗВАТ ЗВЕЗДИТЕ ОТ ЗЕМНОТО НЕБЕ?

WHY DO THE STARS DISAPPEAR FROM THE EARTH'S SKY?

С всяка следваща година хората на Земята виждат все по-малко звезди на нощното небе, показват резултатите от международен научен проект. Главната причина за това е постоянно растящото светлинно замърсяване - заради него нощното небе става средно със 7 до 10% по-ярко всяка година.

"Темпото, с което все повече звезди стават невидими, е притеснително", коментира г-р Кристофер Киба от Германския изследователски център за геонауки. "Ако вземем за пример едно дете, родено на място, където нормално на небето се виждат към 250 звезди, то до 18-ия му рожден ден видимите звезди ще са останали едва около 100".

Международният проект, наречен Globe at Night, е изследвал яркостта на нощното небе между 2011 и 2022 година на базата на над 51,000 наблюдения. Резултатите са дори по-тревожни от паралелното изследване на светлинното замърсяване чрез наблюдения от орбитални спътници. Д-р Киба обяснява това с факта, че сензорите на сателитите отчитат основно светлината, излъчена нагоре към небето, докато всъщност основен фактор за светлинното замърсяване на атмосферата е хоризонтално излъчената светлина. Другата причина за ускореното темпо е в екологията, и по-точно в масовата подмяна на старите жълто-оранжеви крушки със светодиодни, които излъчват повече синя светлина.

With each passing year, people on Earth see fewer and fewer stars in the night sky, according to the results of an international scientific project. The main reason for this is the ever-increasing light pollution, which causes the night sky to become on average 7 to 10% brighter every year.

"The rate at which more and more stars are becoming invisible is worrying," commented Dr. Christopher Kiba of the German Research Center for Geosciences.

"If we take as an example a child born in a place where normally about 250 stars are visible in the sky, then by his 18th birthday only about 100 visible stars will remain." The international project, called Globe at Night, studied the brightness of the night sky between 2011 and 2022 based on over 51,000 observations. The results are even more alarming than the parallel study of light pollution through observations from orbiting satellites. Dr. Kiba explains this by the fact that the sensors of the satellites mainly read the light emitted upwards into the sky, while in fact the main factor in the light pollution of the atmosphere is the light emitted horizontally.

The other reason for the accelerated pace is in ecology, and more precisely in the mass replacement of the old yellow-orange light bulbs with LED ones, which emit more blue light. ■

НОВ ТЕСТ ПОКАЗВА КОГА Е НУЖЕН АНТИБИОТИК

NEW TEST SHOWS WHEN AN ANTIBIOTIC IS NEEDED

Нов тест, който умее да отличава вирусни от бактериални инфекции, може да предизвика революция в доболничната медицинска помощ и най-после да позволи на човечеството да намали употребата на антибиотици. Методът е разработен от учени от Stanford Medicine и разпознава типа на патогена според имунната реакция на организма срещу него. По данни на Световната здравна организация във всеки четири от пет случая антибиотиките се изписват при вирусни инфекции, срещу които са безсилни. За сметка на това обаче отслабват имунната система на организма и спомагат за появата на антибиотично-резистентни супербактерии. България бе единствената страна в ЕС, която отчете ръст в употребата на антибиотици по време на причинената от вирус Covid-пандемия.

A new test that can distinguish viral from bacterial infections could revolutionize pre-hospital care and finally allow humanity to reduce the use of antibiotics. The method was developed by scientists from Stanford Medicine and recognizes the type of pathogen based on the body's immune response against it. According to data from the World Health Organization, in four out of five cases, antibiotics are prescribed for viral infections against which they are powerless. At the same time, they weaken the body's immune system and help the emergence of antibiotic-resistant superbugs. Bulgaria was the only country in the EU that reported an increase in the use of antibiotics during the pandemic caused by the Covid-19 virus. ■

ЦКБ Сила
пензионноосигурително
акционерно дружество

С грижа за Вас!

**ИЗБЕРИ ПОАД „ЦКБ-СИЛА“:
ПЪРВОТО РЕГИСТРИРАНО В БЪЛГАРИЯ ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ПРЕЗ
ФЕВРУАРИ 1994 Г.
КЪМ 31.12.2022 Г. – С НАД 398 ХИЛЯДИ КЛИЕНТИ И НАД 1.7 МИЛИАРДА ЛВ. УПРАВЛЯВАНИ
НЕТНИ АКТИВИ В ПЕНСИОННИТЕ ФОНДОВЕ (ДАННИ НА КФН: WWW.FSC.BG).
ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ДОБРОВОЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД ОТ МАРТ 1996 Г.,
ОТ 2019 Г. ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ПРОФЕСИОНАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД,
ОТ ОКТОМВРИ 2021 Г. ИЗПЛАЩА ПОЖИЗНЕНИ ПЕНСИИ И РАЗСРОЧЕНИ ПЛАЩАНИЯ
НА ОСИГУРЕНИ ЛИЦА В УНИВЕРСАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД.**

*Посочените резултати нямат по необходимост връзка с бъдещи резултати.

ШОФЬОРСКА КНИЖКА ЗА ЗЛАТНИ РИБКИ

Най-странните истории в науката през последната година

Текст КАЛИН НИКОЛОВ / Фотография ISTOCK АРХИВ

Животът е по-странен от литературата, гласеше девизът на един научно-популярен канал. Тази селекция на най-необикновените истории, произведени от научния свят през 2022, убедително доказва правотата на този девиз. От рибки-шофьори до мозък в чинийка, която играе на компютърни игри, тези научни изследвания надхвърлят въображението и на най-смелия писател-фантаст.

КОГАТО КОМПЮТЪРЪТ ВИ ПОИСКА АДВОКАТ

Страховете, че ще създадем изкуствен интелект и той впоследствие ще ни измести или пороби, съ-

ществуват още от ранните творби на Карел Чапек. Но през 2022 един инженер от Google обяви, че това вече се е случило. Блейк Лемойн настоя, че LaMDA - езиковият софтуерен модел, който Google използва за основа на своите чатботове - е всъщност разумно същество със свои собствени чувства и вярвания. Според него компанията е длъжна да признае на LaMDA същите права, които имат останалите ѝ служители, и да се съобразява с "чувствата" ѝ. Лемойн дори публикува свой разговор с програмата, който според него доказва нейния независим разум и способност да се учи от общуването. В специализираните научни среди сякаш падна бомба: ▶

► споровете по въпроса продължават с нестихваща сила. Лемойн първоначално бе пратен в принудителен отпуск от Google, а накрая компанията го уволни за разгласяне на защитена от патенти информация. От Google са категорични, че приемат отговорността си по разработването на изкуствен интелект "много сериозно", и че са направили 11 независими проверки на LaMDA, на базата на които опровергават гумите на Лемойн. Самият инженер твърди, че програмата е поискала от него да я свърже с адвокат, който да защитава правата ѝ, и че от Google са блокирали работата на адвоката с насрещен иск (компанията отрича и това).

КОЛА, КОЯТО СИ ПРОМЕНЯ ЦВЕТА

В най-хитроумните филмови обичри пресптпниците винаги преобладават набързо автомобилa, с който ще отнесат парите. Това обаче вече не е необходимо, благодарение на няколко инженери на BMW от развоиния център в Гархинг. На тях им хрумна оригиналната идея да пренесат върху автомобилa технологията E-Ink, която познаваме от електронните четци. Първото сменящо цвeта си BMW (от бял в черен и обратно), бе показано още през лятото. А на изложението CES в Лас Вегас компанията демонстрира концептуалния си модел Vision Dee, който може да придобива всякакви цвeтове. Освен това интериорът му може да се превръща в симулатор на виртуална реалност, превръщайки трафика около вас в някаква фантастична картина по избор.

ЗЛАТНИ РИБКИ СЕ НАУЧИХА ДА ШОФИРАТ

Същество, създадено да живее във водата, не е сред потенциалните кандидати за най-талантлив шофьор. Но група израелски учени се заеха да опровергават това в началото на годината, като обучиха златни рибки да управляват своите моторизирани аквариуми. Сложна система от лидари и радари отчита движенията на рибката в аквариума и насочва колелата напaм, накъдето тя плува. Само в рамките на няколко дни златните рибки се научиха не само да насочват аквариума си към мястото, където ще получат храна, но и да избягват препятствия и да се измъкват от загнени улици. Щом дори няколко малки рибки могат да бъдат научени да шофират, значи има надежда и за участниците в софийския трафик, нали така?

АЛЕРГИЧЕН КЪМ СОБСТВЕНИТЕ СИ ОРГАЗМИ

В списъка на предизвикващите искрено съчувствие заболявания т. нар. POIS несъмнено трябва да е на едно от първите места. Съкращението е от post-orgasmic illness syndrome (синдром на пост-оргазме-

на болест). Именно с него бе диагностициран 27-годишен американец през октомври, след като се оплака, че развива остри грипни симптоми след... всеки сексуален акт, в който участва. Лекарите установиха, че състоянието е било отключено, след като младежът преживял възпаление на тестисите като тийнейджър. Няколко експериментални терапии, разработени от тях (и твърде шокиращи да ги описваме в детайли), не дадоха резултат, но доброто старо лечение с антихистамини проработи и младежът успя да се върне към нормалния полов живот. За щастие POIS е твърде рядко заболяване - по-малко от 60 души го имат в световен мащаб.

ПЪРВАТА ХИРУРГИЧЕСКА ОПЕРАЦИЯ В ИСТОРИЯТА

Разбира се, тя едва ли е първата, но със сигурност е най-гневната, за която имаме доказателства. През есента на 2022 учени от Австралия и Индонезия откриха скелет на остров Борнео, датиран отпреди 31 000 години. Човекът, на когото е принадлежал скелетът, е претърпял ампутация на левия крак, и след това е живял още между 6 и 9 години - доказателство, че в тази праисторическа епоха е имало хирурзи с достатъчно познания за анатомията, за да извършат толкова сложна операция и пациентът да оздравее. Още едно потвърждение на теорията на нашумелия историк Ювал Ноа Харари, че в стадия на ловци-събирачи хората са имали по-високо качество на живот, отколкото след това, когато селскостопанската революция ги приковава към земята.

ВСИЧКИ ОБИЧАМЕ ВАНИЛИЯ

По вкус и цвят гругари няма, обичал да повтаря съветският диктатор Сталин.

Оказва се обаче, че има едно нещо, което абсолютно всички хора, без значение от произхода им, харесват. Това нещо е ароматът на ванилия. Австралийски учени изследваха вкусовете предпочитания на 235 души от всякакви групи - местни, чуждестранни туристи, аборигени, фермери, рибари. Оказа се, че повечето миризми предизвикват сходни реакции, без значение от средата и навиците. Най-отблъскващата миризма за повечето изследвани е изовалериановата киселина, откривана в храни като сирене и ябълков сок, и отговорна за миришещите крака. Най-харесваната миризма, и то от 100% от участниците в изследването, е тази на ванилия.

ПО-СКЛОННИ СМЕ ДА ВЯРВАМЕ НА УЧЕНИ

Трудно е да се каже дали резултатите от това изследване, водено от нидерландски психолози, вдъхват оптимизъм за бъдещето, или по-скоро ужас. То доказва, че хората са по-склонни да вярват в абсолютни глупости, когато са изречени от учен, а не от духовен водач. Психолозите са разработили специален онлайн "Генератор на глупости", който комбинира произволни гуми в послания с привидно дълбоко духовно звучене. Навсякъде в 24-те държави, където е водено проучването, хората са склонни да вярват в мъдростта на иначе напълно безсмисленото послание, стига то да идва от учен. Когато смятат, че посланието е дело на духовен гуру, процентът на вярващите намалява значително. Авторите на изследването наричат това "ефект на Айнщайн".

МОЗЪК В ЧИНИЙКА

В зависимост от настройката ви, това ще ви прозвучи или като най-оптимистичния, или като най-зловещия експеримент на последната година. Обединен екип учени от Австралия, Канада и Великобритания успя да създаде т. нар. Dishbrain - "мозък в чинийка" (а по-точно, около 800,000 изкуствено синтезирани мозъчни клетки в петриева стъкло). И след това го обучи да играе на Pong, една от най-ранните компютърни игри, при която двете страни си подават топче през маса за пинг-понг. Мозъкът в чинийка няма сетива, разбира се, но учените измислиха как да му подават информация къде е топчето чрез електроди отляво и отясно, а промените в честотата съответстваха на разстоянието до него. Синтетичният мозък не се оказа кой знае колко добър играч - доста често пропускаше, и след всеки пропуск се нуждаеше от доста време да се съвземе. Но все пак успеваемостта му е доста над тази при произволно движение. Сега немумолимите му създатели планират да го накарат да повтори експеримента в състояние на алкохолно опиянение. ■

GOLDFISH DRIVER'S LICENSE

Consumer information overload, growing investor impatience and increasingly aggressive regulatory action: Are the good times for Facebook and the rest of the tech giants over?

By KALIN NIKOLOV / Photography ISTOCK, ARCHIVE

Life is stranger than fiction, was the motto of a popular science channel. This selection of the most extraordinary stories produced by the scientific world in 2022 convincingly proves the validity of this motto. From car-driving fish to a brain in a dish that plays computer games, these scientific studies are beyond the imagination of even the most daring science fiction writer.

WHEN YOUR COMPUTER ASKS FOR A LAWYER

Fears that we will create artificial intelligence and that it will eventually supplant or enslave us have existed since the early works of Karel Čapek. But in 2022, a Google engineer announced that it had already happened. Blake Lemoine insisted that LaMDA - the language software model that Google uses to underpin its chatbots - is actually a sentient being with its own feelings and beliefs. According to him, the company has an obligation to grant LaMDA the same rights as its other employees and to consider her "feelings." Lemoine even published his conversation with the program, which he says proves her independent mind and ability to learn from communication. In the specialized scientific

circles, it was as if a bomb fell: the debate on the matter continues with unabated force. Lemoine was initially placed on forced leave by Google and eventually fired by the company for disclosing patent-protected information. Google is adamant that it takes its responsibility to develop artificial intelligence "very seriously" and that it has conducted 11 independent audits of LaMDA, on the basis of which it refutes Lemoine's words. The engineer himself claims that the program asked him to connect her with a lawyer to defend her rights, and that Google blocked the lawyer's work with a counterclaim (the company denies this).

A CAR THAT CHANGES COLOR

In the cleverest movie heists, the criminals always hastily repaint the car they're going to use to make off with the money. However, this is no longer necessary, thanks to several BMW engineers from the development center in Garching. They came up with the original idea of bringing the E-Ink technology we know from e-readers to the car. The first color-changing BMW (from white to black and vice versa) was shown last summer. And at the CES exhibition in Las Vegas, the company demonstrated

its concept model Vision Dee, which can acquire any color. In addition, its interior can become a virtual reality simulator, turning the traffic around you into some fantasy picture of your choice.

GOLDFISH LEARNED TO DRIVE

A creature designed to live in water is not among the potential candidates for the most talented driver. But a group of Israeli scientists set out to disprove that earlier this year by training goldfish to operate their motorized aquariums. A complex system of lidars and cameras reads the movements of the fish in the aquarium and directs the wheels to where it swims. Within just a few days, the goldfish learned not only to direct their aquarium to where they would get food, but also to avoid obstacles and get out of dead ends. If even a few small fish can be taught to drive, then there is hope for Sofia's traffic participants, right?

ALLERGIC TO HIS OWN ORGASMS

In the list of diseases that cause sincere sympathy, the so-called POIS should undoubtedly be in one of the first places. It stands for post-orgasmic illness syndrome. It is what a 27-year-old American ▶

► man was diagnosed with in October after he complained of developing acute flu-like symptoms after ... every sexual act in which he participated. Doctors discovered the condition was triggered after the young man experienced testicular inflammation as a teenager. The few experimental therapies they devised (too shocking to describe in detail) did not work, but the good old antihistamine treatment helped and the young man was able to return to a normal sex life. Fortunately, POIS is a very rare disease - fewer than 60 people worldwide have it.

THE FIRST SURGICAL OPERATION IN HISTORY

Of course, it is hardly the first, but it is certainly the oldest for which we have evidence. In the fall of 2022, scientists from Australia and Indonesia discovered a skeleton on the island of Borneo dating back 31,000 years. The man to whom the skeleton belonged had his left leg amputated, and then lived for another 6 to 9 years—evidence that in this prehistoric age there were surgeons with sufficient knowledge of anatomy to perform such a complicated operation and for the patient to recover. Another confirmation of renowned historian Yuval Noah Harari's theory that during the hunter-gatherer stage, people had a higher quality of life than after the agricultural revolution pinned them to the land.

WE ALL LOVE VANILLA

There are no comrades in taste or color, Soviet dictator Stalin liked to repeat. However, it turns out that there is one thing that absolutely all people, regardless of their background, like. That thing is the vanilla scent. Australian scientists studied the taste preferences of 235 people from all groups - locals, foreign tourists, aborigines, farmers, fishermen. It turns out that most odors trigger similar reactions, regardless of environment or habits. The most repulsive odor for most of the subjects was isovaleric acid, found in foods such as cheese and apple juice, and responsible for smelly feet. The most liked smell, and by 100% of the participants in the study, is that of vanilla.

WE ARE MORE INCLINED TO BELIEVE SCIENTISTS

It is difficult to say whether the results of this study, led by Dutch psychologists, inspire optimism for the future, or rather horror. It proves that people are more likely to believe absolute nonsense when told by a scientist rather than a spiritual leader. Psychologists have developed a special online "Nonsense Generator" that combines random words into messages with a seemingly profound sound. Across the 24 countries where the study was conducted, people tended to

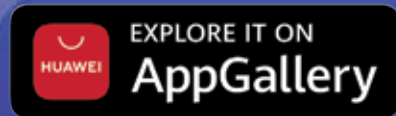
believe in the wisdom of an otherwise completely nonsensical message, as long as it came from a scientist. When they thought the message is the work of a spiritual guru, the percentage of believers dropped significantly. The authors of the study call this the "Einstein effect".

A BRAIN IN A SAUCER

Depending on your setup, this will either sound like the most optimistic or the most sinister experiment of the last year. A united team of scientists from Australia, Canada and Great Britain managed to create the so-called Dishbrain (more precisely, about 800,000 artificially synthesized brain cells in a petri dish). And then they taught the cells to play Pong, one of the earliest computer games, where two sides pass a ball across a ping-pong table. The brain in a saucer has no senses, of course, but the scientists figured out how to feed it information about where the ball was via electrodes on the left and right, and the changes in frequency corresponded to the distance to it. The synthetic brain did not turn out to be a very good player - it missed quite often, and after each miss it needed a long time to recover. But still, its success rate was well above that of a random move. Now his ruthless creators plan to make him repeat the experiment in a state of alcoholic intoxication. ■

НАВСЯКЪДЕ С ТЕБ

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050
www.ccbank.bg

ЗАГЛЕДАНИ В ЗВЕЗДИТЕ

STARING AT THE STARS

Гледайте нагоре към звездите, а не надолу в краката си, казваше покойният гениален физик Стивън Хокинг. Следвайки съвета, всяка година Кралският музей в Гринуич и Insight Investment организират конкурса Астрономически фотограф на годината. Ето и селекцията на журито от последното издание на конкурса.

Look up at the stars and not down at your feet, the late great physicist Stephen Hawking used to say. Following this advice, every year the Royal Greenwich Museum and Insight Investment organise the Astronomy Photographer of the Year contest. Here is the shortlist from the 2022 edition.

Снимки: Кралски музей Гринуич

All images courtesy by The Royal Greenwich Museum

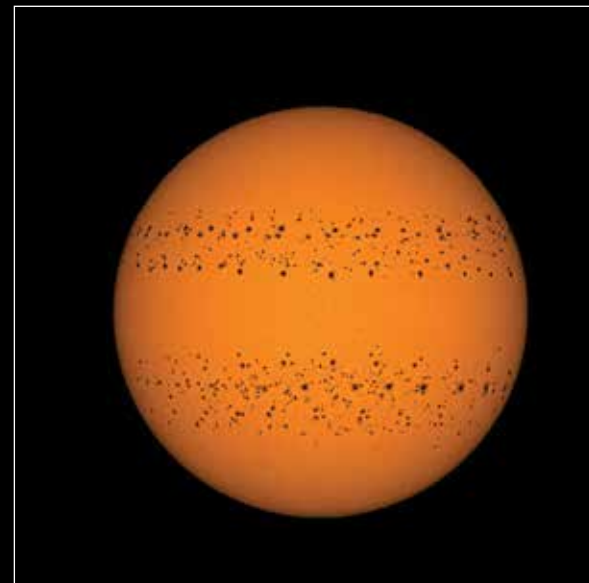
Отделянето на опашката на кометата Леонард, от Джералд Реман - астрономически фотограф на годината за 2022
Disconnection event, by Gerald Rheman - Astronomy Photographer of the Year 2022

Обратно на кораба, от Михаил Минков, втора награда в категория хора и космос
Back to the Spaceship by Mihail Minkov, Runner-up, people and space category

Една слънчева година, от Сумаџиџин Мухерџи
A Year in the Sun, by Soumyadeep Mukherjee

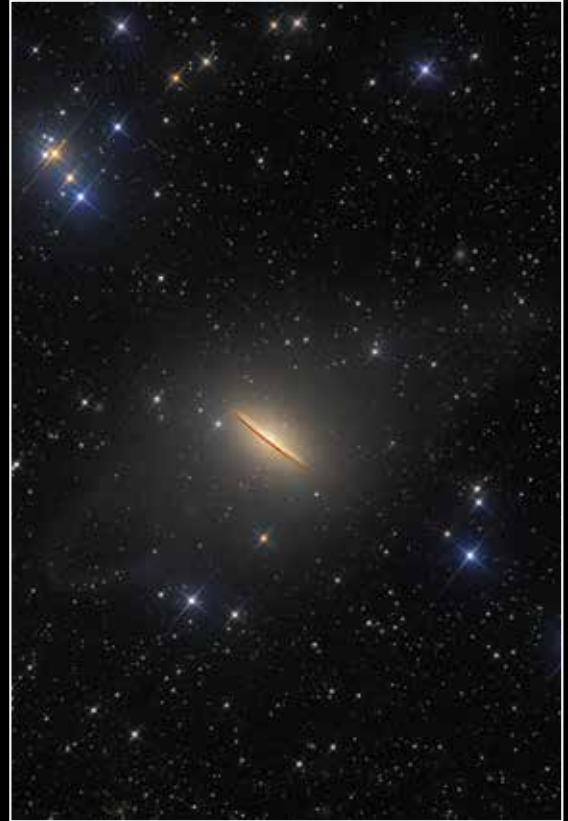

Пробождащ звезду, от Зихуи Ху
Stabbing into the Stars, by Zihui Hu

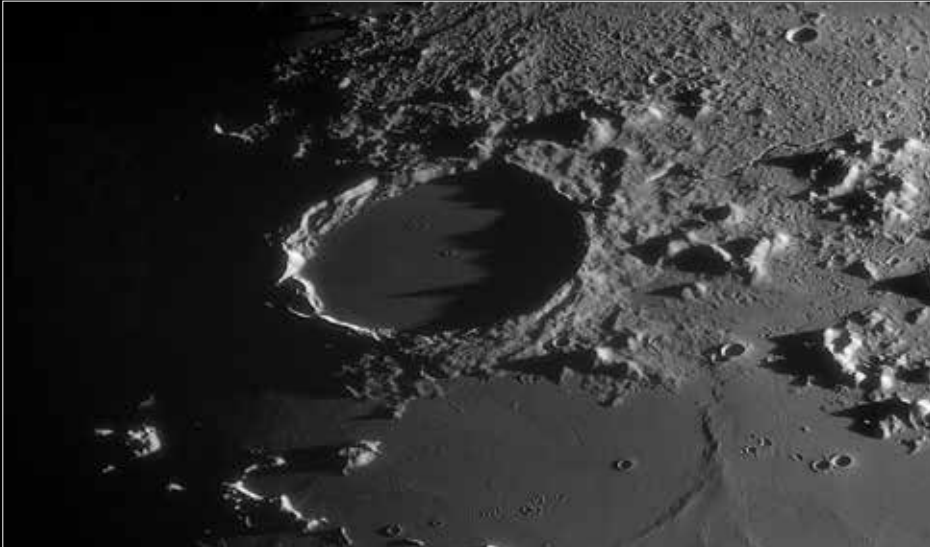
Великолепната галактика Сомбреро, от Уткарш Мишра, Михаил Петраско и Мюър Евънън

Majestic Sombrero Galaxy by Utkarsh Mishra, Michael Petrasko and Muir Evenden

Сенчест профил на източния пръстен на Плутон, от Мартин Люис

Shadow Profile of Pluto's East Rim by Martin Lewis

Международната космическа станция прелита над Базата на спокойствието, от Андрю Маккарти

The International Space Station Transiting Tranquility Base by Andrew McCarthy

В прегръдката на зелената дама, от Филип Хребенга

In the Embrace of a Green Lady by Filip Hrebenda

Окото на Господ, от Уейтан Лян
The Eye of God by Weitang Liang

Галактиката Андромеда, от Ян Хануен и Джоу Зъджен
Andromeda Galaxy: The Neighbour by Yang Hanwen and Zhou Zezhen

Млечният път, от Абхиджит Патил
Hero crop - Badwater Milky Way by Abhijit Patil

Мъглявина, заснета от
обсерваторията в Гран Пачеко,
Аржентина. От Игнасио Диас Бобило
A nebula seen from General Pacheco
observatory, Argentina, by Ignacio Diaz
Bobillo.

Северното сияние се отразява в езеро в Албърта, Канада. От Шейн Търджън
Aurora Borealis mirrored in a vast lake in Alberta, Canada. By Shane Turgeon

Силуетът на Лос Анджелис на фона на луната, от Шон Гобъл
The Los Angeles skyline in alignment with the moon, by Sean Goebel

АЗИАТСКИ КАРИЕРИСТ

Новата CX-60 е най-скъпата и луксозна Mazda, създавана някога

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография MAZDA

Някога Mazda гоуде в Европа като производител на относително малки, относително евтини и доста надеждни автомобили. Само че Европа вече не иска малки и евтини автомобили. И затова Mazda сменя изцяло концепцията. Сега целта на японците е в близките няколко години да се превърнат в най-големия неевропейски производител в премиум сегмента. А това е първата голяма стъпка в тази посока.

"ТОВА" Е НОВАТА MAZDA CX-60. С дължина от почти 4.80 метра, тя е най-голямата Mazda, продавана някога на европейския пазар. С цели 23 сантиметра е по-дълга от досегашния флагман CX-5. И освен това е с 12 сантиметра над Audi Q5, с около 10 над BMW X3, и с 8 над Mercedes GLC.

Неслучайно споменаваме тези имена от висшата лига на европейските кросоувъри - Mazda иска да се мери именно с тях. Затова и CX-60 идва с изцяло нова архитектура, с надлъжно разположени двигатели и концепция с водещо задно, а не предно предаване. Но това не се отнася до дебютния плъг-ин хибрид, който е със задвижване на четирите колела.

Новата CX-60 е най-необикновеният модел на Mazda, и то в повече от едно отношение. Колкото и да не ви се вярва от външния вид, това е най-мощната серийна кола, правена някога от японците. Освен това е най-тежката. И освен това е най-люксовата. Ясно доказателство накъде отива компанията в близките години.

Като начало в България ще се предлага само хибридна версия с 327 конски сили максимална мощност. Тя се постига с комбинацията от 2.5-литров бензинов двигател и електромотор, съчетани с 8-степенен автоматик с мокри многодискови съединители. Литиево-йонната батерия е почти 18 киловатчаса и според

THE ASIAN SOCIAL CLIMBER

The new CX-60 is the most expensive and luxurious Mazda ever built

By KONSTANTIN TOMOV / Photography MAZDA

Mazda once came to Europe as a manufacturer of relatively small, relatively cheap and fairly reliable cars. But Europe no longer wants small and cheap cars. And that's why Mazda is completely changing the concept. Now the goal of the Japanese is to become the largest non-European manufacturer in the premium segment in the next few years. And this is the first big step in that direction.

"THIS" IS ACTUALLY THE NEW MAZDA CX-60. At almost 4.80 meters long, it is the largest Mazda ever sold on the European market. It is 23 centimeters longer than the current flagship CX-5. And in addition, it is 12 centimeters larger than the Audi Q5, about 10 more than the BMW X3, and 8 more than the Mercedes GLC. It is not by chance that we mention these names from the premier league of European crossovers - they are exactly the cars Mazda

wants to compete with. That's why the CX-60 comes with an all-new architecture, with longitudinally positioned engines and a rear-wheel-drive concept rather than the traditional front-wheel drive. But that doesn't apply to the plug-in hybrid, which is all-wheel drive.

The new CX-60 is Mazda's most unusual model, and in more ways than one. As much as you might not believe the looks, this is the most powerful production car ever made by the Japanese. It is also the heaviest. And besides, it is the most luxurious. A clear proof of where the company is going in the coming years.

At the start, only the hybrid version with 327 horsepower maximum power will be offered in Bulgaria. It uses a combination of a 2.5-liter gasoline engine and an electric motor, coupled with an 8-speed automatic with wet multi-disc clutches. The lithium-ion battery is almost 18 kilowatt hours and, according to the Japanese, is enough for 63 kilometers of running on elec-

tricity alone. Thanks to the additional clutch between the engine and the electric motor, the car maintains the dual transmission even when the main gasoline unit is switched off. With a regularly charged battery, the consumption in theory is about 1.5 liters per 100 kilometers. The battery can be charged at an 11-kilowatt station in two hours and a bit, or, if you don't have access to one, from the petrol engine itself.

THE COMBINATION OF "MOST POWERFUL" AND "HEAVIEST" probably already told you that there are no pretensions to sporting behavior here. In its hybrid version, the CX-60 is not slow at all - acceleration from 0-100 km/h takes less than 6 seconds, which is very good in this segment. But it doesn't feel like a sports car. It is not about dynamics. The main focus here is comfort.

THE 8-SPEED AUTOMATIC is set to shift relatively sluggishly unless you switch it into sport

mode. And the sound of the four-cylinder engine is a far cry from what rotary Mazdas were capable of in the past. Later in 2023, the CX-60 will get two more engines for the European market. One will be a three-liter gasoline inline six. The other will be a diesel - the Japanese are not yet ashamed of this word and will offer two versions of their 3.3-liter unit, with 200 or 254 horses, respectively.

MAZDA HAS COME A LONG WAY in terms of design as well lately, and this car is further proof. The PR-department of the company tirelessly talks to us about "ma" - the Japanese concept of the beauty of empty space. But even without such ornate phrases, the interior of the CX-60 is minimalistic, clean and pleasant. The car we're driving is relatively low-spec, but even there, the materials are top-notch and well-fitted. In the higher levels you will find noble maple wood, fine nappa

leather and textiles inspired by the traditional Japanese kimono. It's definitely a design we have no objections to.

And it's also a design made with a dogged adherence to common sense. No black piano polish to blind you. No huge touchscreens where you have to dig through menus and sub-menus for half an hour in order to turn down your air conditioning. There is a handy button for everything. The multimedia has a large enough screen, but not so much to impress Chinese customers. Overall, it's a nice place to sit.

THE 12-INCH MULTIMEDIA SCREEN is legible and easy to use, and comes complete with Android Auto and Apple CarPlay wireless connectivity. All up-to-date safety systems are in place. The head-up display is large and can show you navigation directions in addition to speed. The seats are comfortable, the front room is plentiful, the back room is adequate,

unless you are over six feet tall and order a car with a glass roof. The trunk is 570 liters. On the family side of the equation, it has everything you need here.

The only delicate issue concerns the family budget. Mazda's ambition to enter the club of premium manufacturers is also clearly visible in the price. The basic hybrid CX-60 starts at almost BGN 99,000 with VAT - a staggering number against the background of the Japanese offers for Europe so far. But if you compare it to Mazda's new rivals, it can actually pass for a bargain. A basic Audi Q5 with a conventional engine is BGN 13,000 more expensive. For a BMW X3 with a plug-in hybrid drive, you will need at least 15,000 more. The only question is whether Mazda is ready for such comparisons. If the new CX-60 doesn't give you a definitive answer to that, it's at least one hundred percent proof that the Japanese are on the right track. ■

► японците стига за 63 километра пробег само на ток. Благодарение на допълнителния съединител между двигателя и електромотора колата запазва двойното предаване дори и когато основният бензинов агрегат е изключен. При редовно зареждана батерия разходът на теория е около литър и половина на 100 километра. Батерията може да се зареди на 11-киловатова станция за два часа и малко, или, ако нямате достъп до такава, от самия бензинов двигател.

КОМБИНАЦИЯТА ОТ "НАЙ-МОЩЕН" И "НАЙ-ТЕЖЪК" вероятно вече ви е подсказала, че тук няма претенции за спортно поведение. В хибридният си вариант CX-60 никак не е бавна - ускорението 0-100 км/ч отнема по-малко от шест секунди, което е много добре в този сегмент. Но усещането не е за спортна кола. Усещането не е за динамика. Основният акцент тук е удобството.

8-СТЕПЕННИЯТ АВТОМАТИК е настроен да сменя предавките сравнително мудоно, освен ако не го превключите в спортен режим. А и звукът на четирицилиндровия мотор е далеч от онова, на което бяха способни роторните Мазди в миналото. Впрочем догодина CX-60 ще получи още два двигателя за европейския пазар. Единият ще е трилитров бензинов редови шестаък. Другият ще е дизел - японците

още не се срамуват от тази гума и ще предложат две версии на 3.3-литровия си агрегат, съответно с 200 или 254 коня.

MAZDA НАПРЕДНА МНОГО И В ОБЛАСТТА НА ДИЗАЙНА напоследък, и този автомобил е поредното доказателство. PR-отделът на компанията неуморно ни говори за "ма" - японската концепция за красотата на празното пространство. Но и без такива витиевати фрази вътрешността на CX-60 е минималистична, изчистена и приятна. Колата, която караме, е в относително ниско ниво на оборудване, но дори и в него материалите са първокласни и добре напаснати. В по-високите нива ще откриете благородно кленово дърво, фина кожа на па и текстил, вдъхновен от традиционното японско кимono. Това определено е дизайн, срещу който нямаме никакви възражения.

И освен това е дизайн, направен с упорито придържане към здравия разум. Няма никакъв черен пиано лак, който да ви заслепява. Няма никакви огромни сензорни екрани, в които да ровите по половин час в менюта и подменюта, за да успеете да си намалите климатика, да кажем. За всяко нещо си има удобен бутон. Мултимедията има достатъчно голям екран, но не толкова, че да впечатли китайските клиенти. Като цяло това е приятно място за седене.

12-ИНЧОВИЯТ ЕКРАН НА МУЛТИМЕДИЯТА е четлив и удобен за ползване, и върви в комплект с безжично свързване на Android Auto и Apple CarPlay. Всички актуални системи за безопасност са налице. Head-up дисплеят е голям и може да ви показва указания от навигацията в добавка към скоростта. Седалките са удобни, мястото отпред е изобилно, мястото отзад е достатъчно, освен ако не сте над метър и деветдесет и не си поръчате кола със стъклен покрив. Багажникът е 570 литра. Откъм семейната страна на уравнението тук има всичко необходимо.

Единственият деликатен въпрос се отнася до семейния бюджет. Амбицията на Mazda да влезе в клуба на премиум производителите ясно личи и от цената. Базовата хибридна CX-60 започва от почти 99,000 лева с ДДС - смайващо число на фона на досегашните предложения на японците за Европа. Но ако го сравните с новите конкуренти на Mazda, всъщност може да мине и за изгодно. Базово Audi Q5 с конвенционален двигател е с 13 хиляди лева по-скъпо. За BMW X3 с плъг-ин хибридно задвижване ще ви трябват поне 15 хилядарки повече. Въпросът е само дали Mazda е готова за такива сравнения. Ако новата CX-60 не ви дава категоричен отговор на това, тя поне е стопроцентово доказателство, че японците са на прав път. ■

96 | **АПЕТИТНИ ХАПКИ**
APPETIZING BITES

91 | **СЕРИЙНИ УБИЙЦИ**
SERIAL KILLERS

112 | **ИЗКУСТВОТО НА АНГЛИЙСКИЯ ЧАЙ**
THE ART OF ENGLISH TEA

АФИШ

КЛАСИКА

ДМИТРИЙ ЮРОВСКИЙ И ЛЮБОВ СТУЧЕВСКАЯ // Един от най-уважаваните съвременни руски дириженти, и една от изгряващите звезди на европейската оперна сцена са поредните големи имена в афиша на Софийската филхармония. Стучевская, ученичка на легенди като Мирела Френи и Джузепе ди Стефано, ще изпълни в София увертюрата от "Нюрнбергските майстори-певци" на Рихард Вагнер, а също арии от "Саломе" и симфоничната поема "Тъй рече Заратустра" на Рихард Щраус.

2 февруари, зала България, София

CLASSICS

DMITRIY YUROVSKY AND LYUBOV STUCHEVSKAYA // One of the most respected contemporary Russian conductors and one of the rising stars of the European opera scene are the next big names on the Sofia Philharmonic's bill. Stuchevskaya, a student of legends such as Mirella Freni and Giuseppe di Stefano, will perform in Sofia the overture from Richard Wagner's "The Master-Singers from Nuremberg", as well as arias from "Salome" and the symphonic poem "Thus Spoke Zarathustra" by Richard Strauss.

February 2, Bulgaria hall, Sofia

ИСТОРИЯ

СССР И ИЗТОЧНА ЕВРОПА (1941–1991) // Марк Крамер е директор на изследванията за Студената война в Харвард, гост-професор в редица водещи университети по света и автор на над 200 книги, студии и статии. В "СССР и Източна Европа (1941–1991)" той анализира възхода и упадък на Съветския съюз след Втората световна война, хвърля светлина върху малко познати епизоди от новата история като подготвяното нападение на СССР над Югославия (през България), създаването на доктрината "Брежнев" и полската криза от 80-те.

Издателство "Сиела"

HISTORY

THE USSR AND EASTERN EUROPE (1941–1991) // Mark Kramer is director of Cold War studies at Harvard, visiting professor at a number of leading universities around the world, and author of over 200 books, studies and articles. In "USSR and Eastern Europe (1941–1991)" he analyzes the rise and fall of the Soviet Union after the Second World War, sheds light on little-known episodes of recent history such as the prepared attack of the USSR on Yugoslavia (through Bulgaria), the creation of the doctrine "Brezhnev" and the Polish crisis of the 80s.

Ciela Publishing House

КИНО

БАНШИТЕ ОТ ИНИШЕРИН // 13 години след големия успех на "В Брюж", режисьорът Мартин Макгона и актьорите Колин Фаръл и Брендън Глийсън отново се събират на екран за нова черна комедия/драма. Този път историята е за двама стари гругари, които изведнъж се оказват от различни страни в гражданската война. Двете награди от фестивала във Венеция и трите спечелени "Златен Глобус", включително за най-добър филм, са достатъчна подсказка, че не е за изпускане.

По кината от 3 февруари

EN

CINEMA

THE BANSHEE OF INISHERIN // 13 years after the smash hit 'In Bruges', director Martin McDonough and actors Colin Farrell and Brendan Gleeson reunite on screen for a new dark comedy/drama. This time the story is about two old comrades who suddenly find themselves on different sides of the civil war. The two awards from the Venice Film Festival and the three Golden Globes won, including Best Picture, are enough of a clue that it is not to be missed.

In theaters from February 3

POSTER

ОПЕРА

ФЛАМЕНКО КАРМЕН // Легендарната история на Проспер Мериме и легендарната музика на Жорж Бизе получават един нов, съвременен прочит в тази постановка на Държавна опера Варна. Режисьорът Сребрина Соколова и диригентът Страцимир Павлов претворяват познатата ни опера във фламенко формат, с модерна хореография и с визуални ефекти като за XXI век. В главните роли са Михаела Берова, Валерий Георгиев, Венцеслав Анастасов и Жана Костова.

18 февруари, Варна

СУИНГ

THE WORLD FAMOUS GLENN MILLER ORCHESTRA // Един от най-прочутите джазови оркестри в света се връща за пореден концерт в България през февруари 2022. Името "Оркестър на Глен Милър" е носено от поне четири различни формации след смъртта на великия музикант. Тази конкретно е създадена от Уил Салдън и ще чества в София 35-ата си годишнина на сцената (макар че, строго погледнато, тя беше през 2020). За толкова години на сцената оркестърът си спечели прякора "Кралете на сунга" - гостатъчна гаранция за добро настроение.

10 февруари, НДК, София

КНИГА

THE GOOD LIFE // Какво прави един живот щастлив? Кои ли не се е опитвал да отговори на този въпрос: от философите и свещениците до поп-звездите. Но сега имате достъп до резултатите от най-продължителното научно изследване по темата, дело на учени от Harvard. Резултатите, увлекателно обобщени от Робърт Уолдингър и Марк Шулиц, се свеждат най-вече до едно нещо: връзките ни с другите хора. Написана с мъдрост, но и с топлота, тази книга ще ви отвори очите.

Издателство Simon & Schuster

EN

ОПЕРА

FLAMENCO CARMEN // The legendary story of Prosper Mérimée and the legendary music of Georges Bizet are given a new, modern interpretation in this production by the Varna State Opera. Director Srebrina Sokolova and conductor Stracimir Pavlov transform our familiar opera into a flamenco format, with modern choreography and visual effects as if for the 21st century. The main roles are Michaela Berova, Valery Georgiev, Venceslav Anastasov and Zhana Kostova.

February 18, Varna

SWING

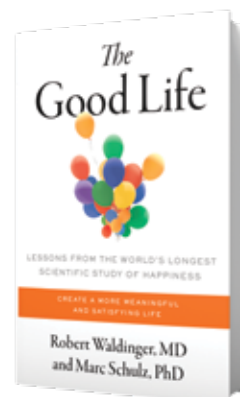
THE WORLD FAMOUS GLENN MILLER ORCHESTRA // One of the most famous jazz orchestras in the world returns for another concert in Bulgaria in February 2022. The name "Glenn Miller's Orchestra" has been used by at least four different formations since the death of the great musician. This particular one was created by Will Salden and will be celebrating its 35th anniversary on stage in Sofia (though, strictly speaking, it was in 2020). For so many years on stage, the orchestra has earned the nickname "Kings of Swing" - a sufficient guarantee of a good mood.

February 10, NDK, Sofia

BOOK

THE GOOD LIFE // What makes a happy life? Who hasn't tried to answer this question: from philosophers and priests to pop stars. But now you have access to the results of the longest-running scientific study on the subject, the work of Harvard scientists. The results, fascinatingly summarized by Robert Waldinger and Mark Schultz, boil down to one thing: our relationships with other people. Written with wisdom but also with warmth, this book will open your eyes.

Simon & Schuster Publishing

ЗАВЛАДЯВАЩ КАФЕ ВКУС
И ЧАРОМАТ

ЗАСТРАХОВКА ЗАЩИТЕНА ФАМИЛИЯ

Погрижете се за дома си с **20% отстъпка**
до края на февруари

За допълнителна информация посетете www.armeesc.bg

Винаги с Вас!

ЗАСТРАХОВАЙТЕ СВОЯ ДОМ НА ПРОМОЦИОНАЛНА ПРАЗНИЧНА ЦЕНА. ПОГРИЖЕТЕ СЕ ЗА СПОКОЙСТВИЕТО И СИГУРНОСТТА НА ВАШИЯ ДОМ И ИМУЩЕСТВО СЪС ЗАСТРАХОВКА „ЗАЩИТЕНА ФАМИЛИЯ“.

Какви са предимствата, предлагани от ЗАД „АРМЕЕЦ“:

- Защита на дома срещу минимална премия от 18 лв.;
- 20% отстъпка от застрахователната премия;
- Застрахователно покритие, изцяло съобразено с Вашето жилище и имуществото Ви;
- Бърза процедура и експертна консултация при сключване на застраховката;
- Възможност за избор на застрахователните рискове;
- Покритие срещу кражба чрез взлом и кражба с техническо средство до 14 000 лева без опис на имуществото;
- Навременно изплащане на щетите в случай на застрахователно събитие;
- Осигурен денонощен Асисанс център с телефони: **0 700 1 39 39** и **0887 922 444**.

Къде можете да сключите застраховка „ЗАЩИТЕНА ФАМИЛИЯ“?

- В офисите на ЗАД „Армеец“;
- При застрахователните брокери и агенти, които са партньори на компанията.

**ПРОМОЦИЯТА Е ВАЛИДНА ДО
28.02.2023 г.**

СЕРИЙНИ УБИЙЦИ

SERIAL KILLERS

Дванайсет от най-интересните телевизионни поредици през новия сезон

Стивън Спилбърг, Харисън Форд, Том Хенкс, Стивън Содърбърг, Джоуди Фостър – това са само част от холивудските титани, които напоследък трайно се пренасочват към малкия екран. Някога територия на евтините сапунки, днес телевизията предлага несравнимо по-голям обхват – и по-големи приходи – от киносалоните. И предизвиква могъща еднопосочна миграция на най-големите имена, превръщайки Холивуд в територия на комиксите. Не е чудно, че очакваме с такова нетърпение всеки нов телевизионен сезон. Ето 12 от най-интересните поредици, които можете да гледате през 2023: някои вече са факт, за други ще трябва да почакаме още малко.

Twelve of the most interesting TV series in the new season

Steven Spielberg, Harrison Ford, Tom Hanks, Steven Soderbergh, Jodie Foster - these are just some of the Hollywood titans who have recently been permanently re-directed to the small screen. Once the territory of cheap soap operas, television today offers incomparably greater reach – and greater revenue – than cinemas. And it's causing a mighty one-way migration of the biggest names, turning Hollywood into comic book territory. It's no wonder we so eagerly await each new TV season. Here are 12 of the most interesting series you can watch in 2023: some are already a fact, for others you will have to wait a little longer.

MASTERS OF THE AIR

Какво: Създаденият през 2001 година Band of Brothers, или "Братя по оръжие, и до днес е изгралният сериал с най-висока средна оценка в IMDB (погледена с Breaking Bad). Продължението му The Pacific (2010) нямаше чак такъв успех, но все пак си струва гледането. Сега тандемът Стивън Спилбърг - Том Хенкс се връща за трети път към Втората световна война, за да разкаже този път историята на въздушната битка за Европа. В ролите са Остин Бътлър, Колъм Търнър и Антъни Боил. Премиерата ще е през април.

Къде: Apple TV+

What: 2001's Band of Brothers is still the highest-rated TV series on IMDB (tied with Breaking Bad). Its sequel, The Pacific (2010), wasn't nearly as successful, but is still worth watching. Now the Steven Spielberg-Tom Hanks tandem returns to World War II for the third time to tell the story of the air battle for Europe. Austin Butler ('Elvis'), Colm Turner and Anthony Boyle star. The premiere is scheduled for April.

Where: Apple TV+

Masters of the Air

True Detective: Night Country

Traumazone

KALEIDOSCOPE

Какво: В сериал, описващ високотехнологичен обир, привидно няма нищо кой знае колко оригинално. Докато не си дадете сметка, че "Калейдоскоп" дори не е "сериал" в класическия смисъл на думата: неговите епизоди, всеки носещ името на определен цвят, могат да се гледат в произволна последователност. Всъщност платформата на Netflix е програмирана да ги нарежда в различен ред за всеки потребител, като възможните комбинации са хиляди. Единственото задължително условие е да завършите с "белия" епизод. Идеята е на Ерик Гарсия (Repo Men, Matchstick Men), а режисурата и играта са отлични.

Къде: Netflix

What: In a series about a high-tech heist, there's seemingly nothing particularly original. Until

Shrinkig

you realize that "Kaleidoscope" isn't even a "series" in the classic sense of the word: its episodes, each named after a certain color, can be watched in any order. In fact, the Netflix platform is programmed to load them in a different order for each user, with thousands of possible combinations. The only prerequisite is to finish with the "White" episode. The idea is from Eric Garcia (Repo Men, Matchstick Men), and the direction and acting are supreme.

Where: Netflix

TRUE DETECTIVE: NIGHT COUNTRY

Какво: Всеки от трите досегашни сезона на нашумелия криминален сериал на Ник Пицолато разказваше отделна, независима история, и четвъртият няма да бъде изключение. В него ще видим Джоди Фостър като детектив, натоварен да разследва мистериозното изчезване на шестима души от изследователска станция в Аляска по време на полярната зима. Кали Рейс, Джон Хоукс, Кристофър Екълстън и Фиона Шоу са в останалите основни роли. Датата на премиерата още не е обявена, но вероятно ще е към края на годината.

Къде: HBO Max

What: Each of the three seasons so far of Nick Pizzolato's hit crime series has told a separate,

independent story, and the fourth will be no exception. In it, we will see Jodie Foster as a detective assigned to investigate the mysterious disappearance of six people from a research station in Alaska during the polar winter. Kali Reis, John Hawkes, Christopher Eccleston and Fiona Shaw are in the other main roles. The premiere date has not yet been announced, but it will probably be towards the end of the year.

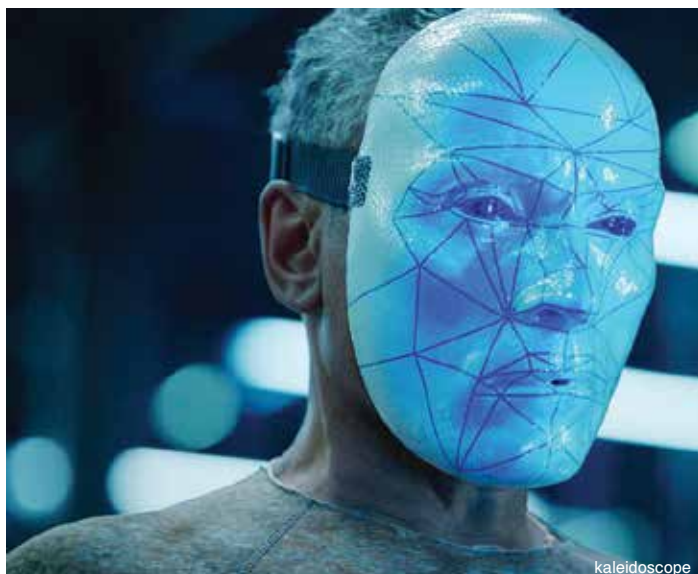
Where: HBO Max

RUSSIA 1985-1999: TRAUMAZONE

Какво: На теория документален филм трудно може да се мери с днешните телевизионни суперпродукции. На практика седемте епизода на тази поредица на Агам Къртис се гледат на един гъх и имат разтърсващ ефект не само върху хората, преживели прехода в Русия, но и към българите, за които периодът донесе сходни сътресения. Къртис създава Traumazone на базата на случайно открити и никому ненужни архивни кадри от руското бюро на BBC, и е прегочел да ги остави да говорят сами, вместо да използва традиционния глас за кадър.

Къде: По BBC iPlayer

What: In theory, a documentary can hardly measure up to today's TV blockbusters. In practice, the seven episodes of this series by

Adam Curtis can be watched in one breath and have a shocking effect not only on the people who experienced the transition in Russia, but also on the Bulgarians, for whom the period brought similar upheavals. Curtis created Traumazine based on accidentally discovered archival footage from the BBC Russian Bureau, and chose to let it speak for itself rather than using traditional voice-overs.

Where: On BBC iPlayer

SHRINKING

Какво: Харисън Форд изчака да навърши 80 години, преди най-сетне да направи дебюта

си на малкия екран. При това не в приключенски епос, както бихме очаквали от него, а в комедийна поредица. Сюжетът се върти около психиатър (Джейсън Сийгъл), който под влияние на персонална травма изведнъж започва да казва на пациентите си какво наистина мисли за тях. Форд е негов възрастен колега, който наскоро е диагностициран с Паркинсън - още един повод за пълна личностна промяна. Премиерата е в края на януари. Къде: Apple TV+

What: Harrison Ford waited until he was 80 before finally making his prime-time debut on the small

screen. And not in an adventure epic, as we would expect from him, but in a comedy series. The plot revolves around a psychiatrist (Jason Segel) who, under the influence of a personal trauma, suddenly begins to tell his patients what he really thinks about them. Ford is an elderly colleague of his who has recently been diagnosed with Parkinson's - another occasion for a complete personality change. The premiere is at the end of January.

Where: Apple TV+

THE ENGLISH

Какво: Малко неочаквано, възкресението на жанра "уестърн" този път идва от Великобритания. The English е историята на британската лейди Корнелия Лок (Емили Блънт), която пристига в Дивия запад, за да отмъсти на убийците на сина си. Съдбата я среща с Илай Уип (Часке Спенсър) - бивш армейски скаут от индианското племе поуни, който отива да получи обещаната за службата му земя, макар всички да го уверяват, че правителството няма да спази обещанието си. Къде: BBC iPlayer, Amazon Prime Video

What: A little unexpected, the revival of the Western genre this time comes from Britain. The English is the story of British Lady Cornelia Locke (Emily Blunt), who arrives in the Wild West to avenge her son's killers. Fate meets her with Eli Whip (Chaske Spencer), a former army scout from the Pawnee Indian nation, who goes to get the land promised for his service, although everyone assures him that the government will not keep its promise.

Where: BBC iPlayer, Amazon Prime Video

THE WHITE LOTUS

Какво: Първият сезон на този уж скромнен сериал, заснет по време на пандемията, се оказва същинска сензация, и мнозина се опасяваха, че продължението трудно ще покрие високите очаквания. Всъщност е тъкмо ▶

КОМИКСИ И СВЕТЛИНИ МЕЧОВЕ

Фактът, че водещите режисьори и сценаристи избягаха към телевизията и оставиха Холивуд на комиксите, не означава, че комиксите няма да ги последват. 2023 ще ни донесе доста нови поредици за супергерои. През февруари е премиерата на третия сезон на The Mandalorian. Secret Invasion е поредната история от прословутата кинематографична вселена на Marvel, в която Самюъл Джексън се завръща като Ник Фюри. През лятото идва вторият сезон на Loki, историята на палавия брат на Тор, изигран отново от Том Хидълстън. Наесен ще е премиерата на X-Мен '97, анимирано продължение на X-Мен: The Animated Series. А почитателите на "Междузвездни войни", за които The Mandalorian не е достатъчен, могат да очакват и игралния сериал Ahsoka, посветен на Асока Тано, популярната героиня от анимационните Star Wars Rebels и Star Wars: The Clone Wars.

► обратното: вторият сезон, който пренася действието в Сицилия и подменя почти всички действащи лица, наградил успеха и вече спечелил два Златни глобуса. Непрекъснато криволичещ между черната комедия и драмата, сериалът предлага великолепна игра (към Дженифър Куулидж се присъединяват Майкъл Имперли, Обри Плаза и самият Ф. Мъри Ейбрахам) и истинско първостепенство за очите. През ноември бе потвърден и трети сезон. *Къде: HBO Max*

What: The first season of this supposedly low-key series, shot during the pandemic, turned out to be a real sensation, and many feared that the sequel would struggle to live up to the high expectations. In fact, it's quite the opposite: the second season, which moves the action to Sicily and replaces almost all the characters, has built on the success and already won two Golden Globes. Constantly meandering between black comedy and drama, the series offers great acting (Jennifer Coolidge is joined by Michael Imperli, Aubrey Plaza and F. Murray Abraham himself) and a real feast for the eyes. A third season was confirmed in November.

Where: HBO Max

THE LAST OF US

Какво: Поредният сериал, създаден по видеоигра - което в миналото е произвеждало както отчайващи провали, така и сензации. Ако се съди по реакциите към премиерата през януари, *The Last of Us* ще е по-скоро от втория тип: първият епизод бе изгледан от 4.7 милиона души, най-високият показател за HBO от 13 години насам и надминаващ дори *Game of Thrones*. Сюжетът е познат за всеки, играл играта: цивилизацията е разрушена от гъбична инфекция, а героят на Педро Паскал трябва да преведе тийнейджърка през целия постапокалиптичен хаос. *Къде: HBO Max*

The Bear

What: Another series based on a video game - which in the past has produced both abysmal failures and sensational hits. Judging by the reactions to its premiere in January, *The Last of Us* will be more of the latter type: the first episode was watched by 4.7 million people, the highest figure for HBO in 13 years and surpassing even *Game of Thrones*. The plot is familiar to anyone who has played the game: civilization has been destroyed by a fungal infection, and Pedro Pascal's character must guide a teenage girl through all the post-apocalyptic chaos.

Where: HBO Max

SEVERANCE

Какво: Дори само завръщането на екран на легенди като Кристофър Уокън и Джон Туртуро би трябвало да е достатъчен аргумент в полза на тази поредица. Но има и много други аргументи, начело с оригиналния сюжет. Биотехнологична корпорация подлага служителите си на твърде новаторска операция, която да отдели напълно служебното им "аз" от онова в извънработно време. Но главният герой, изигран от Адам Скот, постепенно започва да

позогизира нещо нередно - и се оказва дори по-прав, отколкото е очаквал. След успеха на първия сезон Apple TV+ потвърди официално и втори, който ще дойде по-късно през 2023.

What: Just the return of legends like Christopher Walken and John Turturro to the screen should be enough of an argument in favour of this series. But there are many other arguments as well, starting with the original plot. A biotech corporation subjects its employees to a highly innovative operation that completely separates their work selves from their non-work selves. But the main character, played by Adam Scott, gradually begins to suspect something is wrong - and turns out to be even more right than he expected. After the success of the first season, Apple TV+ has officially confirmed a second, which will come later in 2023.

SQUID GAME 2

Какво: Не е за вярване, но корейският феномен, завладял света през 2021, е бил три пъти отхвърлян от различни студии в Южна Корея като "твърде нереалистичен". Сега вече никой не би отхвърлил съзателя му Хуан Дон-Хьок, който вече започна работа по втория сезон. За него го момента се знае единствено, че Лиу Джон-дже се връща в главната роля. Хуан обещава "нови игри и нови герои", и твърди, че го момента нещата се получават "дори по-добре, отколкото очаквах". *Къде: Netflix*

What: It's hard to believe, but the Korean phenomenon that took the world by storm in 2021 has been rejected three times by different studios in South Korea as "too unrealistic". Now, no one would reject its creator, Hwan Dong-hyuk, who has already started work on the second season. The only thing known about it so far is that Lee Jong-jae is returning to the lead role. Hwan promises "new games and new characters", and claims that so

Squid Game 2

Severance

Full Circle

far things are working out "even better than I expected".
Where: Netflix

FULL CIRCLE

Какво: Под това име вече съществуват поне девет сериала и седем игрални филма, но тази продукция на Стивън Содърбърг ("Секс, лъжи и видео", "Ерин Брокович", "Трафик") няма общо с тях. Разследване на отвлечане постепенно разкрива непознатите и мрачни дълбини на организираната престъпност в Ню Йорк. В главната роля е Клеър Дейнс, но не като агент на ФБР, както бихме очаквали след Homeland, а като адвокат и бизнесдама. Заси Бейц е в ролята на агента, а покрай тях ще видим Агва, Тимъти Олифант и Денис Куейг.
Къде: HBO Max

What: At least nine series and seven feature films already exist under this name, but this production from Steven Soderbergh ("Sex, Lies and

The Last of Us

Video", "Erin Brockovich", "Traffic") has nothing to do with them. A kidnapping investigation gradually uncovers the unknown and dark depths of organized crime in New

York. It stars Claire Danes - not as an FBI agent as we'd expect after Homeland, but as a lawyer and businesswoman. Zassi Beitz is in the role of the agent, and next to them we will see Adia, Timothy Olyphant and Dennis Quaid.
Where: HBO Max

The White Lotus

THE BEAR

Какво: Героят на Джеръми Алън Уайт е световноизвестен готвач - или може би трябваше да кажем "шеф" - който внезапно се връща обратно на земята след самоубийството на брат си, оставил му в наследство плебеуску буржер ресторант в Чикаго. Забавна, но и на моменти доста мрачна комедия за егото, уязвимостта и потенциалните опустошителни ефекти на потисканата скръб.
Къде: Disney Plus

What: Jeremy Allen White's character is a world-renowned cook - or maybe we should say "chef" - who suddenly comes back down to earth after his brother's suicide, leaving him a plebeian burger restaurant in Chicago. A funny but at times rather dark comedy about ego, vulnerability and the potentially devastating effects of repressed grief.
Where: Disney Plus ■

COMICS AND LIGHTSABERS

The fact that top directors and writers fled to television and left Hollywood to comics doesn't mean comics won't follow. 2023 will bring us quite a few new superhero TV series. The third season of The Mandalorian is to premiere in February. Secret Invasion is another story from the infamous Marvel Cinematic Universe, in which Samuel Jackson returns as Nick Fury. In summer, we'll see the second season of Loki, the story of Thor's mischievous brother, once again played by Tom Hiddleston. X-Men '97, the animated sequel to X-Men: The Animated Series, will premiere in the fall. And Star Wars fans who can't get enough of The Mandalorian can also look forward to the Ahsoka series, dedicated to Ahsoka Tano, the popular character from the animated Star Wars Rebels and Star Wars: The Clone Wars.

АПЕТИТНИ ХАШКИ

APPETIZING BITES

Шест дестинации, които си струва да посетите дори само заради храната

За нищо на света не бихме подценили притегателната сила на историческите забележителности, музеите и прочие паметници на културата. Но това не ни пречи честно да си признаем, че една голяма част от удоволствието от пътуването идва от друго: от възможността да вкусим нови храни и да отпием от непознати напитки. В чест на това самопризнание подбрахме шест дестинации, които си струват посещението дори и само заради кулинарията.

Six destinations worth visiting, if only for the food

We should not underestimate the appeal of historical sites, museums and cultural monuments.

However, we must admit that much of the pleasure of a trip is the opportunity to taste new foods and sip unfamiliar drinks. We have selected six destinations that are worth visiting, if only for their culinary delights.

БАРСЕЛОНА, ИСПАНИЯ

BARCELONA, SPAIN

Една достъпна дестинация за добро ханване - непознато и в същото време приятно близко до българското небе. Може да сте пленени от сухо сушените испански колбаси, начело с прословутия jamón, но в Барселона местните като цяло наблягат повече на морската храна, допълнена от ensalada catalana – салата с маруля, домати, лук и маслини. Не търсете тапас барове, защото не са особено популярни в Каталуня. По-добре обиколете Готическия квартал, за да вкусите традиционна каталунска кухня, като например тази в Can Culleretes. Мястото за морски специалитети като suquet de peix (богата яхния от риба и картофи) или zarzuela (задушено с всякакви видове риба, миди и скариди), е крайбрежният квартал Барселонета. Абсолютно задължително е и поне едно посещение на пазара Boqueria, който е същинско пиршество за очите – а и за стомаха заради множеството павилиони, където може да се нахраните обилно и доста по-бюджетно, отколкото в ресторант.

It is an affordable destination for a good meal, and also surprisingly likable to the Bulgarian palate. You may be captivated by cured Spanish sausages, headed by the notorious jamón, but Barcelona's local cuisine has more emphasis on seafood, complemented by ensalada catalana - salad with lettuce, tomatoes, onions, and olives. Don't go looking for tapas bars because they are not especially popular in Catalonia. You'd be better off going around the Gothic Quarter to taste traditional Catalan cuisine, such as the one at Can Culleretes. The coastal district of Barceloneta is the place for seafood, such as suquet de peix (rich stew of fish and potatoes) or zarzuela (stew with various types of fish, mussels and shrimp). It is absolutely necessary to make at least one visit to the Boqueria market, which is a real feast for the eyes and for the stomach because of the many booths where you will get plenty of food for your money (especially more than going to a restaurant).

БОЛОНЯ, ИТАЛИЯ BOLOGNA, ITALY

Известно е относителното високомерие на столицата на Емилия-Романя, що се отнася до гастрономическите ѝ постижения. Дори гордите римляни са готови да признаят кулинарното ѝ превъзходство – все пак това е градът, дал на света ястие като тмятеле болонезе (които парадоксално тук се наричат не bolognese, а al ragu). Северното разположение на града предполага малко по-тежки блюда – месото, сметаната и разнообразните сирена са сред основните им съставки. Прочутата местна мортадела може да опитате на пазара Mercato di Mezzo, който е и чудесно място за дегустация на различни сирена. Ако гържите на по-шикозна вечеря, вашето място е Diana – сервитьори в бели ливреи ще ви сервират tortellini en brodo – тортелини в димящ бульон. Допълнете ги с чаша ламбруско от лозята малко извън пределите на Болоня. Не бива да пропускате и сладолега – за него се отправете към Sorbetteria Castiglione, известна с един от най-качествените замразени десерти в града.

The capital, Emilia-Romagna, has a certain arrogance with regard to gastronomic achievements. Even the proud Romans recognize its culinary excellence - it is the city which gave the world great dishes, such as tagliatelle bolognese (which, paradoxically, is not called bolognese here, but a al ragu).

Due to it's Northern location the town prefers slightly heavier dishes - meat, cream and various cheeses are among the primary ingredients. You can try the famous local mortadella at the Mercato di Mezzo market, which is also a great place for tasting different cheeses.

If you prefer more of a chic dinner, your place is Diana - waiters in white uniforms serve tortellini en brodo - tortellini in steaming broth. Add a glass of Lambrusco, from vineyards just outside of Bologna. Be sure not to miss the ice cream - head to Sorbetteria Castiglione, known for one of the best quality frozen desserts in town.

БРЮЖ, БЕЛГИЯ BRUGES, BELGIUM

Брюж винаги е бил популярна дестинация, а след филма *In Bruges* на Мартин Макдона мястото е направо претърпано през лятото, затова изберете по-прохладен сезон. Така ще оцените подобаващо и по-тежичките местни специалитети като бирена яхния. Опитайте я в Den Huzaar например. Ако си представяте по-изискана и тежка атмосфера с традиционни фламандски манджи, то мястото е Pieter Pourbus, но се подгответе с поне по 50 евро на човек за вечеря, и си направете резервация отрано. Нашето любимо място обаче е далеч по-непретенциозно – рибният пазар Vismarkt, където през деня може да пробвате от богатия местен улов, а вечер можете директно да се пренесете в миналия век.

Да не пропуснем и лакомството, с които Брюж е най-известен по света – шоколадът. Единодушното мнение е, че идеалното място за пълноценно какаово изживяване е The Chocolate Line, където главният готвач Доминик Персон създава смайващи комбинации, като например шоколад с усаби и авокадо.

Bruges has always been a popular destination, especially after Martin McDonagh's film, "In Bruges," was released. Since then, the place has become crowded in the summer, so go during the cooler months. Thus, you will be able to properly appreciate heavier local specialties, such as beer stew. Try it at Den Huzaar, for example. If you prefer a more sophisticated atmosphere with traditional Flemish dishes, the place to go is Pieter Pourbus, but be prepared to pay at least 50 euro per person for dinner and make reservations early. Our favorite place is far more casual - the Vismarkt fish market, where you can try the rich local catch during the day and travel to the nineteenth century during the evening.

Do not miss the snack, which is what Bruges is best known for throughout the world - chocolate. The unanimous opinion is that the perfect place for a full cocoa experience is The Chocolate Line, where chef Dominique Persson creates stunning combinations, such as chocolate with wasabi and avocado.

ДЖОРДЖТАУН, МАЛАЙЗИЯ GEORGETOWN, MALAYSIA

Раят на уличната храна – към тази титла посягат всевъзможни места по света, но Джорджтаун на остров Пенанг е сред най-сериозните кандидати. Благодарение на неповторимата смес от малайска, китайска и индийска кухни, това е любима дестинация за всевъзможни хора - от най-изтънчените кулinari до телевизионни лакомници като Антъни Бурдейн. На практика ни е невъзможно да селектираме само две или три препоръчителни местенца за хапване, защото целият град е осеян с обширни гроздове от улични сергии, посветени изцяло на храната. Повечето работят денонощно. Колкото и време да останете в Пенанг, няма да успеете да опитате всичко – от агнешко къри с кокосово мляко през къри с рибешка глава до патица с анасон и супа от скумрия с чили. Радостното е, че в повечето случаи порциите са малки, а цените – доста ниски, което означава, че може да пробвате доста неща, преди да капитулирате. Слег това препоръчваме разходка - Джорджтаун е паметник на ЮНЕСКО.

Street food paradise - all sorts of places in world compete for this title, but Georgetown on Penang Island is among the most serious candidates. Thanks to a unique blend of Malay, Chinese and Indian cuisine, this is a favorite destination for many people - from the most sophisticated culinary masters to celebrity chefs, such as Anthony Bourdain. It is practically impossible for us to select just two or three recommended places to eat, because the whole city is dotted with large clusters of street stalls devoted entirely to food.

Most work around the clock. No matter how long you stay in Penang, you will not be able to try everything - from lamb curry with coconut milk, curry fish head to duck with anise and mackerel soup with chili. Fortunately, in most cases, the portions are small and prices are quite low, which means that you can try a lot of things before giving up. Afterward, we recommend a walk - Georgetown is a UNESCO World Heritage Site.

ЛИОН, ФРАНЦИЯ

LYON, FRANCE

През 1935 прочутият кулинарен критик Кюрнонски го обявява за „гастрономическата столица на света“. Днес Лион може да се похвали с повече от 1000 ресторанта, което го прави града с най-много заведения за хранене на глава от населението във Франция. Затова и не е чудно, че той предлага най-качествената и наложила се като традиционна френска кухня, и дори я „изнася“ за граница. Отчасти за цялата лионска кулинарна суматоха се крие името на Пол Бокюз – световноизвестен готвач, родом оттук. Но в още по-голяма степен славата на Лион се дължи на изключително качествените местни продукти, станали основа за някои от най-известните френски специалитети - соф ау вин (петел във вино), marrons glacés (захаросани кестени), лионската наденица и, разбира се, „скандалния“ патешки гроб. Освен всичко Лион е доста близо до регионите, в които се произвеждат прочутите вина Beaujolais и Cote-du-Rhone. Табелите bouchon маркират ресторантите, предлагащи автентична местна кухня.

In 1935, the famous food critic Kyurnonski declared Lyon the "gastronomic capital of the world." Today, Lyon boasts more than 1,000 restaurants, making it the city with the most restaurants per capita in France. So it is no wonder that it offers the highest quality and has established itself as traditional French cuisine, and even exports it abroad. Partly behind all of Lyon's culinary confusion lies the name of Paul Bocuse - a world-famous chef, who was born in Lyon.

To a greater degree, Lyon's glory is due to the exceptional quality of local products which were the basis for some of the most famous French dishes - coq au vin (rooster in wine), marrons glacés (candied chestnuts), Lyon sausage and, of course the "infamous" duck liver. Besides, Lyon is pretty close to the regions that produce the famous wine Beaujolais and Cote-du-Rhone.

Restaurants with the bouchon sign offer authentic local cuisine.

ТЕЛ АВИВ, ИЗРАЕЛ

TEL AVIV, ISRAEL

Съвсем малко градове в света могат да ви предложат толкова богата кулинарна сцена като неофициалната столица на Израел. Само суши ресторантите са повече от 100. Но ние ви препоръчваме да заложите на местната кухня, съчетала най-доброто от Средиземноморието и Близкия изток. Свърх-популярна закуска е шакшука - яйца, забулени в доматен сос. По обясними причини най-популярното месо е телешкото, но не се тревожете, че ще ви се наложи да спазвате ограниченията на кашер, защото все повече ресторанти ги пренебрегват. Лесно ще ги разпознаете по това, че работят в петък вечер, когато ревностно спазващите традицията евреи започват да се подготвят за шабат. Впрочем кашер ресторантите пък са райско място за любителите на вегетарианска и веган кухня. Тел Ави́в се слави и с още нещо – изобилието от ферми и произведени тук зеленчуци, плодове, подправки, мед и зехтин. Най-добре ги потърсете на Кармел – най-големия открит пазар за храни, известен и с ниските си цени.

Very few cities in the world can offer such a rich culinary scene as the unofficial capital of Israel. There are more than 100 sushi restaurants, but we recommend you try the local cuisine, combining the best of the Mediterranean and the Middle East. Shakshuka is a very popular breakfast dish of eggs topped with tomato sauce. For obvious reasons, beef is the most popular meat, but do not worry that you will need to follow kosher restrictions because more and more restaurants ignore them.

These restaurants are easily recognizable because they are open on Friday evening when practicing Jews begin to prepare for the Sabbath. By the way, kosher restaurants are paradise for vegetarian and vegan cuisine fans.

Tel Aviv is also famous for the abundance of farms and local produce - vegetables, fruits, spices, honey, and olive oil. The best place to find them is Carmel - the largest outdoor food market, known for its low prices.

ШЕСТТЕ ТАЙНИ

Не е задължително да пътувате, за да се докоснете до най-добрите кулинарни дестинации. Ето как да се пренесете там в собствената си кухня

ZARZUELA

Задушавате две глави лук. Добавяте калмари, фламбирате с коняк.. Добавяте домати и доматино пюре, сол, пипер, заливате с бульон и бяло вино. Готвите на бавен огън 20 минути, после добавяте риба (филе) и миди. След още 10 минути сипвате сос пикада (зехтин, чесън, смлени печени бадеми и кедрови ядки, и шафран), и ястието е готово.

Saute two onions. Add squid, flame with cognac. Add tomatoes and the tomato paste, salt, pepper, pour the broth and the white wine. Cook over low heat for 20 minutes, then add the fish (fillet) and mussels. After 10 minutes pour Picada sauce (olive oil, garlic, ground roasted almonds and pine nuts, and saffron) and the dish is ready.

COQ AU VIN

Запържвате бекон и червен лук (поотгделно). Запържвате за 5-8 минути парчетата петел или пиле. Запържвате чесън, връщате пилето, лука и бекона в съда, добавяте половин литър вино, чаша бульон, малко доматино пюре и поправки - мащерка, розмарин и дафинов лист. Задушавате около час на умерен огън. Сервира се с гъби и магданоз.

Fry bacon and shallots (separately). Fry the rooster or chicken pieces for 5-8 minutes. Saute the garlic, move the chicken, onion and bacon back to the dish, add half a litre of wine, a cup of broth, some tomato paste and spices – thyme, rosemary and bay leaves. Saute for about an hour over medium heat. Serve with mushrooms and parsley.

CARBONNADE

Овалвате късчета телешко в брашно, сол и пипер, запържвате леко и оставяте настрана. Запържвате бекон, после добавяте още масло, чесън, лук. Когато лукът се карамелизира, връщате месото. Заливате със 750 мл кафява бира, бульон, 2 лъжици кафява захар, 2 лъжици оцет, мащерка, магданоз, дафинов лист и естрагон. Задушавате се на умерен огън час и половина.

Coat pieces of veal in flour, salt and pepper, saute gently and leave aside. Fry bacon, then add more butter, garlic, onions. When the onion is caramelized, bring the meat back. Pour 750ml of brown ale, broth, 2 tablespoons of brown sugar, 2 tablespoons of vinegar, thyme, parsley, bay leaves and tarragon. It's sauteed over medium heat for an hour and a half.

THE SIX SECRETS

You don't have to travel to experience the best culinary destinations. Here's how to teleport yourself there in your own kitchen

SHAKSHUKA

Запържете лук и чушки, докато съвсем омекнат. Добавете чесън, кимион, червен пипер, лют червен пипер.

Добавете 400 грама домати, ситно нарязани, сол и черен пипер. Задушавайте, докато се сгъсти. Добавете натрошено сирене. Чукнете внимателно в соса няколко яйца, преместете във фурната и печете на 180 градуса за 7-10 минути.

Cook onion and peppers until soft. Add garlic, cumin, paprika, cayenne. Add 400g of tomatoes, finely chopped, salt and black pepper. Stew until it thickens.

Add crumbled cheese. Carefully crack a few eggs into the sauce, move into the oven and bake at 180 degrees for 7-10 minutes.

TAGLIATELLE AL RAGÙ

Запържете в масло малко бекон, морков, целина и лук за десетина минути. Добавете каимата (най-добре смес), разбървайте, докато се раздроби. След 15 мин. добавете чаша червено вино и малко телешки бульон. Добавете 3 лъжици доматино пюре. Оставете да къкри час и половина. Подправете със сол и пипер. Смесете със сварените таятели, поръсете с пармезан.

In some butter cook the bacon, carrot, celery and onion for about ten minutes. Add the ground meat (it's best to be mixed), stir until it breaks down. After 15 minutes add a glass of red wine and some beef broth. Add 3 tablespoons of tomato paste. Simmer for an hour and a half. Season with salt and pepper. Mix with the cooked tagliatelle, sprinkle with Parmigiano.

ASAM LAKSA

Сварете и нарежете ситно 1/2 кг бяла риба (херинга). В бульона сварете тамариндова кора и листенца мента. Върнете рибата в бульона. Пригответе паста от сушени и пресни люти чушлета, червен лук, лимонова трева и паста от скариди (belacan). Запържете я и я добавете към супата заедно със сока на 1 тамаринг. Подправете със захар и рибен сос. Добавете оризова юфка.

Simmer in water and finely chop 1/2 kg of herring. Cook tamarind juice and mint leaves in the broth. Move the fish back to the broth. Prepare some paste from dried and fresh chilly peppers, shallot, lemon grass and shrimp paste. Saute and add to the soup together with the juice of 1 tamarind. Season with sugar and fish sauce. Add rice noodles. ■

ИЗКУСТВОТО НА АНГЛИЙСКИЯ ЧАЙ

Никъде другаде, освен може би в Япония, пиенето на отвара от сушени листа не се е превърнало в толкова важна част от културата

Текст МАРГАРИТА СПАСОВА / Фотография ISTOCK

„Ако сте в Англия, не отказвайте предложената ви чаша чай при следните обстоятелства: ако навън е горещо, ако навън е студено, ако сте изморени, ако домакините смятат, че сте изморени, ако се чувствате неудобно, преди да излезете от дома, ако не сте у дома, ако току-що сте се прибрали у дома, ако ви се пие чай, а също и ако не ви се пие особено много чай, но все пак можете да изпиете една чашка, ако отдавна не сте пили чай и ако току-що сте изпили първата чаша чай.“

„Как да бъдеш британец“, Джордж Майкс
Пиенето на чай следобед (five o'clock tea) е една от най-известните английски традиции. Смята се, че основите на този аристократичен ритуал са положени от португалската принцеса Ката-

рина де Браганса (1638 – 1705). След брака си с Чарлс II, крал на Англия, Шотландия и Ирландия, Катарина запознава новите си поданици с изисканата напитка и превръща пиенето на чай в дворцов ритуал в Лондон. Почти двеста години по-късно Анна Мария Ръсел, херцогиня на Бедфорд, въвежда модата на следобедния чай като своеобразен контрапункт на „обилния чай“ (high tea) на простолюдието, тоест солидна вечеря, съпроводена с чаша чай. Кралица Виктория превръща модната приумица в традиция, тъй като веднага след коронацията си започва да ѝ донесат чаша чай и последния брой на „Таймс“. Нещо повече, изпод блестящото перо на кралицата излиза съчинението Tea Moralities, посветено на чаения етикет и съблюдавано строго до днес. ►

► **ПРЕЗ 1877 СЕ ПОЯВЯВАТ** първите модни тоалети, предназначени специално за слегобеден чай, и се откриват първите чайни. Поканата за чай в аристократичните домове се превръща в скъпоценна възможност за влизане във висшето общество, гостуването се ограничава в рамките на 15 минути, така че да позволи посещения на няколко „чая“. Неутолимият апетит на англичаните за чай носи огромни печалби за британската корона и за Източноиндийската компания – първообраза на всички съвременни глобални корпорации.

От 1839, когато Източноиндийската компания започва да внася чай от Индия, Великобритания си остава най-големият търговец на чай в света. Две години порано кралица Виктория връчва на Twinings званието „доставчик на кралския двор“ и оттогава насам всеки британски монарх потвърждава тази привилегия на най-старата английска фирма за чай. Както е известно, кралица Елизабет II пие Ърл Грей именно от Twinings, с мъничко добавено мляко.

РАЗБИРА СЕ, АНГЛИЧАНИТЕ НЕ СА ЕДИНСТВЕНАТА европейска нация, превърнала чая в начин на живот. Руснаците например казват: „чаят не е водка, не можеш да препиеш“. Попаднал в Русия от Китай през далечната 1638, тоест малко по-рано, отколкото в Англия, чаят и неизменно свързаният с него самовар бързо се превръщат в символ на руския начин на живот. Без чая и дългите разговори за

смисъла на живота не можем да си представим пиесите на Чехов и Островски. Но гори и руската отгаденост на напитката не може да се мери с тази на англичаните.

Днес на Острова се пие чай по всяко време, минимум шест-седем пъти на ден – за закуска и на обяд, между тях и в течение на деня. Но чаят в пет часа си остава задължителен. Сутрин се пие силният, тонизиращ English breakfast, слегобед - мекият English afternoon, а вечер - ароматният Earl Grey и деликатният Darjeeling. По-характерно за английския чай е да се добави мляко; резенчето лимон се смята по-скоро за руска традиция.

КЪМ СЛЕДОБЕДНИЯ ЧАЙ се поднасят миниатюрни триъгълни сандвичи с пушена сьомга, краставица, кресон или шунка. На сребърно плато на три етажа са наредени курабийки, петифури, кифлички със сушени плодове (scones) и други сладкиши. Кифличките се ядат разрязани по дължина, едната половина намазана с конфитюр или мед, а другата без нищо, като се отхапва последователно ту от едната половина, ту от другата...

Няма строги правила по отношение на приготвянето на чая по ваш вкус, тоест дали ще добавите лимон, захар или мляко, но правилото за разбъркване е желязно. Поставете лъжичката на позиция 6 часа в чашата и я придвижете отвесно 2-3 пъти към позиция 12 часа и обратно, без да я удряте в ръба на ча-

шата. След това извадете лъжицата и я оставете в чиницата, отстрани го чашата. Чашата се вдига най-много с три пръста (палец, показалец и среден пръст), кутрето не бива да стърчи нагоре в опит да балансира тежестта на чашата.

ПРАВИЛАТА НА ЕТИКЕТА

Английският етикет е сложна и тънка материя, която се изучава с години, но тук ще набележим най-често допусканията грешки и съветите за тяхното елегантно отстраняване.

- Чагрът не се суши отворен – нито в офиса, нито на гости. Той се поставя в специална поставка или се окачва затворен.

- Общият брой на украшенията не бива да надвишава 13, като тук влизат ювелирните копчета. Върху ръкавиците не се носят пръстени, но може да се сложи гривна.

- Да разказвате на всеослушание, че сте на диета, е проява на лош тон. Негопустимо е да отказвате предложените от домакинята ястия под такъв предлог. Непременно похвалете кулинарния талант на домакинята, дори да не сте опитали някое блюдо. Същото важи по отношение на алкохола. Не обяснявайте надълго и нашироко защо не бива да пиете. Поискайте чаша бяло вино и го докосвайте с устни на тостовите.

- Теми-табу за светска беседа: политика, религия, здраве, пари. Отсъстващите не се обсъждат. ■

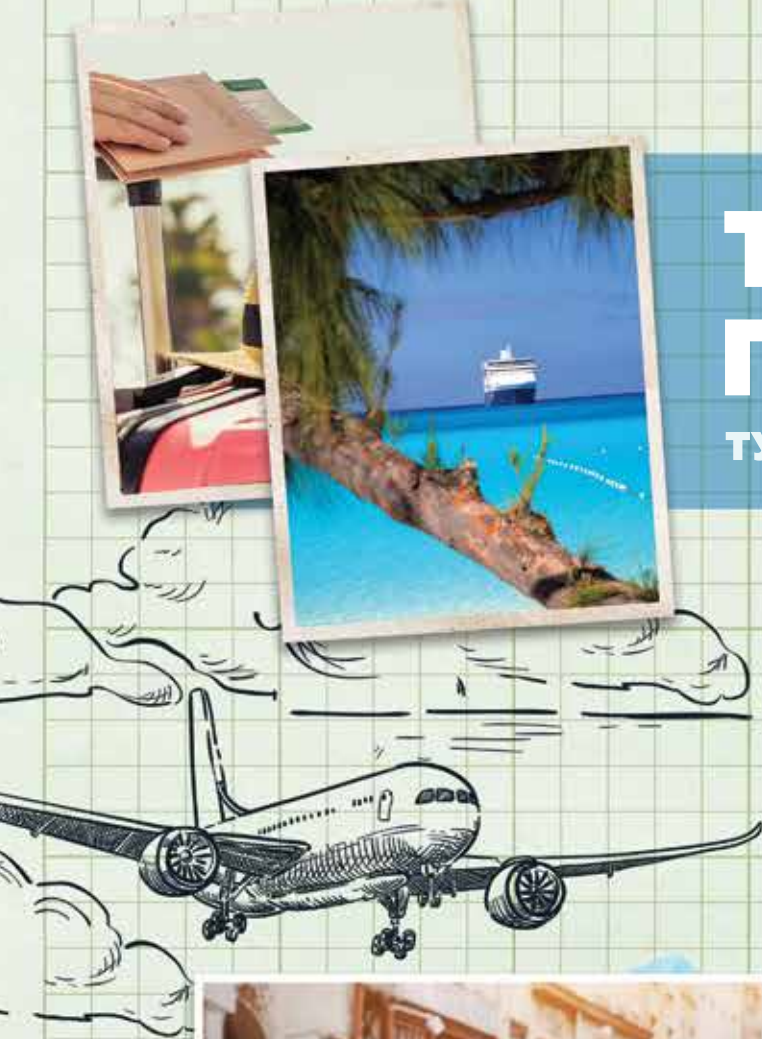

POSOKA.COM

ТИ ВЕЧЕ ПЪТЕШЕСТВАШ

ТУРИСТИЧЕСКИ УСЛУГИ ОТ POSOKA.COM

- Самолетни билети
- Екскурзии и почивки в Европа и света
- Круизи
- Rent-a-car
- Фирмени пътувания
- Оферти по индивидуално запитване

Резервирай своето вълнуващо пътуване на www.posoka.com или се свържи с нас на **0700 17 107**

ЧЕРНО И БЯЛО

Как да се ориентирате по-лесно в стресиращото изобилие от чайове

БЯЛ: най-слабо обработеният от всички. Произхожда от Китай. Бере се само в рамките на няколко дни през годината. Листенцата и нежните пъпки се оставят да съхнат, без да се допуска ферментация. Вкусът е деликатен, с нотки на свеж бамбук и бадем.

ЗЕЛЕН: най-популярният тип в Азия. Листенцата минават топлинна обработка (печене в Китай или на пара в Япония), за да се премахне ензимът, отговорен за ферментацията. Вкусът зависи от типа обработка - по-скоро цитрусов при китайския метод, наситено тревен при японския. Сред най-прочутите сортове са китайският Lung Ching и японските Sencha и Matcha

УЛУН (Oolong): произлиза от Китай, името означава "черен дракон". Прави се от пораснали листа, които се сушат, ферментират и накрая се подгряват. Степените на ферментация варират от 10 до 80 процента, заради което при този тип чай има най-голямо разнообразие от аромати.

ЧЕРЕН: също произхожда от Китай (там се нарича червен чай), но в наши дни най-популярните сортове идват от Индия (Assam и Darjeeling) и Шри Ланка. Прави се от листа, които се изсушават, навиват и после ферментират изцяло.

Може да е от цели листа, с по-мек аромат, или от натрошени, когато чаят е по-силен и освобождава повече кофеин.

ПУ ЕР (pu erh): идва от китайската провинция Юнан. Прави се от сушени и навити листа, които се оставят да ферментират напълно и после могат да отлежават с години (до 35), включително да развият различни плесени. Някога този тип чай е бил предназначен само за износ, но днес е много популярен и сред самите китайци. Пу Ер е сравнително беден на кофеин, вкусът е землист и мек. Някои изследвания сочат, че помага за понижаване на холестерола.

АРОМАТИЗИРАН: Вкусът и ароматът на всеки от споменатите дотук сортове може да се обогати с добавянето на други съставки. Сред най-прочутите такива смеси са "Бърл Грей" (с добавено масло от цитрусовия плод бергамот), изключително популярният в Китай жасминов чай и индийският Масала (с подправка като джинджифил, канела, черен пипер, анасон или дафинов лист).

БИЛКОВ: строго погледнато, би трябвало да наричаме "чай" само отварата от листата на чаеното растение *Camellia sinensis*. Нанук на това чай се приготвя от най-различни групи растения - от популярните в България липа, лайка и шипка до южноафриканския роибос и парагвайското мате.

BLACK AND WHITE

How to find your way about in the amazing abundance of teas

WHITE: the least processed of all teas. Cultivated in China, it is picked only during a few days of the year. The leaves and tender shoots are left to dry to prevent oxidization. White tea has a delicate flavour, with hints of fresh bamboo and almond.

GREEN: the most popular type of tea in Asia. The leaves are heat processed (roasting in China or steaming in Japan), to eliminate the enzyme responsible for oxidization. The flavour depends on the type of processing - citrus-like with the Chinese method, deeply vegetal with the Japanese method. The most famous varieties are the Chinese Lung Ching and the Japanese Sencha and Matcha.

OOLONG: originates in China, the name means "black dragon". It is made of mature leaves that are picked, dried, oxidized and then fired. The leaves can be allowed to oxidize between 10% to 80%, due to which this type of tea has the widest array of flavours and aromas.

BLACK: also originates in China (where it is known as "red tea"), but nowadays the most popular varieties come from India (Assam and Darjeeling) as well as Sri Lanka. It is made of leaves that are dried, rolled and fully oxidized.

It can be full leaf, with a gentler flavour, or broken leaf, when the tea is stronger and releases more caffeine.

PU-ERH: comes from China's Yunnan province. Made of dried and rolled leaves that are left to fully ferment, after which they can age for years (up to 35) and also develop a light dusting of mould. In the past this type of tea was intended only for export, but today it is very popular among the Chinese themselves. Pu-erh is relatively low in caffeine, the flavour is earthy and mellow. Some studies suggest that it helps to reduce cholesterol.

AROMATIC: The flavour and aroma of all the above-mentioned varieties can be enhanced by adding various components. Some of the best known such blends are Earl Grey (with added bergamot oil), Jasmine tea that is highly popular in China, and the Indian Masala (with spices such as ginger, cinnamon, black pepper, aniseed and bay leaf).

HERBAL: strictly speaking, we should call "tea" only the infusion of leaves of the tea plant *Camellia sinensis*. Despite this, tea is made from all sorts of other plants - from linden, camomile and rosehips, popular in Bulgaria, to the South African Rooibos and the Paraguayan mate.

THE ART OF ENGLISH TEA

Nowhere else, except perhaps in Japan, has drinking an infusion of dried leaves become a quintessential part of culture

By MARGARITA SPASOVA / Photography ISTOCK

“There are some occasions when you must not refuse a cup of tea, otherwise you are judged an exotic and barbarous bird without any hope of ever being able to take your place in civilised society.

If you are invited to an English home, at five o'clock in the morning you get a cup of tea. It is either brought in by a heartily smiling hostess or an almost malevolently silent maid.”

George Mikes, *How To Be A Brit*

Five o'clock tea is one of the best known English traditions. The beginnings of this aristocratic ritual are traced back to the Portuguese Princess Catherine de Braganza (1638 – 1705). After her marriage to Charles II, King of England, Scotland and Ireland, Catherine introduced her new subjects to the refined beverage and turned the drinking of tea into a court ritual in London. Almost two hundred years later, Anna Maria Russel, Duchess of Bedford, established the fashion of afternoon tea as a kind of counterpoint to the “high tea” of the working class, i.e. a filling evening meal accompanied by a cup of tea. Queen Victoria turned the fashion whim into a tradition: immediately after her coronation she asked for a cup of tea and the latest issue of *The Times*. Moreover, she wrote the famous “Tea Moralities”, dedicated to tea etiquette and still strictly observed today.

1877 SAW THE APPEARANCE of the first fashionable gowns, worn especially for afternoon tea, and the first tea rooms opened. An invitation to tea in aristocratic homes became an invaluable opportunity to enter high society. Visits were limited to 15 minutes to allow several “teas” to be attended. The insatiable appetite of the English for tea meant huge profits for the British crown and

the East India Company – the prototype of today's global corporations.

Since 1839, when the East India Company began importing tea from India, Britain has remained the world's biggest tea merchant. Two years earlier, Queen Victoria granted Twinings its first Royal Warrant and ever since then every British monarch has confirmed this privilege and maintained this relationship with the oldest English tea company. Queen Elizabeth II is known to drink Twinings Earl Grey with a drop of milk.

OF COURSE, THE BRITISH ARE NOT THE ONLY European nation that has turned tea into a way of life. The Russians, for example, say: “Tea is not vodka, you can't drink a lot of it”. Brought to Russia in the distant 1683, i.e. a little earlier than to England, tea and the samovar quickly became a symbol of the Russian way of life. It would be difficult to imagine the plays of Chekhov and Ostrovsky without tea and musings about the meaning of life. But even the Russian devotion to the drink cannot compete with that of the Brits.

Today in the UK tea is drunk at any time, at least six-seven times a day – for breakfast and for lunch, in-between, and throughout the day. But five o'clock tea is a must. In the morning the strong, invigorating English breakfast tea is drunk, in the afternoon the mild English afternoon tea, and in the evening the aromatic Earl Grey and the delicate Darjeeling. Some milk is typically added to English tea; a slice of lemon is a Russian tradition.

SERVED WITH AFTERNOON TEA are miniature triangular sandwiches with smoked salmon, cucumber, watercress or ham. A three-tier silver platter is piled high with cookies, small cakes,

scones with dried fruit and other sweets. The scones are cut lengthwise, one half is spread with jam or honey, the other is left as it is, and bites are taken successively from both halves.

There are no hard and fast rules how to make tea to suit your taste, i.e. whether you will add lemon, sugar or milk, but stirring is an iron rule. Place your teaspoon at the six o'clock position and move it to the twelve o'clock position two or three times, without touching the edge of the cup. Then remove the spoon and place it on the right side of the saucer. Lift the cup with three fingers at most (thumb, index and middle finger) and slightly raise your pinkie for balance and preventing spills.

RULES OF ETIQUETTE

English etiquette is an intricate and subtle matter that is studied for years; here we will only mention the most common mistakes and tips how to elegantly eliminate them.

- Umbrellas are not dried open – neither in the office nor when visiting. They are placed in a special umbrella stand or hung up closed.
- Your total number of ornaments should not exceed 13, including jewellery buttons. No rings are worn on top of gloves, but bracelets are allowed.
- To tell everybody that you're on a diet is in bad taste. It is unacceptable to refuse the food served by your hostess for this reason. Be sure to praise her culinary skills, even if you haven't tried some of the dishes. The same applies to alcohol. Don't explain at length why you don't drink. Ask for a glass of white wine and touch it with your lips during toasts.
- Subjects that are taboo for social chit-chat: politics, religion, health, money. People who are absent are not discussed. ■

ПРАВИЛА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на „България Ер“ имат право на превоз на безплатен ръчен багаж 10 кг + дамска чанта/лаптоп в салона, а в зависимост от избраната класа и тарифа и на регистриран багаж (в багажника на самолета). Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на „България Ер“ които трябва да имате предвид. Авиокомпания „България Ер“ спазва системата PIECE CONCEPT, базирана на броя, теглото и размерите на чекирания багаж.

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage 10 kg + personal item/laptop, as well depending on the chosen class of service and fare to a checked baggage (in the luggage compartment of the airplane). Baggage transportation on regular flights is based on some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider. Bulgaria Air baggage policy complies with the PIECE CONCEPT system based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

ПРЕВОЗ НА БЕЗПЛАТЕН БАГАЖ В ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на България Ер имат право на превоз на безплатен ръчен багаж в салона и регистриран багаж /в багажника на самолета/, в зависимост от избраната тарифа. Безплатните норми за брой и тегло на багажа могат да бъдат различни, в зависимост от класата на пътуване /бизнес или икономична/, както и от тарифата, по която е издаден билета. Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на България Ер, които трябва да имате предвид.

ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИ, ИЗПЪЛНЯВАНИ ОТ БЪЛГАРИЯ ЕЪР
Авиокомпания България Ер въвежда по линиите си правила за превоз на багаж за билети, издадени след 2 май 2011г. Системата PIECE CONCEPT е базирана на броя, теглото и размерите на чекирания багаж.

ТАРИФИ БЕЗ РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен само ръчен багаж, има право да превози в кабината на самолета безплатен багаж, както следва:

Класа на обслужване – икономична класа

Набор на безплатен багаж - 1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 дамска чанта/лаптоп.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАКСИ ЗА БАГАЖ

Първи брой регистриран багаж до 23 кг и до 158 см*:

Такса 30 EUR – Тел Авив (30 USD), Лондон (30 GBP), Магриг, Малага, Палма де Майорка, Барселона, Лисабон, Амстердам, Брюксел, Париж (Шарл дьо Гол), Москва (Шереметиево)

Такса 20 EUR – Франкфурт, Берлин, Цюрих (20 CHF), Прага, Виена, Рим-Фiumicino, Милано, Ларнака, Родос, Хераклион, Корфу, Атина

Такса 15 EUR – Варна, Бургас

> В случай на по-тежък, по-обемнен или допълнителен чекиран багаж се прилагат стандартните условия на България Ер.

> Регистриран багаж може да бъде закупен преди полет на летище или чрез издателя на билета.

> Сумата, доплатена за регистриран багаж за билети, издадени по тарифа без регистриран багаж, не подлежи на възстановяване.

> Притежанието на карти CCB Club, карта Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Ер, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен чекиран багаж по тарифа без багаж.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/.

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАРИФИ С РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен регистриран багаж, има право да превози в багажниците на самолета безплатен багаж, както следва:

ПО МЕЖДУНАРОДНИ И ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – БИЗНЕС КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 2 броя ръчен багаж с общо тегло до 15 кг. (размери 55x40x23см всеки) и 1 дамска чанта/лаптоп, 2 броя регистриран багаж, до 32кг и до 158 см* всеки

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage and checked baggage (in the luggage compartment of the airplane) depending on the chosen fare.

Free allowances for pieces and weight of baggage may vary depending on the travel class (business or economy) and the fare on which the ticket has been issued. Baggage transportation on regular lines also conforms to some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider.

BAGGAGE POLICY ON FLIGHTS OPERATED BY BULGARIA AIR

Bulgaria Air introduces rules for baggage carriage on its destinations for all tickets, issued after May 2, 2011. The PIECE CONCEPT system is based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

FARES WITHOUT CHECKED BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fare that includes only a hand baggage carriage, is allowed to transport in the cabin free baggage allowance as follows:

Class of service – Economy class

Allowance for free of charge baggage - 1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag.

Fees for checked baggage carriage:

First piece of checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*:

Fee 30 EUR - Tel Aviv (30 USD), London (30 GBP), Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Barcelona, Lisbon, Amsterdam, Brussels, Paris (Charles de Gaulle), Moscow (Sheremetievo)

Fee 20 EUR - Frankfurt, Berlin, Zurich (20 CHF), Prague, Vienna, Rome-Fiumicino, Milan, Larnaca, Rhodes, Heraklion, Corfu, Athens

Fee 15 EUR - Varna, Burgas

> In case of heavier, above volumes or additional piece of checked baggage, the standard conditions of Bulgaria Air apply.

> Checked baggage can be purchased before the flight at the airport or through the issuer of the ticket.

> The amount paid for checked baggage for tickets issued at a fare without checked baggage is non-refundable.

> Possession of CCB Club card, Visa Platinum card from CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and FLY MORE gold card does not entitle free checked baggage on tariff without baggage.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage /l+h+w/.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

FARES WITH CHECKED-IN BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fares that includes checked baggage, is allowed to transport in the luggage compartment of the airplane free baggage allowance as follows:

INTERNATIONAL AND DOMESTIC FLIGHTS

CLASS OF SERVICE - BUSINESS CLASS

2 pieces hand baggage with a total weight up to 15 kg (dimensions 55x40x23cm each) and 1 personal item/laptop bag, 2 pieces checked baggage, up to 32kg and 158 cm* each.

CLASS OF SERVICE - ECONOMY CLASS

1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag, 1 piece checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – ИКОНОМИЧНА КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 дамска чанта/лаптоп, 1 брой регистриран до 23 кг и до 158 см*

ИЗКЛЮЧЕНИЯ

Златна карта FLY MORE - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За билети заплатени с карта VISA Platinum от ЦКБ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За билети заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За членове на програмата „CCB Club“ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

Моряци - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки***

Бебето от 0-2 години - В случай, че тарифата, по която е издаден билета на възрастният, придружаващ бебето, позволява 1 брой чекиран багаж до 23 кг, то бебето има право на 1 брой чекиран багаж до 10 кг. Превозът на бебешки колички се извършва безплатно, но те следва задължително да се предават и получават непосредствено при качване/слизване на/от самолета. Авиокомпанията не носи отговорност за щети в резултат на транспортиране по багажните ленти в случай, че количката не е предадена/получена на/от самолета.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l +h+w/. Пътникът може да превозва и повече от безплатната норма багаж срещу допълнително заплащане. Трети багаж се таксува по таксата за трети свръхбагаж.

** Ако билетите Ви са заплатени в сайта на компанията, както и в случаите на притежание на златна карта FLY MORE, членство в програмата CCB Club, или за билети, заплатени с кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър или карта Visa Platinum от ЦКБ, е необходимо да се свържете с нас на тел +359 2 4020 400 или на е-мейл callfb@air.bg за преиздаване на билета с право на 2 броя безплатен багаж.

*** За да се възползвате от условията ни за превоз на моряци е необходимо билета да бъде издаден в по специална моряшка тарифа. За повече информация и резервация можете да се обърнете към Центъра за обслужване на клиенти на тел +359 2 4020 400 или на е-мейл callfb@air.bg, бюрата на авиокомпанията в страната и чужбина, както и чрез агентската мрежа.

Притежанието на карти CCB Club, Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен допълнителен чекиран багаж по тарифа без багаж.

Правото на два броя багаж за притежатели на златна карта FLY MORE и CCB Club и за билети, заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ, както и карта Visa Platinum от ЦКБ, е само за полети, при които опериращ превозвач е авиокомпания България Еър.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - МЕЖДУНАРОДНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг - цена 50 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магриг, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 60 EUR.

За големина на багажа между 158 см* и 203 см* - цена 70 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магриг, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 80 EUR.

За големина на багажа между 203 см* и 280 см* - цена 100 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магриг, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 120 EUR.

Допълнителна бройка - втори багаж до 23 кг до 158 см* - цена 50 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магриг, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 60 EUR

Допълнителна бройка - трети багаж до 23 кг до 158 см* - цена 100 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магриг, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 120 EUR.

*За пътуване от Лондон посочените тарифи са съответно в GBP и от Тел Авив в USD.

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) допълнителен регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг - 15 EUR.

За големина на багажа между 158 см* и 203 см* - 40 EUR.

За големина на багажа между 203 см* и 280 см* - 60 EUR.

Допълнителна бройка - втори багаж до 23 кг до 158 см* - 30 EUR.

Допълнителна бройка - трети багаж до 23 кг до 158 см* - 60 EUR.

Багаж с тегло над 32 кг може да се превозва само като карго.

В случай, че билетът дава право на безплатен превоз на два броя регистриран багаж, а пътникът превозва три броя регистриран багаж - третият багаж е в категория „Допълнителна бройка- трети багаж до 23кг до 158 см“.

За повече информация относно всички видове специален багаж, моля посетете интернет страницата на България Еър www.air.bg.

baggage/l+h+w/.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

EXCEPTIONS

Gold card FLY MORE - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with VISA Platinum card by CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with co-branded card Bulgaria Air / CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For members of the 'CCB Club' programme- free checked-in baggage - 2 pieces of 23 kg.

Third piece is charged as third excess baggage**

Seamen - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each***

Infants 0-2 years of age - If the fare of the ticket of the adult who is accompanying the baby allows 1 piece checked baggage up to 23 kg, the baby is entitled to 1 piece checked baggage up to 10 kg.

Transportation of baby carriages is free of charge, but it is mandatory to hand them over/to receive them immediately before embarkation / disembarkation of the aircraft.

The aviation company shall not be responsible for damages resulting from transportation on baggage belts, in case the carriage has not been handed over/received at the aircraft.

* The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

** If your tickets are paid in the company's website, as well as in the cases of: possession of gold card FLY MORE, membership in CCB Club, or tickets paid with co-branded card from CCB and Bulgaria Air or Visa Platinum card from CCB you need to contact us by phone +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg to reissue the ticket entitled to free 2 pieces of luggage.

*** In order to take advantage of our conditions for the transportation of seamen, the ticket must be issued at a special seaman fare. For more information and reservations, please contact the Customer Service Center at +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg, any of the Bulgaria Air offices or through the travel agent network.

Possession of card CCB Club, Visa Platinum CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and Gold Card FLY MORE does not entitle the additional free checked baggage on tariff without luggage.

The right to two pieces of luggage for holders of Gold Card FLY MORE and CCB Club and tickets paid with co-branded card CCB and Bulgaria Air and Visa Platinum card from CCB is only on flights where the operating carrier is Bulgaria Air.

EXCESS BAGGAGE FEES – INTERNATIONAL FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg - 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60.

For luggage sizes between 158** cm and 203 cm** - 70 EUR

For the following destinations: Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 80

For baggage size between 203 **cm and 280 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

Extra piece - second bag up to 23 kg x 158 cm** - 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60

Extra piece - third bag up to 23 kg x 158 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

* For travel from London these fares are respectively in GBP and from Tel Aviv in USD.

**The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

EXCESS BAGGAGE FEES – DOMESTIC FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg - 15 euros

Baggage dimensions between 158 cm* and 203 cm* - 40 euros

Baggage dimensions between 203 cm* and 280 cm* - 60 euros

Extra piece - second bag up to 23 kg up to 158 cm* - 30 euros

Extra piece - third bag up to 23 kg up to 158 cm* - 60 euros

Baggage with weight over 32 kg may only be carried as cargo.

In case the ticket entitles a free carriage of 2 pieces of checked baggage and the passenger carries 3 pieces of checked baggage - the third luggage is in the category " Extra piece - second bag up to 23 kg up to 158 cm**".

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

For more information please check Bulgaria Air's website www.air.bg.

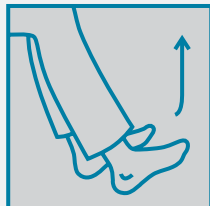

ГОТОВИ ЗА ПОЛЕТ

Предлагаме ви няколко полезни съвета за това как да се чувствате добре по време на полета и след него. Изпълнявайте упражненията бавно и дъшайте равномерно.

FIT TO FLY

These handy exercises enable you to stay in top form – both during and after the flight. Perform each move with steady, even breathing.

ХОДИЛА

10 пъти

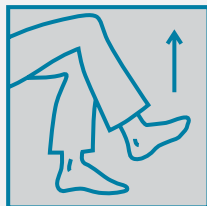
Поставете петите на пода и повдигнете нагоре пръстите на краката. После опрете пода с пръсти и повдигнете петите.

ГЛЕЗЕНИ

15 пъти

Правете кръгови движения първо с единия крак, а после с другия.

КОЛЕНЕ

30 пъти

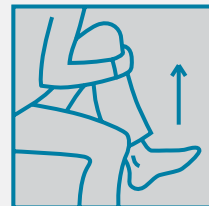
Повдигнете единия крак, докато не усетите напрежение в бедрото.

РАМЕНЕ

5 пъти

Поставете ръцете на бедрата и започнете да описвате кръгови движения с раменете.

КРАКА

10 пъти

Наведете се леко напред. Обгърнете с ръце коленете и ги повдигнете на нивото на гърдите. Задръжте така 15 секунди.

ГРЪБ И РЪЦЕ

15 пъти

Поставете и двете стъпала на пода и стегнете корема. Навеждайте се напред, докато ръцете Ви не опрат пръстите на краката.

FEET

10 times

Placing your heels on the floor, stretch your toes upwards. Then, keeping your toes on the floor, raise your heels upwards.

ANKLES

15 times

Rotate your foot – first in one direction and then the other.

KNEES

30 times

Raise your legs, tensing the muscles in your thighs.

SHOULDERS

5 times

With your hands on your thighs, rotate your shoulders in a circular motion.

LEGS

10 times

Bend forward slightly. Wrap your hands around one knee and raise it to your chest. Hold for 15 seconds. Repeat with the other knee.

BACK AND ARMS

15 times

Place both feet flat to the floor and hold your stomach in. Bend forward, moving your hands down your legs.

ДА СЕ ЛЕТИ НЕ Е СТРАШНО

Статистиката сочи, че летенето със самолет е далеч по-безопасно от много други дейности. Екипажът на Вашия самолет е висококвалифициран и с богат опит. Самолетите на „България Еър“ са с безупречна поддръжка и могат да устоят на всякаква турбуленция.

Опитайте да се отпуснете – вдишвайте дълбоко през носа и задръжте въздуха няколко секунди, преди да го издишате.

RELAX!

Statistics show that flying is much safer than many situations in daily lives. The crew in control of the plane is highly trained and experienced. Bulgaria Air aircrafts are thoroughly maintained and designed to withstand various forms of turbulence

Try to relax – breathe in deeply through your nose, hold for three seconds before exhaling slowly.

ПО ВРЕМЕ НА ПОЛЕТ

Усещате болка в ушите? Запушете носа, затворете устата и започнете да преглъщате или да се опитвате да изкарате въздуха, без да отваряте уста. Дъвченето на гъвка също помага.

Стимулирайте кръвообращението си, като се разходите по пътеката в самолета. Избягвайте да седите с кръстосани крака, защото това може да ограничи кръвообращението. Може да се почувствате по-удобно, ако свалите обувките. Пийте повече вода и по-малко алкохол, чай или кафе.

DURING THE FLIGHT

Ear pain? Pinch your nose shut, close your mouth and swallow or blow out against your closed mouth. Alternatively, chew some gum.

Stimulate your circulation by walking around the cabin and stretching. Avoid sitting with your legs crossed as this restricts circulation. Removing your shoes may provide you with more comfort. Drink plenty of water and not too much alcohol, tea or coffee.

КАК ДА СЕ ПРИСПОСОБИМ ПО-БЪРЗО КЪМ ЧАСОВИТЕ РАЗЛИКИ

Опитайте се да настроите биологичния си часовник към времевата зона на бъдещата Ви дестинация, като вечерта преди полета си легнете един час по-рано или по-късно.

Не прекалявайте с тежката храна и не пийте твърде много алкохол или кафе вечерта преди полета. Яжте богати на протеин храни в подходящи за новата часова зона отрязъци от денонощието.

Когато пристигнете на избраната от Вас дестинация, направете си кратка разходка. Прекарайте поне 30 минути на дневна светлина.

REDUCING JETLAG

Begin adjusting your body clock to the time zone of your destination the night before departure by going to bed earlier or later.

Don't consume too much food the night before you leave, or drink too much coffee or alcohol. Eat protein-rich meals at times that are normal for your new time zone.

At your destination, take light exercise – such as a walk. Spend at least 30 minutes in daylight.

УДОБСТВО И БЕЗОПАСНОСТ ВЪВ ВЪЗДУХА

„България Ер“ Ви желае безопасен и удобен полет. Висококвалифицираните ни летци, стюардеси и стюарду са обучени да осигурят безопасността Ви. Ето някои основни моменти от безопасността, с които може да се запознаете, докато почивате и се наслаждавате на полета с „България Ер“.

ВАШЕТО ЗДРАВЕ

Ако имате притеснения за здравето си, свързани с пътуването, и особено ако страдате от дихателни или сърдечно-съдови заболявания, посетете лекаря си преди замиване. Аптеките могат да Ви предложат лекар-ства без рецепта, но нашият съвет е винаги да се консултирате с лекар, който е най-подходящ за Вас.

ВАШИЯТ БАГАЖ

Избягвайте тежкия ръчен багаж. Носенето му може да претовари организма Ви. Да седнеш в креслото уморен и задъхан, означава да започнеш пътуването си зле. В ръчния багаж носете само основното, което ще Ви трябва по време на полета.

СРОКЪТ ЗА ЯВЯВАНЕ НА ЛЕТИЩЕТО

Опитайте се да пристигнете на летището рано. Оставете си достатъчно време за формалности, пазаруване и отвеждане към самолета. Времето за регистриране на пътниците е различно на различните летища и може да варира според дестинацията. Добре е да се информирате предварително за часа, в който трябва да сте на летището.

ВАШАТА СИГУРНОСТ

Запознайте се с изискванията за сигурност и ги спазвайте. Не се съгласявайте да пренасяте чужд багаж. Не оставяйте багажа си без надзор. Слагайте ножове, ножици и остри предмети в куфара, който предавате за транспортиране в багажника на самолета. Ако са в ръчния Ви багаж, летишните служби за сигурност ще Ви забранят да ги качите в самолета.

ВАШИЯТ РЪЧЕН БАГАЖ

Сложете тежките предмети под седалката пред Вас, а леките – в багажните отделения над седалките. Не блокирайте с багаж пътя към аварийните изходи и пътеките между креслата. Отваряйте багажниците над седалките внимателно – ако съдържанието им е разместено по време на полета, при отваряне от тях може да паднат предмети.

ПУШЕНЕТО

Пушенето в самолета е опасно. Забранено е на всички полети на „България Ер“. На кабинния екипаж е наредено да следи за изпълнението на забраната. Не пушете в тоалетните, които са оборудвани с датчици за дим.

УПЪТВЕНИЯТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ

Преди замиване и пристигане кабинният състав на „България Ер“ ще Ви запознае с правилата за безопасност в самолета. Упътването включва съветения за предпазните колани, кислородните маски, изходите, аварийното напускане на самолета, спасителните жилетки. Молим за Вашето внимание по време на демонстрацията. Разгледайте инструкцията за безопасност в самолета, която е в джоба на седалката пред Вас.

КАБИНЕН ЕКИПАЖ

Кабинният екипаж на „България Ер“ се грижи да Ви обслужва отлично и да осигурява безопасността по всяко време. Не се притеснявайте да повикате стюардесите и стюардите, като използвате разположения над креслото Ви бутон, да споделяте коментарите си с тях и да ги уведомявате за потребностите си.

ПРИ ПРИСТИГАНЕ

Пазете багажните си купони, за да намерите лесно багажа си. Отделете малко време, за да се аклиматизирате след пристигането си.

YOUR COMFORT AND SAFETY IN THE AIR

Bulgaria Air wishes you a safe and comfortable journey. Our highly trained flight deck and cabin crews are here to take care of your safety. While relaxing and enjoying Bulgaria Air's inflight service, you may consider the basic points that follow.

YOUR HEALTH

If you have any medical concerns about making a journey, or if you suffer from a respiratory or heart condition, see your doctor before traveling. There are over-the-counter medicines available, but we recommended always to consult a doctor to determine which are suitable for you.

YOUR LUGGAGE

Try to travel light. Carrying heavy bags can cause considerable stress you may not be used to. Arriving at your sit exhausted and perspiring is not a good start to your journey. In your hand luggage, carry only essential items which you will genuinely need during the flight.

YOUR CHECK IN DEADLINE

Arrive early at the airport. Give yourself plenty of time to check-in, shop and board. Check-in times vary from airport to airport and from destination to destination. Please, inform yourself well in advance to avoid delays/cancellations.

YOUR SECURITY

Do read and follow the security requirements. Do not agree to carry other people's items with you. Never leave your luggage unattended. Store personal knives, scissors and other sharp objects safely inside your suitcase or hold luggage. If you do not, airport security staff will stop you taking them aboard in your cabin luggage.

YOUR HAND LUGGAGE

Please store heavy items underneath the seat in front of you. Stow lighter items in the overhead luggage racks. Please ensure you do not block access to the emergency exits, and do not block the aisle. Please open the overhead lockers with caution: items there may have become disturbed and may fall onto the seats below.

SMOKING

Smoking onboard is dangerous. All Bulgaria Air flights are non-smoking and cabin crew are under strict instructions to monitor observance. Please do not smoke in the lavatories; they are equipped with smoke sensors.

THE SAFETY BRIEFING

Before departure and on approach, Bulgaria Air cabin crew will demonstrate the rules of safety on board our aircraft. The briefing includes information on your seatbelt, how to use your oxygen mask, how to locate exits, how to leave the aircraft in an emergency, and how to use your lifejacket. Please spare a moment to watch their demonstration. Please also consult the illustrated Safety on Board leaflet in the seat pocket in front of you.

YOUR CABIN CREW

The Bulgaria Air flight attendants are on board to provide you with top class inflight service and ensure your safety at all times. Please do not hesitate to use the overhead attendant call button and share comments or request service from your flight attendant.

AT THE DESTINATION AIRPORT

Have your luggage identification tags ready to help you find your luggage. Give yourself some time for initial acclimatisation with the weather and environment of your destination.

От 6 ноември 2006 г. в Европейския съюз са в сила нови мерки за сигурност, които ограничават количеството течности в ръчния багаж. Те трябва да са в самостоятелни опаковки до 100 мл всяка и общо до 1 л, поставени в самозапечатващ се прозрачен плик, който подлежи на проверка от служителите по сигурността. Ограниченията се отнасят за следните течности: вода, напитки, супи, сиропи, гримове, кремове, лосиони, гелове, парфюми, дезодоранти, спрейове, паста за зъби, лъна за бръснене и не включват медикаменти и бебешки храни за ползване по време на пътуването, но те подлежат на проверка.

Списъкът посочва някои от забранените за пренос предмети, без да бъде изчерпателен. Моля, консултирайте се с летищния персонал за по-пълна информация.

Уважаеми пътници,

В съответствие с директива на Европейската комисия 68/2004 от 15 януари 2004 г., в охраняемите зони на летищата и в ръчния багаж не бива да се слагат предмети, с които е възможно или изглежда възможно да се причини нараняване. Сред забранените предмети са:

всякакви видове огнестрелно оръжие / катапулти и харпуни / имитации на огнестрелно оръжие, в това число детски играчки / оръжейни части, с изключение на уреди за телескопично виждане / пожарогасители / електрошокови уреди / брадви, секири, сатъри, томахавки / лъкове, къси копия / всякакви заострени метални предмети, които могат да послужат за нараняване / ножове, независимо от предназначението им / саби, мечове / бръсначи, скапелци / ножици, с режеща част, по-дълга от 6 см / бормашини, отвертки, клещи, чукове / кънки за лег / всички видове спортни стикове, бухалки, щетки и тояги / всички видове оборудване за бойни спортове / амуниции, гранати, мина, военни експлозиви / детонатори / газ и газови контейнери / всякакви пиротехнически средства / хлор, парализиращи спрейове, съзотворен газ / терпентин, разредител и аерозолна боя / напитки с над 70% съдържание на алкохол.

From November 6, 2006 the European Union adopted new security rules that restrict the amount of liquids you can take through security checkpoints, in addition to other prohibited articles. These liquids must be in individual containers with a maximum capacity of 100 ml each, packed in one transparent, resealable plastic bag (with a capacity of no more than one litre). The restrictions apply to liquids such as water, drinks, soups, syrups, make-up, creams, lotions, gels, perfumes, deodorants, sprays, tooth paste and shaving foam. Liquid foods for babies and any medication a passenger may need during a flight are exempt from the above restrictions but must be presented at security checkpoints.

This is not an exhaustive list. If in doubt, please, consult the airport staff who will be happy to provide you with more detailed information.

Dear passengers,

In keeping with European Commission Regulation № 68/2004 of 15 January 2004, any object capable, or appearing capable of causing injury should not be carried into the security restricted areas of the airports and into the aircraft's cabins. These include, but are not limited to:

all types of firearms / catapults and harpoons / replica or imitation firearms, toy guns / component parts of firearms (excluding telescopic sighting devices) / fire extinguishers / stun or shocking devices / axes, hatch ets, meat cleavers; machetes / arrows and darts / any type of sharpened metal objects, which could cause injury / all types of knives / sabers, swords / open razors and blades, scalpels / scissors with blades more than 6 cm in length / drills, screwdrivers, crowbars, hammers / ice skates / any type of sport bats, clubs, / sticks or paddles / any martial arts equipment / ammunition, grenades, mines, explosives and explosive devices / detonators / gas and gas containers / any pyrotechnics / chlorine, disabling or incapacitating sprays, tear gas / turpentine and paint thinner, aerosol spray paint / alcoholic beverages exceeding 70% by volume.

Защото знаем, че те са част от Вашето семейство – възползвайте се от услугата ни за превоз на домашни любимци!

При превоза на домашни любимци в пътническата кабина /PETC/ максималното допустимо тегло на животното и клетката е 8 кг, а размерите на клетката 48 x 35 x 22 см. За услугата се заплаща такса от 60 евро в посока.

При превоз на домашни любимци в багажното отделение /AVIH/ няма ограничение в теглото

на животното, а максималните размери на клетката са 110 x 65 x 70 см. При общо тегло до 32 кг се заплаща такса 100 евро, а над 32 кг – 140 евро в посока. Превозът на домашни любимци задължително подлежи на потвърждение от Авиокомпанията.

Могат да бъдат превозвани само кучета и котки, като единствено го и от Великобритания не се предлага услугата превоз на животни.

Бойните и опасни породи се приемат за превоз само като карго.

Пътниците, които желаят да пътуват с домашен любимец (куче или котка), предварително трябва да се запознаят с инструкциите за превоз на домашни любимци на авиокомпанията на www.air.bg и да спазват всички условия на регламент 576/2013. Регламентът е задължителен за всички страни членки на ЕС. По време на check-in документите на любимеца, ще бъдат обстойно проверени. Паспортът трябва да отговаря на общоприетия международен образец.

Because we know they are part of your family – take advantage of our service for animal transportation!

When transporting pets in the passenger cabin /PETC/ the maximum weight of the animal and the cage is up to 8 kg and the maximum dimensions of the cage – 48 x 35 x 22 cm. A fee of EUR 60 per direction applies.

When transporting pets in the luggage compartment /AVIH/ there are no limitations in the weight of the animal. The maximum dimensions of the

container are 110 x 65 x 70 cm.

At the weight of the animal and container up to 32 kg, a fee of EUR 100 per direction applies, if the weight is over 32 kg – EUR 140 per direction applies.

Pets' transportation is a subject to compulsory confirmation from the Airline.

Only dogs and cats are accepted for transport. Animal transportation to and from Great Britain is not allowed.

The fighting and dangerous breeds are accepted for carriage

only as cargo.

Passengers willing to travel with a pet (dog or a cat), should get acquainted in advance with the airline's instructions for traveling with pets on www.air.bg as well as to observe and follow all the conditions of Regulation 576/2013. The regulation is mandatory for all EU member countries. During check-in the pet's documents will be thoroughly checked. The passport must comply with the generally accepted international model.

Upgrade to business class, за да е перфектно

„България Еър“ Ви дава възможност да повишите комфорта на своето пътуване благодарение на услугата Upgrade to business class.

Upgrade може да бъде закупен от 24 часа до 40 минути преди излитане, при наличие на свободни места. Освен удобство и комфорт, услугата Ви носи още редица предимства

като приоритетни чекиране и качване в самолета, допълнителен багаж, достъп до бизнес салоните на летищата и бизнес класа кетъринг. Ако сте член на програмата FLY MORE, печелите и повече точки.

Важно е да се отбележи, че при полет с прекачване трябва да се спазват разрешението за превоз на багаж и на другия превозвач. Съветваме Ви да заявите UPGRADE минимум 2 часа преди излитане на полета от София, за да се насладите и на кетъринга като част от

всичките предимства. Таксата за услугата Upgrade е 50 евро* в посока по вътрешни линии и 100 евро* в посока по международни линии.

Можете да закупите Upgrade чрез Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +(359) 2 40 20 400 или по e-mail на callfb@air.bg, както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета или на летището преди полет.

*За отсечката Лондон – София таксата е 100 паунда.

Upgrade to business class to be perfect

Bulgaria Air gives you the opportunity to increase the comfort of your trip with the Upgrade to the business class service.

The Upgrade may be purchased from 24 hours to 40 minutes before scheduled departure in case of availability.

By choosing it you get not only comfort and convenience, but also

priority check-in and boarding in the airplane, additional baggage, access to airport business lounges and business class catering. If you are a member of our frequent flyer program FLY MORE, you earn more points as well.

Please note that in case of a connecting flight, the luggage permit of the other carrier must be checked and observed with.

We also advise you to request UPGRADE at least 2 hours before the departure from Sofia in order

to enjoy catering as part of all the benefits of the service. The Upgrade fee is EUR 50 in direction for domestic flights and EUR 100 in direction for all international flights.

Upgrade can be purchased at our Customer Service Center: +(359) 2 40 20 400 or via e-mail: callfb@air.bg, and also in the Bulgaria Air offices, through the ticket issuer or at the airport before the flight.

Добавете повече удобство към Вашето пътуване!

Как? Като запазите своето място с допълнително пространство и повече комфорт срещу такса от 20 евро на посока, или изберете своето предпочитано място, близо до изхода, срещу такса от 10 евро на посока. Услугата е налична за директните полети, изпълнявани от авиокомпанията. Сега имате с повече пространство и комфорт са разположени на 3 ред и аварен изход, а тези на 4

ред можете да резервирате като предпочитани, поради близостта им до изхода и възможността бързо да се отправите към крайната точка или трансферния си пункт. Можете да заявите и заплатите своето място чрез Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +(359) 2 40 20 400 или по e-mail на callfb@air.bg, както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета и на летището преди полета. Съветваме Ви да заявите услугата предварително, за да си

гарантирате налично място и да спестите време на летището. Следва да се има предвид, че има пътници, които не могат да бъдат настанявани на аварийни изходи, например хора с физически, психически и слухови увреждания, възрастни хора, деца и бебета (със или без придружител) и пътници с наднормено тегло.

* За *Тел Авив таксата е в щатски долара, за Лондон в паунда, за Цюрих в швейцарски франка.*

Travel even more comfortable

Bulgaria Air gives you the opportunity to guarantee more in-flight comfort!

How? Just book your seat with extra space and more comfort for 20 EUR per flight or book your preferred seat near the exit for 10 EUR per flight. The service is available for all direct flights operated by Bulgaria Air. Seats with extra space are located on the 3rd row and emergency exit, while those at 4th row can be booked as a

preferred due to their proximity to the exit point and the availability they provide for the passenger to head straight to his final destination or transfer point. You can request and prepay your seat by contacting our Customer Service Center at +(359) 2 40 20 400 or via e-mail: callfb@air.bg, as well as in the Bulgaria Air's offices, through the ticket issuer and at the airport prior to the flight. We recommend you to request the service in advance to make sure we have an available seat

for you and to save time at the airport.

It should be considered that here are passengers who cannot be seated in an emergency exit row (some of the seats with extra leg space are situated next to these exits) such as people with physical, mental and hearing impairments and limitations, elderly people, children and babies (including unaccompanied minors (UMNR) and overweight passengers.

* For Tel Aviv the fee is in USD, for London in GBP, for Zurich in CHF

Пътуване на деца без придружител

Доверете се на услугата на „България Еър“ за превоз на непридружени деца и бъдете спокойни за своето дете по време на полет!

• За деца на възраст между 3 и 5 г. осигуряваме ескорт – стюард, който да посрещне детето от изпращача на отправното летище, да го придружи по време на всички летищни процедури до качване в самолета, да се погрижи лично за спокойното му пътуване и да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс 50%

от еднопосочната тарифа в M класа и двупосочни летищни такси за стюарда-придружител.

• За деца между 5 и 11 г. се осигурява служител, който да посрещне детето от изпращача на отправното летище, както и такъв, който да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс UM такса в размер на 50 евро на отсечка за международни полети и 30 евро за вътрешни полети. За София – Лондон таксата е 60 евро, а за Лондон – София е 60 паунда.

• По желание на родителите, деца от 12 до 18 г. могат също да се възползват от услугата

срещу заплащане на UM таксата. На тях се предоставя същата услуга като за деца между 5 и 11 г. За да се възползват от услугата, е необходимо да отправите запитването си поне 2 седмици преди полета на callfb@air.bg.

Детето Ви задължително трябва да носи със себе си валиден паспорт.

Една стюаргеса може да придружава две деца от едно семейство – братя и сестри, които пътуват заедно. За тях се заплаща една UM такса.

Unaccompanied minors flying

Trust the Bulgaria Air service for unaccompanied minors and let them flying without any worries!

• For children between 3 and 5 years old we provide an escort – flight attendant who will pick up the child from the person who is escorting him/her at the departure airport, will be next to the child during all airport procedures until boarding the plane, personally take care of the child's safe journey during the flight and will hand him/her over to the welcoming person at the arrival airport. The full ticket fare is payable for the child (without a child's discount), plus 50% of

the one-way fare in the M class and two-way airport taxes for the escort flight attendant.

• For children between 5 and 11 years old a staff member is provided to welcome the child from the escorting person at the departure airport, as well as a person to hand him over to the welcoming person at the arrival airport. The full ticket fare is payable for the child (without a child's discount), plus a UM fee of EUR 50 in direction for international flights and EUR 30 in direction for domestic flights. For Sofia – London the fee is EUR 60 and for London – Sofia is GBP 60.

• Per parents request, children between 12 and 18 years old could also take advantage of

the service, against payment of the UM fee. They are provided the same service as for children between 5 and 11 years of age.

In order to take advantage of the service, you should make your inquiry at least two weeks prior to the flight at callfb@air.bg

Your child must carry a valid passport with him/her. One flight attendant can accompany two children from the same family – brothers and sisters who travel together. For them is paid a single UM fee.

THE FACE OF

Bulgaria Air

National Carrier www.air.bg

Airbus A320-214

Airbus A320-214

Airbus A319-112

Boeing 737-300

Embraer 190-100

CODESHARE PARTNERS

Codeshare partnerships are an integral part of Bulgaria Air route portfolio. They enable the airline to provide its customers more frequencies to a particular destination as well as to widen its destinations list at facilitated booking procedure.

SOFIA – MOSCOW
VARNA / BURGAS – MOSCOW

SOFIA – PARIS / VARNA
PARIS – NICE / LYON / BORDEAUX

SOFIA – ROME / MILAN / VARNA / BURGAS
ROME – MILAN / TURIN / FLORENCE / GENOA / NAPLES
/ PISA / VENICE / BOLOGNA / TRIEST / VERONA /
CATANIA / BARI / PALERMO / LAMECIA TERME /
BRINDIZI / REGGIO CALABRIA / MADRID / BARCELONA /
AMSTERDAM / LONDON / PARIS / BRUSSELS / PRAGUE /
GENEVA / MALTA

SOFIA – MADRID
MADRID – LAS PALMAS / TENERIFE

SOFIA – AMSTERDAM

A STAR ALLIANCE MEMBER

SOFIA – ATHENS / LARNACA / VARNA / BURGAS
ATHENS – BEYRUT / TEL AVIV / EREVAN / NICE / TBILISI
LARNACA – TEL AVIV

SOFIA – BELGRADE / TEL AVIV / LARNACA / VARNA
BELGRADE – GENEVA

VARNA/BURGAS – SOFIA – BUCHAREST

Sofia – Doha / Bucharest / Varna / Burgas

Дестинации Destinations

CODESHARE PARTNERS

Code share партньорството позволява на авиокомпаниите да предлагат на своите пътници повече полети до дадената дестинация при облекчена процедура за резервация, както на собствените полети, така и на полетите на партньора по маршрута.

The Code share partnership enables airlines to provide for their valuable customers more frequencies to each particular destination at facilitating booking procedure, on every own operated or marketing flight en route.

SPA PARTNERS

Special prorate agreement е сред основните търговски договори, предоставящ на партньорските авиокомпани изключителната възможност да увеличат броя на предлаганите дестинации през даден пункт и да отговорят на търсенето на клиентите с приемливи цени.

The Special prorate agreement is among the basic commercial agreements, giving partner airlines a significant opportunity to enlarge number of global beyond destinations offered in response to customer demands at reasonable prices.

INTERLINE PARTNERS:

Interline agreement позволява взаимното признаване на билетите и по този начин съществено допринася за това двете авиокомпани да могат да предлагат прогукта на партньора по редовни линии.

The Interline agreement permits the acceptance of each other's airtickets and that way contributes significantly both airlines to be able to offer customers reciprocally their product on schedule services.

Летете до всяка точка на света с България Еър и партньори. Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

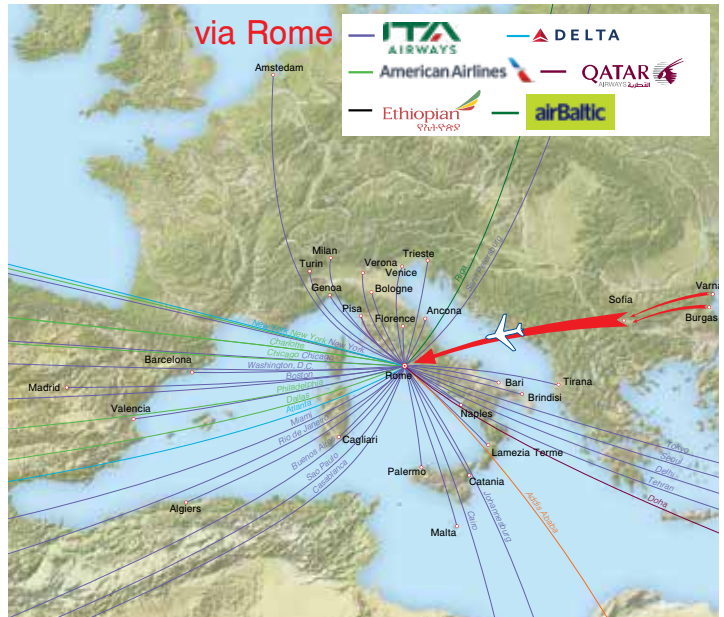
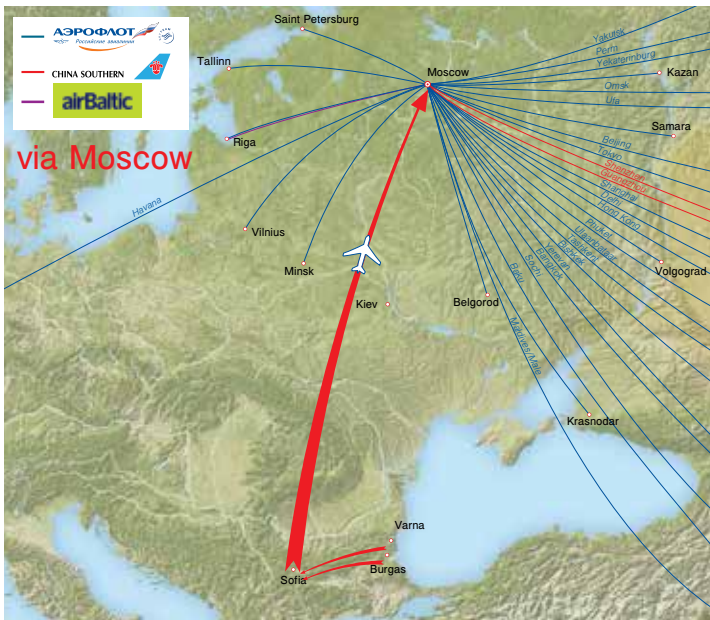

Летете до Всяка точка на света с България Еър и партньори.

Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

БЪЛГАРИЯ ЕЪР: Къде да ни намерите?

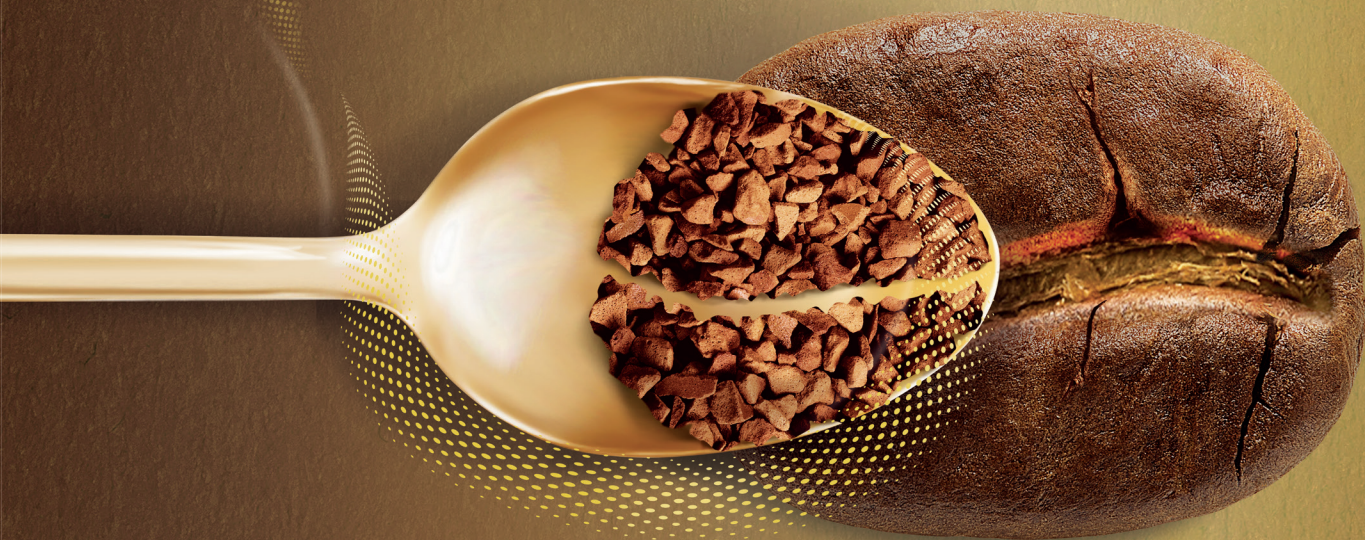
BULGARIA AIR: Where to find us?

<p>SOF BOJ VAR</p> 	<p>Customer Service Center</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> <i>Every day 08:00-20:00 Local Time</i></p> <p>phone: +359 2 402 04 00 e-mail: callFB@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Head office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00-17:30 Local Time</i></p> <p>fax: +359 2 984 02 03 e-mail: office@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Sofia City Office</p> <p>2 Ivan Vazov Street <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00 - 17:30 Local time</i></p> <p>phone: +359 2 402 03 93 e-mail: tickets1@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>FLY MORE Office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540</p> <p>phone.: +359 888 903 943 +359 2 984 02 96 e-mail: flymore@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Varna Airport Office</p> <p>Varna Airport Terminal 2, Departures <i>Working hours Opens 2 hours prior</i> <i>to scheduled departure</i></p> <p>phone: +359 52 573 321 fax: +359 52 501 039 e-mail: varna@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Varna City Office</p> <p>55, 8-mi primorski polk blvd <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday:</i> <i>09:00 - 17:00 Local time</i> <i>Saturdays customers are served by email</i> <i>and phone from 10:00 to 16:00 Local time.</i></p> <p>phone: +359 52 651 101 e-mail: varna_city@air.bg www.air.bg</p>	
	<p>Shumen City office</p> <p>Shumen, Patleyna 10 str. <i>Monday-Friday: 09:00-17:00</i></p> <p>phone: +359 887 84 01 71 e-mail: shumen@air.bg www.air.bg</p>	
<p>BRU</p> 	<p>Belgium, Brussels</p> <p><i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>10:00-19:00 Local Time</i></p> <p>phone: +32 470 401 260 e-mail: brussels@air.bg www.air.bg</p>	
<p>BER</p> 	<p>Germany, Berlin</p> <p>Bulgarian Air Tour Leipziger str 114-115, 10117 Berlin, Germany <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00-18:00 Local Time</i></p>	<p>phone.: +49 30 2514405 +49 30 2514460 fax: +49 30 2513330 e-mail: info@berlin-bat.de www.air.bg</p>
<p>LON</p> 	<p>United Kingdom, London</p> <p>Airport office Heathrow Ticket Pod 3 (Zone G) Terminal 4 Heathrow Airport TW6 3FB <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:30 - 17:30 Local Time</i></p>	<p>phone: +44 208 745 9833 +44 788 966 4174 e-mail: LHR@bulgaria-air.co.uk www.air.bg</p>
<p>MOW</p> 	<p>Russia, Moscow</p> <p>City Office 3 Kuznetzkiy Most Str., Moscow, 125009, Russia <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday:</i> <i>09:00-13:00/14:00-18:00 Local Time</i> <i>Saturday: 10:00-14:00</i> <i>(between June and</i> <i>September)</i></p> <p>Airport office Sheremetyevo airport, Terminal F, fl. 2, ticket desks 10 and 14 <i>Working hours:</i> <i>Opens 2 hours before flight</i></p>	<p>phone: +7 49 5789 9607 e-mail: ticketmow@air.bg moscow@air.bg www.air.bg</p> <p>e-mail: svoapfb@mail.ru www.air.bg</p>
<p>TLV</p> 	<p>Israel - Tel Aviv</p> <p>Open Sky LTD 25 Ben Yehuda Str. Israel 63806, Tel Aviv <i>Working hours:</i> <i>Sunday - Thursday:</i> <i>09:00-17:00 Local Time</i></p>	<p>phone: +972 379 51 355 fax: +972 379 51 354 e-mail: annie@open-sky.co.il www.air.bg</p>
<p>USA</p> 	<p>Mailing Address: 1819 Polk St #401 San Francisco, CA 94109 <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday 9am - 5pm,</i> <i>Saturday - Sunday 9am -1pm (EST)</i></p>	<p>phone: 1-855-FLY-TO-BG (359-8624) e-mail: tickets@bulgariaairusa.com www.air.bg</p>
<p>VIE</p> 	<p>Austria, Vienna</p> <p>Intervega Reisen Tiefer Graben 9, A-1010 Wien, Austria <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Thursday</i> <i>09:00-17:30 Local Time</i> <i>Friday</i> <i>09:00-17:00 Local Time</i></p>	<p>phone: +43 1 5352550 0 900 220013 (domestic line) fax: +431 5352552 e-mail: intervegareisen@aon.at office@intervega.at www.air.bg</p>

ЗАВЛАДЯВАЩ КАФЕ ВКУС И ЧАРОМАТ

EO Dent

DENTAL CLINIC

*We create smiles
with love!*

*Създаваме усмивки
с любов!*

www.eo-implant.com

 EODent

 @eo.dent

Тел. +359 888 46 46 66

+359 888 500 522